

## **Msgre Th. Dr. Josef Bařka**

**Spisovatel, cestovatel, misionář a fotograf**

**\*16.3.1901 v Plzni, † 21.1.1979 v Kolinci**

**Nejstarší syn stavitele a architekta Matěje Bařky z Čermné**



**R. 1919/20 filozofická studia na papežském athaeneu v paláci „Depropaganda Fide“** (pro propagaci víry) v Římě. Nejprve poslouchal obecné filozofické předměty (logiku, metafyziku, kosmologii a historickou propedeutiku).

**V létech 1920 – 1924 studium teologie na české koleji Bohemicum (Nepomucenum)**

Studium ukončil absolvováním tří rigorózních zkoušek a obhajobou vědecké práce s cyrilometodějskou tematikou “Filiogue et Slavorum apostoli SS. Cyrillus et Methodius“.

**26.června 1924 získal Josef Bařka titul doktora teologie (ThDr.).**

**Kaplan a zatímní středoškolský profesor v Nymburku 1925 – 1928.**

**17.7.1928 byl J. Bařka jmenován ministrem školství ve zkráceném řízení definitivním státním profesorem na plný úvazek. Na státním reálném Gymnáziu v Nymburce pak působil celých 21 roků.**

**Od šk. r. 1946/47 získal ThDr. Josef Bařka prestižní místo profesora církevních dějin a patrologie na diecézním teologickém učilišti v Litoměřicích a členství v biskupské konsistoři v Litoměřicích.**

**Dekret tajného papežského komořího s titulem monsignore Msgre udělen Th. Dr. Josefu Bařkovi 21.května 1949.**

**Se zrušením učiliště v roce 1950 ThDr. Josef Bařka přišel do Kolince, kde ještě učila jeho sestra Marie.**

Od r. 1950 se Josef Bařka stal terčem komunistické perzekuce. Musel opustit jak školskou, tak i vědeckou kariéru.

S pokorou sobě vlastní působil na farnosti v Čachrově. V roce 1964 byl přeložen na trvalý odpočinek. Příležitostně pak působil v duchovní službě v Kolinci.

Cesty misijní a poznávací: Lurdy, Norsko, Egypt a Svatá země, USA.



Josef Bařka se svojı sestrou Mariř v r. 1969 na nvstěv ve SRN.



**Praha, Galerie řkolsk 28, prosinec 2008**

Výstava fotografiı z pozůstalosti ThDr. Josefa Bařky a Marie Bařková

Kurátor výstavy Miloř Vojtěchovsk – profesor FAMU

Dr. Josef Bařka

30.000 kilometrů vlakem, lodí a automobilem.

Vzpomínky na studijní cestu  
do  
Spojených států severoamerických.

*Úvodní list ručně psaného cestopisu ThDr. Josefa Bařky. Z poznámek a vzpomínek  
Dr. Bařky upravila a napsala p. učitelka Marie Bařková. 1936.*

**Do digitální podoby přepsal Jan Vích. 2020.**

**Použité fotografie jsou z archivu J. Bařky uloženého v depozitu Muzea Šumavy  
v Sušici.**

Starostlivé matce,  
která mě, plná obav, s modlitbou na rtech,  
na další cestě v duchu doprovází zela,  
věnuje vděčný syn.



## 1. Přípravy.

V červnu, červenci a srpnu 1936 byl jsem na studijní cestě v Americe. Projel jsem Spojenými státy severoamerickými od oceánu Atlantického až k Tichému, poznal jsem americké nymfo-  
nosti a slabosti, navštívil čtrnáct měst i venkov, poznal jsem život našich krajanů jak po stránce náboženské tak společenské a sociální. Automobilem dostal jsem se až na divoký americký západ. Projel jsem coloradskými pohořími, navštívil národní park Yellowstone, město Mormonů Salt Lake City u Velkého solného jezera, Velký kaňon řeky Colorado v Arizoně, největší údolní přehradu světa zvanou Boulder Dam na hranicích Arizony a Nevady, Mohavskou poušť a Kalifornii, přes řeku Rio Grande del Norte šel jsem až do Mexika a na severu, přes řeku Niagara, do Kanady. Celkem jsem ujel přes 30 tisíc kilometrů.

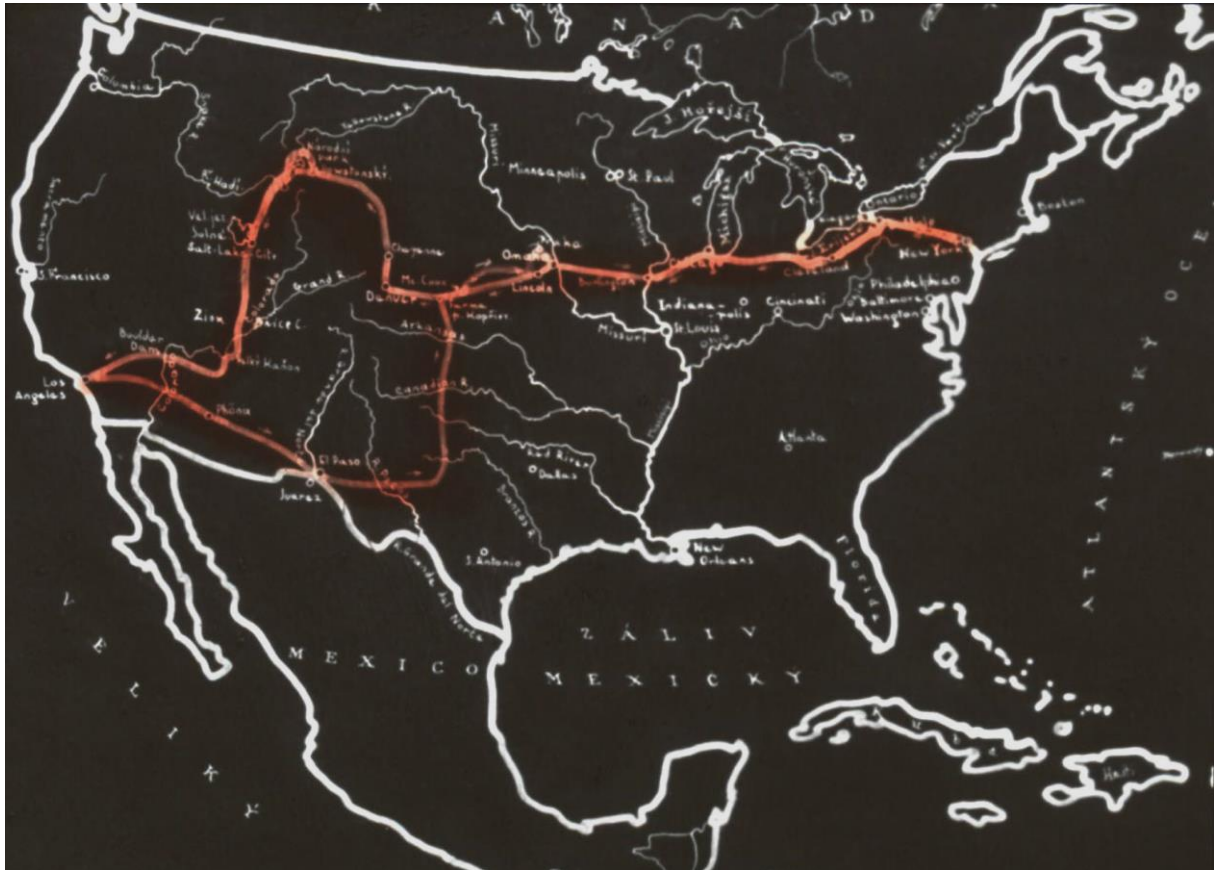
Shrně mě začnu a této cestě předtím, povarují se proji povinnost poděkovati nejprve panu ing. Dr. Jindřichu Vošmálkovi,

Dr. Josef Bařka

*30.000 kilometrů vlakem, lodí a automobilem.  
Vzpomínky na studijní cestu  
do  
Spojených států severoamerických.*



*Starostlivé matce,  
která mě, plná obav, s motlitbou na rtech,  
na daleké cestě v duchu doprovázela,  
věnuje vděčný syn.*





## Část 1. K moři

### 1. Přípravy.

V červnu, červenci a srpnu 1936 byl jsem na studijní cestě v Americe. Projel jsem Spojenými státy severoamerickými od oceánu Atlantického až k Tichému, poznal jsem americké vymoženosti a slabosti, navštívil četná města i venkov, poznal jsem život našich krajanů jak po stránce náboženské tak společenské a sociální. Autem dostal jsem se až na divoký americký západ. Projel jsem coloradskými prériemi, navštívil národní park Yellowstone, město Mormonů Salt Lake City u Velkého solného jezera, Velký kaňon řeky Colorado v Arizoně, největší údolní přehradu světa zvanou Boulder Dam na hranicích Arizony a Nevady, Mohavskou poušť a Kalifornii, přes řeku Rio Grande del Norte zajel jsem až do Mexika a na severu, přes řeku Niagaru, do Kanady. Celkem jsem ujel přes 30 tisíc kilometrů.

Dříve než začnu o této cestě psát, považuji za svoji povinnost poděkovati nejprve panu ing. Dru Jindřichu Voženílkovi, řediteli státního čsl. Reálného gymnasia v Nymburce za vřelá doporučení mé žádosti za studijní dovolenou a ministerstvu školství a národní osvěty v Praze (panu odborovému přednostovi Dru Jindřichu Rackovi, tehdy ještě ministerskému radovi a personálnímu referentu středoškolských profesorů při ministerstvu školství a národní osvěty), že mi dovolenou udělilo. Tím se mi prázdniny prodloužily téměř o celý měsíc, a mně bylo umožněno už 15. června, tedy v době, kdy se ještě ve škole pracuje plnou parou, stanouti již na půdě Nového světa a zahájit svá pozorování.



JEHO EMINENCE KAREL KARDINAL KASPAR

Dále děkuji jeho Eminenci Karlovi kardinálu Kašparovi, knížeti arcibiskupu pražskému, za vřelá doporučení na některé význačné americké osobnosti, které, jakmile jsem se s ním v Americe pochlubil, bylo dne 30. června 1936 s náležitou předmluvou i doslovem doslova otištěno ve velkých chicagských českých novinách „Národ“ a „Katolík“ a mě rázem činilo známým téměř všem Čechům ve Spojených státech severoamerických žijícím, a které mi všude otevíralo cestu a zjednávalo přístup. Článek byl otištěn v listech na nejpřednějším místě a byl nadepsán pro mne velmi lichotivě: „Vzácná návštěva z Československa atd.“

V této knížce nechci psát nějakou učenou studii o Americe. K tomu účelu posloužila by laskavému čtenáři jistě lépe četná odborná literatura a cestopisy našich slavných cestovatelů např. Kořenského „Amerika“ anebo kniha profesora pražské university Dra Karla Domina „Pod hvězdnatou vlajkou“, ze které s laskavým svolením autorovým jsem přejal několik odstavců o New Yorku, o státu Utah a o Kalifornii. Mnoho pěkného napsal též o Americe továrník J. A. Baťa ve své knize „Za obchodem kolem světa“ která vyšla na podzim r. 1937 a ve které líčí svoji velkolepou

cestu kolem zeměkoule, vykonanou v lednu, únoru, březnu a dubnu téhož roku. Ale chci zde



sdělit několik svých dojmů, jak na mě Amerika působila svoji přírodou, svými vymoženostmi, způsobem života svých obyvatelů a ukázat řadu svých vlastních a musím se pochlubit i vzácných snímků, neboť jsem se dostal v Americe až na místa, kam před tím nezabloudila noha ještě žádného Čechoslováka a tím čtenáře pobavit a chce-li i poučit.

Universitní profesor Dr. Karel Domin byl v Americe r. 1926, právě deset let přede mnou a svůj cestopis, nejmodernější svého druhu, vydal r. 1929. Ale 10 let jest pro rychlé tempo Ameriky příliš dlouhá doba, za kterou se tam velmi mnoho změnilo a velmi mnoho nového vybudovalo. V Americe někdy není dnes pravdou to, co bylo včera. Roku 1926 např. nestál ještě v Novém Yorku na pátá třídě Empire State Building, nejvyšší budova světa o 102 poschodích, ze které je rozhled jako z letadla, na dolním toku řeky Colorada, na hranicích Arizony a Nevady, neexistovala ještě Boulder Dam, největší údolní přehrada světa s největší elektrárnou, hotový div moderní techniky a skutečné veledílo, ale zato tam byla ještě prohibice, která je dnes zrušena. Proto se domnívám, že po této stránce přinese tato knížka také něco nového.

Pronesu-li o něčem svůj úsudek, např. o poměrech sociálních, politických, náboženských atd., nechci tvrdit, že je neomylný. Snažil jsem se mít v Americe oči otevřené a dostat se vždy k jádru věci, ptal jsem se někdy tak mnoho, že jsem si sám připadal neodbytným, ale mohly mi přece uniknouti závažné okolnosti, které by můj názor a úsudek třeba podstatně změnily.

Zmíním-li se o penězích, cenách, cenových rozdílech zboží u nás a ve Spojených státech severoamerických, platí to o stavu, jaký existoval za mého pobytu v Americe, tedy před druhou devalvací československé koruny, provedené na podzim r. 1936, kdy stál 1 dolar 24,40Kč. Podle dnešního kursu (1 dolar = 28,50Kč) ceny zboží v Americe, přepočítané na naše peníze, by byly jiné, vyšší, ale současně vyšší by byly také platy a mzdy a proto poměr by byl i dnes takový, jako byl před devalvací.

Na cestu jsem se ani mnoho nepřipravoval. Kabiny na Normandii pro cestu tam a na Ile de France pro cestu zpět, lodí francouzské paroplavební společnosti Compagnie Generale Transatlantique, už jsem měl zamluveny. Jen jsem ještě dopsal svému bratru do Nového Yorku, že přijedu 15. června a svému příteli panu Josefu Kopřivovi, farmáři v severozápadním cípu státu Kansas, aby mě čekal asi v prvních dnech červencových.

Do svého kufříku, který měl se mnou cestovati už do čtvrtého světadílu, jsem složil nejnnutnější věci a fotografický aparát se zásobou filmů na 600 snímků. Nebýti trocha sušených hub, marjánky a prachového peří, věcí to v Americe velmi vzácných, které jsem měl doručit našim americkým příbuzným jako dárek od maminky a balíček lomnických sucharů, které jsem vezl od maminky z Kročehlav spolčnicku mého bratra, ani by nebyl plný. Když jsem v Novém Yorku vystoupil z parníku, bratr vida, že nemám jiných zavazadel, začal se posmívat této mé cestovní výzbroji, považuje ji za naprosto nedostatečnou pro tak dalekou cestu. Hned mě však ujistil, že se budu vracet s jinou přítěží, co se také stalo.

Národní banka československá mi ihned dala povolení k vývozu peněz, když jsem předložil přípis ředitelství nymburského gymnasia, že mi byla ministerstvem školství a národní osvěty udělena studijní dovolená. Na penězích vzal jsem sebou hotově jen 50 dolarů, 300 francouzských franků a něco našich korun. Všechny ostatní peníze jsem proměnil v ček znějící na jednu new-yorskou banku.

Ani v poslední chvíli mi nebylo dopřáno trochu se soustředit. Den před odjezdem, dlouho do noci, jsem zasedal na radnici v ústřední volební komisi, bylo totiž po nymburských obecních volbách, do poslední chvíle jsem musel něco vyřizovat a zařizovat a proto jsem byl opravdu rád, když jsem se ocitl na nádraží.

## 2. Přes Paříž do Havru.

Z Prahy odjíždím v 11.55 pařížským rychlíkem. A abychom měli aspoň kousek té dlouhé cesty už za sebou, přenesme se v duchu hned do Paříže, anebo raději do Havru, kde mám vstoupiti na loď.

Než o této cestě vlakem několik poznámek.

V Praze u vlaku mě očekává monsignor Josef Vladyka, arcibiskupský sekretář s doporučením od Jeho Eminence pana kardinála, v Plzni na nádraží maminka a sestry, aby se se mnou rozloučily. Maminka mě bystrým okem nejprve prohlédne od hlavy až k patě, zvědavá a současně plná starostí, jak jsem se na tu dalekou cestu bez její pomoci vypravil, ale pak se dává do pláče. Sestry však ji těší, aby neplakala, že se opět vrátím.

Všude, u nás, v Německu i ve Francii jsou z vlaku viděti následky dlouho trvajících dešťů, močály a rozvodněné řeky, louky a meze jsou zelené jako brčál, obilí jest polehlé. Pravý opak toho, co jsem zanedlouho viděl v Americe za loňských přímo děsných dlouho trvajících veder. I hladina Rýna, který přejíždíme až druhý den ráno, jest hodně nad normálem.

Milým společníkem až do Paříže je mi pan Karel Ebner z Prahy, mladý doktor práv, právě po promoci, kterému bohatý tatínek z radosti nad synáčkovým úspěchem naplnil peněženku, aby se mohl podívat do světa. Dobře se spolu bavíme, jestliže někdo potřebujeme pomoci, navzájem si pomůžeme a bratrsky se dělíme o své zásoby.

Z Prahy do Paříže, trať dlouhou asi 1200 kilometrů, přejeďe vlak, s pyšným názvem pařížský rychlík, za 25 hodin. To je proti americkým drahám přímo hlemýždí tempo. Však kdyby vlak v Německu nemusel jeti po vedlejších tratích, neboť hlavní směřují na Berlín, a na nádražích (např. v Karlsruhe a jinde) nemusel státi celé půlhodiny, jistě by doba jízdy byla kratší. Teprve ve Francii, kde jede jako expres, rozjíždí se 80-ti až 90-ti kilometrovou rychlostí v hodině. V noci je poloprázdný, v oddělení jsme s doktorem Exnerem sami dva, můžeme se položit na lavičku, přikrýti se svrchníkem a trochu se prospati.

V Paříži na Gare d' Est, (Východní nádraží) již mě očekává zřízenec paroplavební společnosti pan Stahl. Poznává mě po odznaku, který jsem si připevnil na klopu kabátu. Omlouvá se asi na čtvrt hodiny, že musí odejít k jinému vlaku přivítati ještě další cestující, ale nechává mě na nádraží stát přes hodinu. Konečně se objevuje se třemi cestujícími jedoucími rovněž do Ameriky. Jeden z nich je Slovák, pan Fuchs, majitel vápenky někde od Trenčína. Jede do Nového Yorku navštívit svého bratra. Po celou cestu po moři jest mi milým společníkem. Ještě méně zdvořilým než pan Stahl je vůči panu Fuchsovi a mně jiný zřízenec od Kompanie Generale Transatlantique, který se má postarati o naše nasycení a dopravení na nádraží Saint Lazar, odkud máme odejeti do Havru. Nechává nás stát na jednom pařížském nároží tak dlouho, že budíme až podezření. Však tomu už to nezůstává dlužen. Musí vyslechnouti všechna ošklivá slova, která umím francouzsky.

V Paříži máme na vybranou, buď zde nocovati a druhého dne ráno odjeti do Havru, anebo ještě ten den večer odjeti a v Havru nocovati. S panem Fuchsem dáváme přednost druhé možnosti. Volný čas chceme raději věnovati prohlídce nám neznámého Havru než z dřívější návštěvy nám již známé Paříže. K páté hodině odpolední tedy odjíždíme z nádraží Saint Lazar.

Z rapidu, letícího 100 kilometrovou rychlostí, pozoruji pěkné údolí Seiny, krásný Rouen s nádhernou katedrálou a zvláštní normandské hospodářské usedlosti, do čtverce hostě obrostlé vysokými stromy, jimi chráněné jako hradbou. Po 2 ¼ hodinové jízdě končíme evropskou etapu naší cesty na nádraží v Havru.

### 3. V přístavu.

I zde nás již očekávají zřízení paroplavební společnosti. Vstupujeme do autobusu, projíždíme městem a serpentinou vyjíždíme na kopec na jeho severní straně města. Míjíme zbytky staré pevnosti se starými kanony a vojenskou hlídkou a pěkný maják a konečně vyjíždíme na nádvoří veliké, řekl bych kolonie dřevěných, jednoduše zařízených, ale velmi čistých domků. Zde budeme nocovat. Toto dřevěné městečko bylo vybudováno po válce pro houfně příjíždějící vystěhovalce, kteří museli čekat na svůj odjezd do zámoří týden až 14 dní, poněvadž je loď nemohly hned pobrat. Stále slouží za noclehárny cestujícím odjíždějícím do Ameriky, s tím rozdílem, že je zde nyní mnohem menší frekvence, než byla dříve. Je odtud překrásný pohled na moře, ale přístaviště se zaoceánskými obry není vidět, poněvadž je na opačné straně města. Jen vršky černě a červeně natřených obrovských komínů Normandie, vystupující nad střechy domů a prosvítající železnou spleť jeřábů, dávají tušit místo, kde druhý den svěříme moři své životy.

Po jednoduché, řekl bych námořnické večeři, sestupujeme s panem Fuchsem s návrší do města, abychom si je prohlédli.

Je čistěounké, nové a překvapuje mě tichem, nezvyklým v přístavních městech. Rozhodně jest jiné, než např. stará hansovní města německá, třeba Brema nebo Hamburk, kde je stále příliš mnoho hluku, kde s večerem život neusíná, ale spíše se ještě více probouzí, jak na ulicích, tak ve všelijakých brložích, navštěvovaných nebojácnými námořníky a lidmi všelijakých kvalit. Dá se to snad vysvětlit větší frekvencí při dopravě jak lidí, tak zboží. Havre však je elitní osobní přístav.

Hodně unavení, nedlouho před půlnocí, vracíme se na nocleh.

Ve středu, 10. června, po námořnické snídani, přijíždí opět autobus, aby nás odvezl do přístaviště. Projíždíme městem, pak několika chodbami a serpentinami obrovské moderní přístavní budovy a vystupujeme téměř až u samé lodi, kterou však pro četné přepážky není ještě dobře vidět v plném majestátu.

Po krátké, spíše formální lékařské prohlídce, při které se mi mladý lékař podíval do očí a zeptal se, co jsem, a po prohlídce jízenek, vstupujeme na nástupiště.



Z úžasu, do kterého mě uvedl pohled na největšího zaoceánského obra, Normandii, vytrhuje mě jakýsi nosič. Z levé ruky mi vyškubne kufřík, z pravé lodní lístek s číslem kabiny a už běží po můstku spojujícím břeh s lodí a bludištěm chodeb, chodbiček a schodišť pospíchá do mé kabiny. Pospíchá, poněvadž se chce jistě ještě vrátit a posloužením jinému cestujícímu ještě něco si vydělat. Musím za ním.

Ocitám se ve skvěle zařízené kabině. Horní lůžko je sklopeno, poněvadž zde budu sám, ačkoliv jsem zaplatil jen jedno místo. Na stropě, na nočním stolku, na psacím stole, září lampy. Stěny a dveře jsou z leštěného ořechového dříví, na zemi leží



vysoký koberec, proti lůžku stojí plyšová pohovka. Nu, skvělé. A to je jen turistická, tj. druhá třída.

Když jsem se trochu okoukal, usedám k psacímu stolu, abych napsal první lístky ze své cesty. Pak rychle vycházím, abych vhodil lístky do poštovní schránky a „ulovil“ několik snímků. Po delším bloudění konečně nalézám chodbu vedoucí na můstek, po kterém jsem s nosičem vešel do lodi.

Loď odjíždí až v 1 hodinu odpoledne, je tedy času dost. Mohu se všude volně pohybovat, nikdo mi nebrání ve fotografování. Sestupuji tedy až na molo a pořizuji první snímek Normandie s její vysokou zakřivenou přídílí. Zde panuje čilý ruch. Námořníci nosí do útrobu lodi množství pytlů, beden a sudů se zásobami, ale nosí to tam většinou pro sebe, poněvadž cestujících je tentokrát jen 450, kdežto lodní personál obnáší 1350 osob. Abych si mohl ofotografovat Normandii také zezadu, musím poklusem podél nekonečného jejího boku k její zádi s malebnými terasami. Za Normandií stojí Chanepain, menší a o něco pomalejší zaoceánský obr téže společnosti, který má vyplouti do Ameriky za dva dny po nás.

Konečně, již dosti unaven, se vracím, po točitých schodech vystupuji opět na nástupiště a s můstkem ještě fotografuji mohutný lodní bok s řadou záchranných člunů a dvěma můstky vpředu lodi, po kterých nastupují cestující první třídy.

Počasí je nevlídné a občas sprechne. Proto se vracím do kabiny, ale nevydržím tam dlouho. Pospíchám na palubu a pozoruji poslední přípravy k odjezdu. Lodní sirena již dvakrát zahoukala, o půl jedné a ve tři čtvrti na jednu, však již je jedna hodina a houká po třetí. Můstky, spojující loď s pevninou, se zdvihají a hejno remorkerů (vlečných člunů) opatrně vleče loď na volné moře. Pak jí jeden po druhém opouští, voda za lodí začíná vřít jako v kotli, známka, že lodní šrouby už začaly pracovat a loď sama se dává do pohybu. Za okamžik miji molo s malým majákem, na kterém stojí zástup lidí s ní se loučících.

Prší, nálada je stísněná, lepší se však při obědě, který hned následuje. Po něm každý odchází do své kabiny, aby se zde co nejpohodlněji zařídil na těch několik dní plavby. Jen málokterí vycházejí na palubu.

K večeru zastavujeme na širém moři před anglickým přístavem Southamptonem, který však pro mlhu a drobný déšť není vidět. Za chvilku přijíždí malý parník s několika novými cestujícími z Anglie, kteří nastupují, a s mnohými zvědavci ze Southamptonu, kteří zvědavě okukují loď a hlavně modrou pásku, pyšně se vzdouvající u zadního stěžně a kteří se jistě v duchu těší, že jí co nejdříve získá jejich Queen Mary, která před 14 dny vykonala svoji panenskou plavbu do Ameriky. Po chvilce se anglický parníček vzdaluje, také Normandie se dává do pohybu a brzy mizí v mlze a v dešti nad Atlantickým oceánem.

## *Přes Atlantský oceán.*

### *1. Život na lodi.*

Plavba do Ameriky, na tak nádherné lodi jako je Normandie, je pěstování velikého blahobytu.

Cestující mohou dlouho spát, poněvadž nemají co dělat a poněvadž se jim každá noc prodlužuje ještě o celou hodinu, neboť loď urazí denně na 1500km na západ a stále uniká Slunci.

Jídelní lístek jest každodenně jako o nějaké bohaté svatební hostině. K snídani, která se podává v jídelně od 7 do 9 hodin, jsou nejprve různé šťávy, např. ananasová, z rajských jablíček a jiné, pro úpravu trávení, pak ovoce, pomeranče, banány, třešně, grape-fruity (tj. kříženci pomeranče a citronu), u nás nazývané Adamovými jablky a všelijaké kompoty, pak nářez, vajíčka na všechny možné způsoby a vaječné omelety, kukuřičné vločky v mléce, bifteky, které v kuchyni upraví na požádání za 10 minut, káva, čaj, kakao, čokoláda, chléb s máslem a různé pečivo.

V dopoledních hodinách roznášejí stevardi po palubách a všech společenských místnostech čistou hovězí polévku v šálcích a suchary.

K obědu, ke kterému svolává cestující úder dřevěnou paličkou do gongu stevard, procházející všemi palubami, chodbami a společenskými místnostmi, je nejprve předkrm z olejovek, ryb s majonézou, nářezem, vlašského salátu, v octě nakládaných hub a zeleniny a různých jiných pikantností, pak polévka, ryba s příkrmem, každý den připravená na jiný způsob, pečeně anebo drůbež ze salámem, pak ještě jeden chod bezmasého jídla, např. makarony, nebo na různý způsob připravená zelenina, moučník, různé druhy sýrů, ovoce, vinné hrozny, hrušky, jablka, banány, pomeranče, třešně, broskve, meruňky a to v každé roční době, černá káva, výtečného bílého i červeného francouzského vína v hojnosti, co kdo vypije.

K odpolední svačině podává se cestujícím čaj anebo bílá káva s jemným pečivem na palubách i ve společenských místnostech.

K večeři, která je právě tak bohatá jako oběd, přidává se ještě výtečná zmrzlina, na kterou si na všech lodích velmi potrpí a která prý chrání před mořskou nemocí.

Maitre d' hotel, čili pán, který úzkostlivě bdí nad nasycením cestujících, ochotně každému vyhoví a posadí ke stolu, u kterého si přeje seděti, aby měl při jídle společnost, anebo aby ji neměl, je-li samotář. Stolky jsou stále ozdobeny čerstvými květinami a ještě je při každém pravidelně prostřeno pro čtyři osoby.

Volný čas, kterého je nadbytek, tráví cestující co nejpříjemněji. Prochází se po prostorných a krytých palubách, nebo se zde sluní na pohodlných lehátkách, za jejichž vypůjčení nutno zaplatiti 1 dolar, koupají se uvnitř lodi v nádherném mosaikovém basenu, který je tak velký a hluboký, že lze skákat do vody, která se přihřívá, z pružného prkna jako někde na plovárně a konat plavecké závody, nebo v otevřeném basenu na zádi lodní, který se plní mořskou vodou s normální teplotou, hrají tenis, ping-pong a na všech lodích oblíbený deck-golf, při kterém tupými dřevěnými lopatami šoupají bílé a černé dřevěné kotouče z jednoho pole na druhé na podlaze paluby, za vedení stevarda prohlížejí celou loď, čtou knihy vypůjčené z bohaté knihovny anebo L'Atlantique, dvacetistránkový oceánský žurnál, tištěný na lodi pro každého cestujícího, obsahující nejnovější zprávy ze světa zachycené radiem, v kuřáckém salonu hrají šachy, damu a v karty anebo píší dopisy a pohlednice, které lze zde obdržeti zdarma.

Odpoledne v salonu je půlhodinový koncert lodní kapely, který však, jak jsem zjistil, nikdo nikdy neposlouchal a hudebníci pravidelně hráli opravdu jen hluchým stěnám a někdy jednomu páru mých uší. V 5 hodin je biografické představení, které už má návštěvníků více, po večeri někteří při jazzu do půlnoci tančí v saloně nebo na palubě, moudřejší, mezi které počítám také sebe, jdou na palubu pokochati se krásou na moře snášející noci a pak jdou spát.

Při tomto „tak zaplněném denním programu“ nalézají stevardi ještě každý den, obyčejně odpoledne chvilku, aby uspořádali les courses de chevaux, čili koňské dostihy. Hráči sází na dřevěné jezdce, kteří se na jízdni dráze posunou do předu o tolik dílků, jaké padlo číslo na dřevěné kostce. Obyčejně vyhrávají stevardi a já je podezírám a myslím, že ne bezdůvodně, že tuto hru konají pro vedlejší výdělek.

Každý den v 8 hodin sloužím mši svatou v nádherné kapli v první třídě. Přichází vždy pro mě asi 14-ti letý hezký stevard v červeném kabátku a červených kalhotách, abych v tom bludišti chodeb, chodbiček a schodišť nezabloudil, který mně i ministruje.

V neděli na žádost komandantovu sloužím mši svatou až v 10 hodin. Ve všední dny mám v kapli oveček málo, v neděli však se tato plní do posledního místečka. Je přítomen i komodor René Pignet s důstojníky, kteří nemají právě službu. Jejich účast na bohoslužbě mě překvapuje. U nás byl bych těžko svědkem podobného zjevu. Asi stále nebezpečí, ve kterém tyto lidé ustavičně žijí, je příčinou, že více myslí na poslední věci člověka než kdokoliv jiný.

## 2. Normandie, královna moří.

Denně se účastním prohlídky lodi, poněvadž pokaždé se dá spatřit něco nového. Nelze takový babylon, jako jest Normandie, dobře prohlédnouti při jedné, poměrně rychlé pochůzce. Skupina, se kterou jdu, mě často někde utrousí, když se na něco více zakoukám. Ale nevadí, přidružím se k další, která obyčejně nenechá na sebe dlouho čekat, a tak někdy vyjdu s první a vracím se s poslední skupinou.

O Normandii by se toho dala napsat celá kniha, anebo by se mohla udělat ne jedna, ale několik přednášek. My se musíme zde spokojit jen s tím nejdůležitějším.

Normandie jest největší a nejrychlejší loď světa a držitelkou modré stuhy. Nebyla předstížena anglickou Queen Mary ani co do velikosti, neboť jest ještě o několik metrů delší, ani co do rychlosti, neboť jí Queen Mary uchvátíla modrou pásku jen na krátký čas. Krátce



řečeno, Normandie jest kombinací velikosti a nádhery. Jest 313m 75cm dlouhá, 38m široká, od svého dna ke kapitánovu můstku 40, k okraji komínů 55m vysoká. Komíny o obvodu 49-ti metrů jsou mohutné jako kostelní věže. Ponor lodi činí 10m, průměrná rychlost 56, maximální 60km v hodině, aniž by byly uvedeny ještě 4 pomocné pece. Má dvanáct poschodí, 1355 osob personálu, místo pro 2233 cestujících. Je hnána 4 obrovskými šrouby, které způsobují ve vodě za lodí přes 40m širokou, několik kilometrů dlouhou a daleko viditelnou brázdou.



Byla vybudována v loděnicích v Saint Nazaire, panenskou plavbu přes Atlantický oceán z Havru do Nového Yorku vykonala za 4 dny, 3 hodiny a 5 minut ve dnech od 29. května do 3. června 1935 a dobyla hned modré stuhy. V obsáhlé publikaci o Normandii, vydané největší francouzskou obrázkovou revue L' Illustration se pěkně praví, že Bohu jest největším pánem na lodi komodor, který se o svoji velikou zodpovědnost a těžké břemeno dělí se svým adjutantem.

Jejich výkonným orgánem v řízení a vedení lodi jest druhý kapitán, 9 důstojníků s 2 elévý a 126 mužů.

Spodní část lodi, ode dna až k ponoru, jest plná strojů. Vypadá to zde jako v obrovské továrně. Pro lomoz není slyšeti ani slov průvodce. Je zde 33 pecí, z nichž 29 jest ustavičně v činnosti, živěných mazutem, umístěných pro větší jistotu ve 4 sálech, od sebe úplně izolovaných, aby loď nebyla zbavena své pohonné energie, kdyby se prorazilo dno a některý sál se zatopil vodou. Teplota v pecích dosahuje 350°C. Pak jest zde 6 dynam na výrobu elektrického proudu k osvětlování lodi, 4 obrovské parní turbíny s generátory, které pohánějí 4 obrovské elektromotory o úhrnné výkonnosti 16000 koňských sil. Elektromotory otáčejí 16m dlouhé a 60cm tlusté hřídele, na kterých jsou upevněny lodní šrouby. Stroj má na starosti velitel strojevný s 16-ti inženýry a 19ti asistenty.



V lodní přídi jest nahoře kapitánský můstek s bytem komandantovým a v dolejších poschodích nejprve zimní zahrada s květinami, vzácnými palmami a klecemi s exotickými ptáky, kuchyně, jídelna a kabiny pro personál, garáže pro automobily a hangáry pro aeroplány, na dně pak skladiště pro zásoby, které nejsou malé, neboť loď veze sebou na každou cestu 70000 vajec, 7000 kusů drůbeže, 16000 kg masa hovězího, vepřového a skopového, 80000 kg ledu, 24000 litrů vína stolního, 7000 lahví vína desertního, 16000 litrů piva, 5000 lahví likérů, 10000 lahví minerální vody, atd.

Střed a největší část lodi zaujímá první či kajutní třída. Je v ní místo pro 900 cestujících. Nejvíce prostoru, na každé lodi

tolik vzácného, jest zde pohlceno společenskými místnostmi, na které se však místem nešetřilo. Jídelna, kde možno prostřít současně pro 1000 osob, jest 90m dlouhá a 8m vysoká. Na kuřácký salon s monumentálním schodištěm a na velký salon, které jsou v nejhořejších poschodích lodi, je věnován prostor 100m dlouhý a 8m vysoký. Basen, nádherně mosaikou zdobený, je jistě 40m dlouhý. Nechybí zde ani umělecká galerie, divadlo s 380-ti místy k sedění a kaple plná tajemného šera, lépe vybavená než některý farní kostel, s lavicemi aspoň pro 400 osob. O nádhře a přepychu, s jakým je vše zařízeno, jest mi těžko psáti. Dosud jsem neviděl v životě něco tak pohádkově krásného. Francie prý sem snesla, co měla nejlepšího a nejpěknějšího. Kajuty jsou podle přání jedno nebo dvouložkové, pravidelně s vlasní koupelnou a toaletou, zařízené podle nejrůznějších vzorů a stylů od bohatého stylu doby krále Ludvíka XIV., po přísně jednoduchý styl nábytku z chromového kovu. Komu by bylo málo i toto, může si, ovšem za velký peníz, najmout luxusní apartement, kde má celý komfortní byt, předsíň, ložnice, jídelnu, salon a koupelnu s ostatními náležitostmi. Cestujícím jest k dispozici nekonečná promenádní paluba, kterou několikrát přejít znamená skutečnou pěší túru, hoření paluba, kde lze hráti tenis, skvěle vybavená tělocvična, kde možno na důmyslných přístrojích

pěstovati všechny druhy sportu, jízdu na kole, veslování, ba i jízdu na koni. I děti mají zde svoji zvláštní jídelnu s ošetřovnou a svoje zvláštní divadlo.

Druhá, či turistická třída jest zařízena pro 665 osob. Je jednodušší, ale mnohem levnější. Kabiny jsou dvoulůžkové, ale je-li místo, které pravidelně je, jede cestující, přeje-li si, v kabině sám. Cestující mají k dispozici svůj salon s tanečním parketem, kuřácký salon, knihovnu, vnější basen s mořskou vodou, tři terasovité paluby na zádi lodní a tělocvičnu, děti mají i zde svůj dětský salon s divadélkem, plný nejrůznějších hraček.

Však i třetí třída, umístěná až na zádi lodní a zařízená pro 468 cestujících, jest tak pěkně vybavená, že kdyby cestující neviděl nádheru první a druhé třídy, sotva by věřil, že jede ve třetí. Cestující mají k dispozici salon s parketem, ač, jak jsem zjistil, nejraději tančí na palubě, kam velmi rádi přelézají i cestující z druhé i první třídy, kuřácký salon s knihovnou, krytou i otevřenou palubu a lázně s vanami a sprchami. Kabiny jsou dvou i čtyřlůžkové s tekoucí studenou i teplou vodou a výborným zařízením větracím. Jistou nevýhodou zde jest ustavičné chvění, způsobené obrovskými lodními šrouby, nad kterými jest třetí třída umístěna, kterému se však rychle přivykne.

Podlahy po celé lodi jsou gumové, aby se mohly snadno a dokonale čistiti a jsou pokryty drahými koberci. Na chodbách a ve společenských místnostech není nikde viděti lamp. Osvětlují je osvětlovací tělesa, ukrytá na okraji stropů. Pomocí rozhlasu, zavedeného do všech společenských místností, lze okamžitě cestující o všem informovati a kohokoli nalézt. K snazšímu přecházení z poschodí do poschodí slouží 7 výtahovadel, jedno v lodní přídi pro důstojnictvo a personál, čtyři v prvé, jedno v turistické a jedno ve třetí třídě.

K záchraně cestujících v případě neštěstí slouží záchranné pásy, které jsou v kabinách a které si je povinen každý cestující při nastoupení plavby zkusiti a hlavně 30 záchranných motorových člunů, umístěných po 16-ti na obou člunových palubách, z nichž každý pojme 120 osob.

Na ukojení hladu obyvatel tohoto plovoucího města pracuje neustále 200 kuchařů v elektrické kuchyni, která jest 60m dlouhá a 33m široká a 700 číšníků pak zanášá pak jejich výrobky do jídelních sálů. Vedle hlavní kuchyně jest ještě zvláštní pekárna na pečivo a chléb, který jest denně čerstvý, cukrárna, kávová kuchyň a síň, kde se vyrábí zmrzlina.

Stolní zařízení vlastní 50000sklenic nejrůznějších druhů, 18000 příborů a ještě 5000 zvláštních nožů na ovoce a sýry. 1500 čajových a kávových souprav a příslušného množství talířů. Počet táců, podnosů a jiných nádob, ve kterých se cestujícím jídlo podává, dosahuje čísla 45000.

O zdraví cestujících pečují dva lékaři ve dvou nemocnicích s dokonale vybavenými operačními sály. Ani na psy není zapomenuto, i ti zde mají svoji promenádní palubu.

Největší znamenitostí lodi jest však modrá páska, pyšně se vlnící u zadního stěžně, známka to nejrychlejší lodi světa.

### 3. *Plavba.*

Plavbu máme klidnou, jen asi uprostřed cesty se moře trochu vlní, což má za následek trochu mořské nemoci a menší účast cestujících při obědě a večeři. Dohromady však to nic není.

Na počátku plavby lidský organismus setrvačností funguje jako na pevnině, ale pak začíná na jakousi tu nejistotu pod nohama přece reagovati. Tuto změnu pocítuje každý, někdo s následky (krmením ryb) jiný bez nich. Na svých dřívějších cestách po moři jsem poznal, že když se ten okamžik blíží, jest nejlepší na půl dne si lehnout a nic nejíst. V leže se snese kymácení lodi sebe větší a je-li žaludek prázdný, není čím krmit ryby.

Po této krizi si organismus rychle přivyká novému prostředí a člověku se po ukončení plavby ani z lodi nechce, i když před chvílí na sebe volal třeba i smrt a se zapřísahal, vyvázněli zdrav, že do smrti na žádnou loď nevstoupí.

Počasí není valné. První dva dny jest deštivo a chladno, teprve když vjíždíme do golfského proudu, se vyjasňuje a otepluje. Ale na konec plavby, to už jest opět mimo golfský proud, počasí se znova kazí a přeprchává. Tak se aspoň pamatuji, neboť nemám poznámek. V poznámkovém sešitě jsem si nechal místo s nejlepším úmyslem, že poznámky doplním, ale dopadlo to se mnou asi jako se studenty, kteří si nepřinesou do školy sešit a svatosvatě slibují, že si vynechanou partii doma dopíší, nedopíší si však nic. Přicházejí nové dojmy, musím si poznamenávat jiné věci a to předchozí opomímám.

Cestou vidíme jen pár racků, žádné delfíny, kteří přece patří k obligátní podívané cestujících přes oceán, jednu malou holandskou loď, vracející se do vlasti, tak malou, že se divím, že se lidé s takovou kocábkou vůbec odváží na oceán.

Známost s komodorem z nedělní mše svaté jest mi velmi na prospěch. Mohu ho navštívit na velitelském můstku a zde si ho ofotografovati. Dostává se mi zde nejprve dvorného uvítání a pak odborného vysvětlení o zajímavých strojích a o řízení lodi od komodora samotného a pak od třetího komisaře, který mě sem doprovodil a který má uloženo vysvětliti mi vše, co by mě zajímalo. Dodnes mě mrzí, že jsem nepožádal o dovolení, které bych byl jistě dostal, abych směl vzít do rukou sextant a chvílku řídit loď. Za těch několik minut snad bych s ní byl nikam nezajel a doma jsem se mohl chlubit, že jsem měl na chvíli v rukou i osud největší lodi světa.

Když jsem si odtud ofotografoval lodní příď a tichou hladinu oceánu, ve které se zrcadlí sluneční paprsky klidného nedělního odpoledne, vracím se zpět.

Před ukončením plavby jest mimořádně slavná večere, které se říká oběd kapitánův. Jídelní lístek je neobyčejně bohatý i co do výzdoby i co do obsahu. Každý cestující má u talíře podlouhlý balíček v hedvábném papíře nejrůznějších barev. Při roztržení vybuchne a vypadne z něho papírová maškarní čepice, ve které je povinen každý večeřeti a pak i tančiti. V jídelně se tedy ozývá samé bouchání a praskání a její vzhled jest jako o maškarní merendě.

#### 4. *Příjezd do Nového světa.*



V pondělí 15. června, asi o ½ 10 ráno, objevují se břehy Ameriky. Není to podívaná zrovna přitahující. Jsou zahaleny mlhou, mraky jako plachty leží téměř až na samé hladině moře, a občas sprchne. Toto nevlídné počasí nedokáže však zastrašiti cestující, aby do jednoho nevylezli na paluby. Normandie zvolňuje rychlost, břehy stávají se zřetelnějšími, konečně zastavuje.

Jsme v ústí řeky Hudsonu. Zde už jest pastva pro oči trochu větší. V mlze, proti proudu řeky, se rýsují první mrakodrapy, sem tam objeví se i nějaká lodička. Konečně lze viděti i blízké břehy s pěknými vilami.



Oběd se podává už v 11 hodin, ale, jak se zdá, nikomu se nechce z paluby do jídelny.

Brzy po poledni se koná v salonu první třídy pasová prohlídka, nejprve pro cestující první, pak turistické a konečně třetí třídy. Vše jde, jak vidím, hladce. Cestující, kteří mají americké pasy vyhotovené na vyslanectvích a konzulátech mimo Spojené státy a kteří vyhlíží málo po americku, bývají úředníky vybidnuti, aby řekli něco anglicky. Promluví-li, dopadne to s nimi dobře a vstup do Spojených států jim není odepřen.

Já jsem jen tázán, proč jedu do Ameriky a jak dlouho zde zůstanu.

Pasová kontrola jest konečně u konce, úředníci odjíždějí na svém člunu na ostrov Ellis Island (čti His Ajlend), aby za nedlouho „přepadli“ jinou loď, a naše Normandie asi o  $\frac{1}{2}$  3, zatím co u nás už je  $\frac{1}{2}$  9 večer, se opět dává do pohybu.

Nyní mám oči opravdu na stopkách. Spěchám hned na pravý, hned na levý bok lodi, aby mně nic neuniklo z té vzácné podívané, která se objevuje mým zrakům. Ponejprv se přijíždí do Ameriky jen jednou. Padly hráze mezi první, druhou a třetí třídou a každý může volně pobíhati, kde se mu líbí. Dává se však znovu do deště a já jen želím, že nemám pro své fotografování dosti dobré osvětlení. Nicméně fotografuji velmi horlivě.

Po levé straně se objevuje v dešti socha Svobody, za okamžik již k prvním mrakodrapům Manhattanu. Manhattan jest jeden z pěti okresů New Yorku, jeho střed a nejbohatější část. Míjíme doky pronajaté různým paroplavebním společnostem, rozlezlé jako pera vějíře. Manhattan vypadá jako jazyk vyběhající do soutoku řeky Hudsonu a East river, či Východní řeky. V pozadí, v mlze, rýsuje se nejvyšší budova světa Emire State Building. Voda, kterou plujeme, je špinavá, plná smetí, dřev a mastných skvrn na svém povrchu, sem tam jest viděti i zdechlinu.



kde čeká veliké množství lidí.

Na všech cestujících jest viděti nedočkavost a horečné napětí. Sám jsem také rozrušen. Zrakem bloudím po řadě poschodí gigantické přístavní budovy. Konečně vidím bratra. On však mě zpozoroval dřív, neboť už mi kyne rukou a volá na mě vzhůru, zda-li sebou vezu také maminku. Za nimi uvidím také jeho ženu a strýce, správněji bratrance svého otce.

Konečně jsou zpuštěny schůdky. Přistávací manévr trval přesně čtvrt hodiny. Normandie byla hlášena na 3 hodiny a já přesně ve 3 hodiny vstupuji na půdu Nového světa.

Hned však spěchám zase na levý bok lodi, aby mi ani vám nic neuniklo. Břehy, které lze viděti, jsou již hranice státu New Gersey s městy Bayome, Hoboken a jinými. V dokách, patřících americké paroplavební společnosti Unides States Lines odpočívá z provozu již vyřazený Leviatan, oceánský obr o 60000 tunách, který dostala Amerika od Německa za potopenou Lusitanií, kdysi udivující svět, nyní však již předstižený francouzskou Normandií a anglickou Quenn Mary.

Normandie pomalu postupuje a konečně zastavuje před francouzským dokem č. 88. Je  $\frac{3}{4}$  3. Hejno remorkérů ji opatrně vleče do doku a přibližuje ke břehu,

## *V New Yorku*

### *1. První dojmy.*

Celní prohlídka jest krátká, kufřík však musím přece otevřít. Zatím se loučím s panem Fuchsem a jednou starou paní z Jugoslávie, se kterou jsem se cestou rovněž seznámil, a která jede do Kalifornie, do Los Angeles, za svojí dcerou. Škoda, že jsem ji nepožádal o adresu. Ta by se asi podivila až bych se byl po pěti nedělích před ní objevil.

Konečně vidím bratra, který mě hledá. Dobře se zná s celníky, zvláště s ředitelem doků panem Vořechem, a chce mi usnadnit celní prohlídku. Už však jest po ní a pomoci nebylo třeba. Konečně nevezu nic, čím bych ohrožoval Spojené státy.

Padneme si do náručí, zdravím se také se švagrovou a strýcem. Všichni, zvláště bratr, se pozastavují nad mými skrovnými zavazadly. Snad se domnívají, kdo ví, co toho přivezu do bohaté Ameriky. Mám však přece pro každého dárek.



A už jdeme nekonečnou přístavní budovou a vstupujeme do zdviže, abychom sjeli na ulici.

Ve zdviži už poznávám nový americký mrav. Páni zde smekají klobouky. Pamatuji si to dobře a vždy ve vytahovadle (a v Americe se v nich jezdí neustále) způsobně smekám klobouk, aby přece každý n mě hned nepoznal, že nejsem Američan.

Konečně jsme v přístavní ulici. Bratrova otázka, zda chci jít domů pěšky, mě trochu popuzuje. Přece v Americe musím jezdit aspoň v osmiválci.

Přecházíme dva nebo tři bloky domů a vidím, že mě bratr jen zlobil, neboť již otvírá dvířka svého šestisedadlového osmiválce, který zde stojí zaparkovaný a praví: „Hochu, jít domů pěšky by znamenalo aspoň šest hodin cesty.“

Chvilku jedeme, jsem jako v Jiříkově vidění a hlava se mi skoro motá. Kdybych byl měl



jít domů pěšky, tak už jsem byl možná přejetý. Měl jsem o New Yorku hodně veliké představy, ale snad je skutečnost ještě převyšuje.

Po chvilce strýc vystupuje. Domů pojede podzemní drahou. Bydlí za Hudsonem v Bayonne ve státě New Jersey.

Je právě hodina, kdy se lidé vracejí v automobilech z práce a mým zrakům se zjevuje obraz pravé americké pouliční frekvence. Jedeme ulicí mírně se zdvihající k obrovitému mostu přes East River. Osm automobilů vedle sebe, zkrátka tolik, kolik jich ulice pojme a jen za druhým. Tvoří se zde jelito, ve kterém místo krup jsou automobily.

Říditi automobil v této, v pravém slova smyslu, mačkanici vozů, za stálého rozjíždění a zastavování kvůli červeným a zeleným světlům, kde jeden o druhého nesmí zavadit, kde strážníci hledí jako ostříž, kde zpoždění o vlas znamená srážku, jest hotovým mistrovstvím.

Kolem mořského zálivu, kde se už velmi pilně pracuje na úpravě místa pro světovou výstavu v roce 1939, jedeme do Flushing, předměstí New Yorku, které však hospodaří samostatně jako u nás např. Královské Vinohrady vedle Prahy a zastavujeme před velikým domem, kde bydlí asi 70 rodin. Zdvíží, ve které už způsobně smekám klobouk, jedeme, neví do kolikátého poschodí, kde jest bratrův byt. Takový jest můj příjezd do New Yorku.

## 2. Můj denní program.

Jest následující. V 5 hodin ráno mě nechtě probouzí bratr, který v ½ 6 odjíždí do svého závodu a já se do chvíle kdy vstávám, na lůžku už jen převaluji.

O ½ 8 odcházím do kostela sloužití mši svatou. Po návratu snídám.

Snídaně jest v Americe, podobně jako v Anglii, velmi bohatá. Pozůstává nejméně ze skleničky ananasové anebo jiné šťávy, poloviny žlutého melounu, grape fruitu, pomeranče, třešni, různého kompotu anebo jiného ovoce, aspoň dvou na měkko, anebo jinak připravených vajec, šunky, chleba s máslem, bílé kávy nebo čaje. Káva slouží jen na napití, nikoliv za pokrm. V Americe se podává ke každému jídlu a v některých restauracích se za ni ani nic nepočítá.

My toto ranní hodování Američanů a Angličanů považujeme při nejmenším za nestřídmost, ale to jen z neznalosti. Hodně snídati vynucuje si v Americe denní pořádek. Poněvadž lidé jsou nuceni jezdit za prací daleko, ba někdy velmi daleko, pracuje se v Americe bez přestávky, anebo nanejvýš s kratinkou polední přestávkou od devíti do dvou, tří nebo čtyř hodin odpoledne. V Americe se tedy ve všední dny neobědvá. Lidé se nasytí ráno, na poledne si vezmou sandwich, což česky znamená obložený chlebiček, ale ve skutečnosti jsou to jen dva krajíčky chleba s kouskem šunky a listem salátu uprostřed, a pak zase důkladně večeří. Ale abych se vrátil k mému dennímu programu.

Po snídani se modlím breviář a píši dopisy a pohlednice, hned první den dlouhý dopis panu řediteli a kolegům do nymburského gymnasia. Švagrová zatím uklízí.

Pak telefonuje bratr, kde na nás bude čekat s automobilem, ale nikdy si neodpustí poznámku, abych se oholil, čímž mě vždy uvádí v zoufalství. Někdy ho poslechnu, někdy ne. Nemusím přece držeti krok s Američany, kteří i zde chtějí dělati rekordy a holí se třeba dvakrát za den, ráno a jdou-li někam, i večer.

K 11té hodině jedeme podzemní drahou do New Yorku, švagrová něco nakupovat, já „studovat.“

Odpoledne se sejdeme s bratrem na smluveném místě, autem třeba ještě někam zajedeme a v podvečer se vracíme domů.

Po večeři konáme nutné návštěvy anebo jedeme opět do New Yorku shlédnouti to, co lze viděti zase jen večer a v noci, skvělé světelné reklamy, život na Broadway, divadlo atd. Uléháme málo kdy před půlnocí.

V neděli po kostele odjíždíme již dopoledne pravidelně na Long Island na delší vyjížďku a střílet do terče. Na pušku, tj. zbraň, kterou nelze do kapsy schovat, netřeba v Americe žádného zbrojního pasu, ani honebního lístku. Ale zbraň, kterou lze schovat, např. revolver, boxer, nelze bez zbrojního pasu vůbec koupit. Přestupek se trestá ohromnými pokutami.

### 3. Něco z historie New Yorku.

New York je město teprve 300 let staré. Ústí řeky Hudsonu navštívil prý jeden první Florentin Verrazani r. 1524, ale vlastní jeho dějiny začínají r. 1609 výzkumy Henry Hudsona, britského námořníka v holandských službách.

R. 1624 západoindická holandská společnost tu vybudovala malou osadu. Prvním jejím guvernérem byl Vestfálec Petr Minuit, který koupil od Indiánů celý Manhattan, jehož hodnotu nelze nyní vyjádřit ani v miliardách dolarů, za 60 holandských zlatých. Městečko bylo nazváno Nový Amsterdam a mělo r. 1650 již 1000 obyvatel.

Za 14 let se ho zmocnili Angličané, za 9 let opět Holanďané. Roku následujícího, smírem s Holanďany uzavřenými, získali jej opět Angličané a na počest vévody z Yorku dali mu jméno New York, které mu dodnes zůstalo.

Dnes má na 7 milionů obyvatel a co do velikosti předčí ho jen Londýn. Kdyby se však připočítali obyvatelé měst za řekou Hudsonem, která fakticky tvoří s New Yorkem jedno organické město, ale patří do státu New Persey, jako např. v Praze Smíchov, Malá Strana, Hradčany, měl by přes 10 milionů obyvatel a Londýn by daleko předčil.

New York má pět okresů. Manhattan, Brooklyn, Quens, Broux a Richmond. Středem města jest Manhattan s nejvyššími budovami, nejživějšími ulicemi, největšími bankami a obchody.

Ulice v New Yorku nejsou pojmenovány jako u nás, nýbrž očíslovány. Podélné, kterých jest asi 17, jsou třídy, zvané avenue. Tepnami města jsou pátá avenue a Broodwaay. Všechny jsou rovnoběžné a přímé, jen Broodway jest trochu klikatá. Příčné ulice, street.

### 4. Mrakodrapy.

Největší zvláštností New Yorku jsou nesporně mrakodrapy. Tyto jsou neobyčejně vysoké a rozmanité podoby. Některé jsou kostkovité a zakončené pyramidou, jiné se podobají nebetyčným úzkým věžím, nesoucí na svém vrcholku někdy jakýsi obelisk nebo i gigantickou sochu, jiné opět ze širokého spodku směrem k nebesům se v oddílech zubovitě zužují, jiné

jsou jako obrovité zploštělé desky, jako trojhrany, kostelní nebo hradební věže atd.

New York si vytvořil svůj osobitý stavitelský sloh, jehož předností jest impozantnost a nevtíravá elegance. Jeho mrakodrapy nejsou nestvůry a ulice jeho nečiší chladnou a nepříjemnou novotou, jako např. četné ulice Berlína, nýbrž jsou nevtíravě líbivé. Jejich neskonalou předností jest, že tu není jednotvárnosti, která bývá údělem přemnohých moderních ulic velkých měst evropských. Právě naopak, dům co dům jest jiný, velikostí, slohem i tvarem, a tím vzniká elegantní celek, který neunavuje oko.





Harmonická a estetická působnost spočívá právě v té tvarové a velikostní různorodosti, v úžasné grandiosnosti, klidné a neurážející. Stavěti mrakodrapy kompaktní, úzké a kostkovité jest zakázáno, neboť ulice by byly mezi nimi vhloubeny jako hluboce zaříznuté kaňony a město by se dusilo nedostatkem vzduchu a světla. Američtí architekti řeší proto rozličně tento problém a tím vznikají budovy romantické, věžovité a hradovité, opravdové chrámy města, jehož náboženstvím jest obchod.

Přijížděje do Ameriky jsem si myslil, že se budu bát mezi nimi chodit, nebo dokonce na některý z nich vystoupit. Ale brzy jako všichni ostatní si zvykám a chodím mezi nimi tak klidně, jako chodím po ulicích v Nymburce.

### 5. *Empire State Building.*

Králem mezi mrakodrapy jest nesporně Empire State Building, největší budova světa na páté avenue, mezi třicátou třetí a třicátou čtvrtou ulicí.

Půjdeme se tam podívat. Poněvadž však z jara a v létě bývá v New Yorku mlhavo a nejasno, jest třeba vyčkati nějaký jasnější den, aby byl pěkný rozhled a dobré světlo k fotografování.

Konečně 22. června jest pěkně a jasno, prý jako na podzim, kdy bývá v New Yorku zase už průzračno. Tedy den k takovému podniku jako objednaný. Však to jest také jediný opravdu jasný den za mého pobytu v New Yorku.

Empire State Building, mrakodrap, stojící na rozloze 1380m<sup>2</sup>, je vysoký 395m a má 86 poschodí. Je zakončen křišťálovou věží s rozhlednou, vysokou jako 16 dalších poschodí, tj. 102 poschodí dohromady. Může v něm bydleti dohromady 23000 lidí, jeho kubický obsah činí 370000m<sup>3</sup>. Jeho vytahovadla, každé pro 63 osoby, ujedou 390m za jednu minutu. Byl vybudován s americkou rekordní rychlostí za 8 měsíců, od 17. března do 13. listopadu 1930. Byl otevřen 31. května 1931. Stál 55 milionů dolarů, což by u nás dnes znamenalo 1 miliardu 579 milionů Kč. Každým rokem jej navštíví 40000 lidí.

V přízemí jsou nádherné obchody, jinak, jak se domnívám, samé kanceláře, neboť večer a v noci jest pohřížen v úplnou tmou, jen rozhledna na vrcholku křišťálové věže jest osvětlena.



Vstupujeme do zdviže, jednou přisedáme. V málo okamžicích jsme nahoře, na 86tém poschodí. Zde platíme vstupné 1 dolar za osobu a ještě nějakou malou daň. Věru tají se ve mně dech, a mám strach, zda se mi nezatočí hlava, až se podívám dolů. Ale když vidím ten ruch zde panující, tíseň rychle mizí.

Nahoře na 86-tém poschodí jsou obchody, restaurace, kolem do kola široký ohoz, v jehož každém rohu otáčivý dalekohled, kterého může každý za poplatek 10-ti centů použít.

Každou hodinu vodí průvodce hlouček návštěvníků a podává jim odborný výklad o budově a hlavně o tom, co všechno lze z ní vidět. Nechybí ani fotograf, který jest ochoten vás vyfotografovati u zábradlí s děsnou propastí za vámi, ze které vystupují jiné menší mrakodrapy.

Zdviží jedeme ještě na rozhlednu, ale brzy se vracíme, neboť fotografovat se mi bude lépe z ochozu na 86tém poschodí. Udělal jsem si zde řetěz snímku celého panoramatu kolem dokola. Přes všecku svoji opatrnost některé se nepovedly. Pozoroval jsem, že i osvětlení se měnilo. Konečně i fotografický aparát má někdy svoje vrtochy.

Postavíme-li se čelem k jihu máme před sebou konec, chcete-li začátek Manhattanu s prvními mrakodrapy a zároveň nejstarší část města. Dobře jest vidětí soutok Hudsonu s East River, v pozadí sochu Svobody. Odtud přijíždí parníky z Evropy do New Yorku.

Obrátíme-li se k západu, v předu vidím nádraží Pensylvánské dráhy, za ním doky, za Hudsonem stát New Jersey.

Ještě více vpravo vidíme přístaviště největších parníků světa. Dobře jsou znatelné komíny právě tam kotvíci Queen Mary, vedle přistává Normandie. O něco výše jsou vidětí komíny lodí Queen of Bermuda, která každých 14 dní jezdí na Panamu. Na tu když si vzpomenu vždy mi zabolí srdce. Těch 170 dolarů, co cesta na Panamu stála, jsem ještě měl, jen mi chybělo těch 14 dní času. Jistě bych se tam byl rozjel. Hned vedle, ale trochu doleji, právě přistává italská loď Roma. Za řekou Hudsonem jest stát New Jersey.

Popojdeme-li na ochozu ještě kousek doprava, jsme proti nejstarším mrakodrapům města a soutoku East River s Hudsonem obráceně zády a učinili jsme již obrat 180°.

Zcela vpravo vidíme pátou avenue. Jako stěna široký mrakodrap před námi jest Rockefeller Centry, palác právě odevzdaný veřejnosti, s velikými zábavními podniky a radiovou centrálou celých Spojených států. V pozadí jest Central Park s jezírkem, a vlevo Hudson. Budova na rohu Central Parku a také avenue, kterou nelze odtud dobře vidětí, jest velký hotel, kde bydlil president Masaryk za svého pobytu v Americe za světové války.

Ještě více vpravo jest vidětí Chrysler Building, před Empire State Building nejvyšší mrakodrap, vysoký 330 ½ metru, hned za ním most přes East River, po kterém jsem s bratrem nesčítelněkrát přešel. Za East River jest pátý okres New Yorku, Brooklyn, prý učiněný Babylon.

A nyní vrhněme ještě jeden pohled kolmo dolů. Vidíme křižovatku Broadway a 34. ulice. Lidé a automobily se zdají jako nepatrné tečky, vypadá to jako bychom se dívali z letadla.

Původně se zamýšlelo vršek rozhledny na Empire State Building upravit za přístaviště vzducholodí, ale od tohoto úmyslu se upustilo pro silný vítr zde ustavičně vanoucí, který by připoutanou vzducholodí zmítal a mohl ji poškoditi.

Pro samý údiv zapomínám na hodiny, únavu. Pozdě odpoledne vracíme se dolů a domů.

## *6. Americká svatba, new yorská bursa, obchod fy Klein.*

Mezi nejstaršími mrakodrapy Manhattanu, při soutoku Hudsonu a East River, v místech první osady, krčí se jako utopeny staré, ale památné budovy, které se uchovávají pro památku anebo pro svůj význam např. Trinity Church (kostel Nejsvětější Trojice) s prastarým hřbitůvkem, kde se už samozřejmě nepochovává. Kostel však dosud slouží svému účelu.

Švagrová i já vcházíme dovnitř a jsme tu svědky pěkné podívané. Právě se zde koná svatba, americká svatba. Varhany hrají pomalý pochod. Rovněž pomalým krokem, jaksi váhavě, úplně se přizpůsobující hudbě, přicházejí svatebčané a staví se před oltář. Přichází kněz, promlouvá ke snoubencům a oddává je. Novomanželé se před ním líbají a pak poklusem s ostatními svatebčany utíkají z kostela, při čemž varhany hrají rychlý pochod.

V těchto místech jest každá píď půdy dražší než zlato. Jedno stavební místo zde stojí maličkost, 6 milionů dolarů.

V tomto koutě Manhattanu nalézá se také pověstná new yorská bursa. Že ji mohu navštívit, o to má zásluhu pan Frank Komárek, přítel mého bratra, který si mne jeden den bere na starost. Krásné, řekl bych antické její průčelí se právě opravuje a je obloženo lešením. Proto si ji nemohu ani ofotografovati. Jinak vypadá jako každý jiný mrakodrap.

Divím se, co to dá za vyjednávání a vysvětlování, než nám je dovoleno vejít dovnitř. Musím se legitimovati svým cestovním pasem. Abych rozptýlil všechny pochybnosti o sobě, přidávám k němu ještě svoji čsl. Železniční průkazku. Všecka tato opatrnost jest konečně na místě. Už sem byla několikrát vhozena puma ze msty za prohrané miliony, několik lidí zabito a budova značně poškozena.

Konečně smíme vejít dovnitř, abychom si z galerie prohlédli místnost, kde už mnoho lidí v okamžiku zbohatlo, více však se stalo žebráky. Průvodce však jest nám stále v patách a nenápadně nás pozoruje, zda také nemáme nějaké mstivé plány.

Pan Frank Komárek mě vede shlédnouti ještě jinou zvláštnost New Yorku. Jest to obchod firmy Klein s dámskými šaty, už nevím na které avenue anebo ulici.

Vejde-li sem muž, budí přirozeně pozornost, já zde se svým kněžským kolárkem působím přímo sensaci.

Zvláštností obchodu jest, že nemá prodavačů ani prodavaček. Každá zákaznice se zde obsluhuje sama. V nesčíslných poschodích a odděleních visí zde desetitisíce kabátů a šatů nejrůznějších forem a velikostí. Dámy si jich vyberou několik a odcházejí s nimi do zvláštních pokojů, kde si je zkusí. Nepotřebné pak pověsí na své místo a vybrané si u pokladny při placení nechají zabalit.

Vědomí, že v obchodě je mnoho detektivek, které si na oko počínají jako zákaznice, ve skutečnosti však bedlivě pozorují kupující, jest příčinou, že žádnou dámu ani nenapadne, aby si oblékla nové šaty a v obchodě nechala viseti své staré, anebo aby si oblékla šaty několikery a pak s nimi zmizela.

## *7. Pouliční frekvence, new yorské museum s planetárium, veřejná knihovna.*

Na zpáteční cestě používáme autobusu jedoucího po páté avenue. Chci si pořídit několik snímků pouliční frekvence v New Yorku.

V ulici je automobil na automobilu. Však pořádek zde vládne železný. Udržují jej policisté, bdící jako ostříži, zda se zachovávají dopravní předpisy, naprosto nesmlouvaví v otázce jejich přestoupení. Hned napíší provinilci „ticket“ znějící na pokutu třeba 5-ti dolarovou, s kterým se musí postižený sám dostavit k městskému soudci a pokutu zaplatit. Jedině touto přísností se čelí nepořádku a z něho vzniklým hromadným neštěstím. Opravdu životu nebezpečno jest odvážit se zde chodci do jízdni dráhy, dokud nesvíti pro povozy červené světlo.

Samozřejmě, že jsem neopomenul navštívit ani new yorské museum. Je ohromné a plné tolika zajímavostí, že by se dalo o nich napsat několik knih. Zmíním se pouze o jediné, které se mi nesmírně líbila.

Je to planetárium, pro samotné museum právě novinka. Zářící slunce a kolem něho se pohybující oběžnice se svými měsíci, vše v poměrných velikostech a rychlostech. Vedle jest obrovská kulatá síň se stropem jako polokoule, na který se dá promítnouti noční hvězdnatá obloha snad ve všech možných fázích.

Ve veřejné knihovně na páté avenue ke své radosti i ke svému zármutku vidím dva veliké Brožíkovy obrazy, umístěné na nej přednějších místech.

Chodíme-li po New Yorku, na několika místech můžeme spatřiti zjev, působící přímo komicky. A sice dům dvou, nejvýše tří patrový, ze všech stran i shůry obstavený nebetyčným mrakodrapem, jím úplně pohlcený. Vypadá jako malinký hříbeček, krčící se u paty velkého hříbu.

Jeho majitel věda, že místa, na kterém dům stojí, je bezpodmínečně třeba ke stavbě mrakodrapu, asi požadoval za svůj majetek přemrštěnou cenu, v mylném domnění, že ji musí dostat, ale šeredně se přepočítal. Mrakodrap se postavil svrchu zmíněným způsobem, ale on svůj dům a místo, které mohl ještě dobře zpeněžit, nyní neprodá do soudného dne.

## 8. Queen Mary.

V New Yorku právě kotví Queen Mary. Její návštěva je mně umožněna dobrým známým mého bratra, správcem new yorských doků, panem Vořechem.

Bratr se svojí manželkou a já nejprve okukujeme loď ze břehu, ke kterému až sahá mohutná její příď.



Queen Mary jest soupeřkou a konkurentkou Normandie. Jest jen asi o 3 metry kratší než tato a na krátký čas jí přebrala i modrou stuhu. První cestu do Ameriky vykonala koncem května, tedy asi o 14 dní dříve, než jsem přijel já.

Americké noviny dosud se jí zabývají. Jeden obrázkový časopis vtipně se k tomuto závodění o největší loď světa posmívá. Přináší obrázek lodi sahající z Evropy do Ameriky, kterou prý nyní vybudují zase Spojené státy, aby překonaly všechny dosavadní rekordy. Cestující budou po ní jen přecházeti.

Američané jsou příliš praktičtí a toto závodění, na které se musí mnoho dopláceti, rádi přenechávají Evropě. Taková Normandie

a Queen Mary musí býti velmi pasivní. Co za sumu musí dělati jen měsíční mzda těch 1355-ti osob personálu na Normandii a jistě také tolika na Queen Mary. Roční pojistka za každou z osobních lodí činí několik milionů korun. Pojištění muselo být rozděleno na několik pojišťoven v Americe a v Evropě, neboť žádná nemohla sama na sebe vzíti tak veliké riziko. Nyní amortizace je do dvaceti let. Déle obě lodi sotva budou v provozu. A teď ostatní režie. Proto o rekord míti největší loď světa Američané nestojí.



Sami si vybudovali rychlé a malé parníky jako Manhattan a Washington, které jsou za třetinu nebo čtvrtinu Normandie a ty jim stačí. Zato je mají stále plné. Manhattan uvidíme na zpáteční cestě. Právě, když jsem se vracel z Ameriky, kotvil v Havru.

Po spojovacím můstku vstupujeme dovnitř lodi. Queen Mary jest právě takovým bludištěm jako Normandie, ale trochu jinak uspořádaná. Uprostřed lodi jest první třída, v přídí třetí, v zádi druhá třída.

Každý, srovnáváje ji s Normandií, si musí přiznati, že jest sice elegantně, ale mnohem střízlivěji, řekl bych chladně, zařízena. Klid Angličanů s příslovečnou šetrností Skotů jest patrný i zde. Na nejvyšší palubě jest zřízeno asi sedm tenisových hřišť. Na Normandii jich tolik není. Komíny jsou štíhlejší než komíny Normandie, ale přece by mohly v síle směle závodit s leckterou kostelní věží.

### 9. *Loney Island, Jones Beach, Roosevelt fied.*

Na východ od Manhattanu ze East River zabíhá do Atlantského oceánu 50km dlouhý ostrov zvaný Long Island, nedělní a sváteční útočiště obyvatel New Yorku. Hned z kraje při březích East River rozkládají se na něm dva okresy New Yorku, Queens a Brooklyn a mé dosavadní bydliště předměstí Flushing.

Při pobřeží, kolem dokola celého ostrova, jsou skvělá koupaliště např. Loney Island lidové to koupaliště ještě v blízkosti města, které v parných nedělích mívá na milion



návštěvníků. Zachvátí-li New York horká vlna, a to v létě bývá velmi často, nocují zde desetitisíce lidí.

Právě jsou celé Spojené státy severoamerické zachváceny vedrem a suchem, jakého není pamětníka. Sta lidí umírá úžehem, v několika státech jest úroda úplně zničena. V New Yorku dostupuje ve stínu rtuť teploměru na 109-tý stupeň Fahrenheita, tj. 43°Celsia.

To by konečně nebylo tak zlé. Ale únavu zvyšuje vlhko, kterým jest ovzduší prosyceno. New Yorské podnebí nesnese prý každý, a kdo je snese, je to znamením jeho pevného zdraví. Co však jest to teplo, nám poznati teprve ve

vnitrozemí, v Chicagu, v prériích Colorada a nejvíce ve skalách Nevady a Kalifornie, kde rtuť dostupuje ve stínu na 129°Fahrenheita, tj. 54°Celsia.

Na Loney Island jest skvělé večerní korso a sta a sta nejrůznějších zábavních podniků, takový vídeňský Prater, ovšem ještě ve větším měřítku. Skutečně, musím zde obdivovat lidskou vynalézavost a obrazotvornost, která vymyslila tolik různých a různých atrakcí. A srdce mi plesá, když na jednom místě slyším hráti dokonce i naší „Cikánku“. Osvětlení jednotlivých zábavních podniků, hlavně známého Luna Parku, jsou tak nádherná, že je nepředčí žádné na světě.

Asi 30km dále se právě dohotovuje přepychové elitní koupaliště Jones Beach s nádhernou pláží, promenádou, četnými baseny pro všelijaké vodní sporty, zábavními místnostmi a atrakcemi všeho druhu. Na ohromných parkovištích bývá o nedělích a svátcích současně až 50tisíc automobilů.

Na Long Island nalézá se také skvělé letiště, nazvané po současném presidentu Unie Roosevelt field, pozorným čtenářům našich novin jistě známé. Odtud, podle loňských jejich podzimních zpráv, má býti podniknut do Evropy letecký závod o modrou leteckou stuhu oceánu, kterého se mají zúčastnit i naši českoslovenští letci.



Stále zde startuje a přistává asi 50 letadel, vozících publikum. Případá mi to tu, jako když lidé někde na pouti stále vystupují na houpačky a kolotoče anebo z nich sestupují.

Bratr mě vybízí, abychom se také svezli, že to zaplatí. Mám sto chutí polétati si nad New Yorkem a získati novou zkušenost, ale poněvadž také stále přepočítávám dolary na čsl. Koruny, zdá se mi to svezení trochu drahé, a proto odmítám s tím, že se doma na letadlech našich státních aeroliniích mohu svéztí dál a laciněji.

Jinak jest Long Island plný pěkných městeček a moderně vybavených vesnic i samot s krásnými zahradami, spojených dokonalými silnicemi, vůbec celý zdá se jedinou krásnou zahradou.

### *10. Mosty, tunely a pouliční dopravní prostředky.*



New York jest městem smělych mostů a nákladných tunelů. Světoznámé jsou dva gigantické mosty spojující Manhattan s Brooklynem, do nedávna největší na světě, které aspoň částečně uvidíme z rozhledny na Soše Svobody. Právě za mého pobytu v New Yorku dokončuje se stavba dalšího mostu přes East River za 60 milionů dolarů. Po mém návratu z amerického západu už je hotov a otevřen. Mostné zde činí čtvrt dolaru za automobil.

Pod řekou Hudsonem, do státu New Jersey, jsou vyhloubeny dva tunely. Jeden pro podzemní dráhu, druhý pro automobily. Každý stál rovněž 60 milionů dolarů. Tunel pro automobily jest 1600m dlouhý. Poplatek za vůz zde činí půl dolaru. Byl zaplacen za pouhé čtyři

roky a již dávno se na něm vydělává. Kdysi za nízkého stavu vody vážně jej poškodil svým spodkem jeden právě přijíždějící oceánský parník.

Pouliční komunikační prostředky jsou subway, tj. podzemní dráha, eleway, tj. vysutá dráha a obrovské autokary, kterým se v Americe říká „basy“.

Podzemní i visutá dráha jest někde kombinovaná tak, že jede chvílku pod zemí a chvílku nad zemí. Elektrické tramvaje, aspoň v New Yorku, již dohrály svoji roli. Poslední zbytky po nich, pouliční koleje, se rychle odstraňují. V New Yorku je příliš málo místa, a proto ulice jsou vyhrazeny jen pěším a automobilům. Ba, na nejvíce frekventovaných místech,

např. v ulicích u hlavního přístaviště, i pro automobily jsou zřízeny visuté dráhy a dole po ulicích chodí jen pěší.

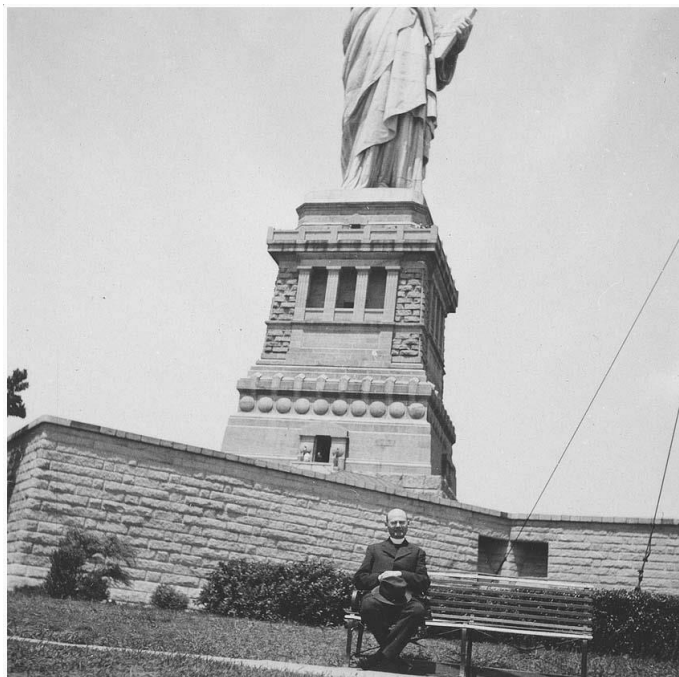
Na podzemních a visutých drahách neexistují průvodčí ani jízdenky. Na nástupišti pod anebo nad zemí, podle toho, o kterou dráhu jde, po vhození niklového 5-ti centu do automatu, otevřou se pasažérovi dveře, ale tak šikovně, že může projít jen on sám a pak se zase zavřou. Další si musí opět novým pětáčkem otevřít. A pak může jezdit sem a tam, třeba celé týdny, aniž by si ho kdo všiml. Ovšem, nesmí vyjít z nástupiště. Vyjde-li a vrátí-li se, musí platit znovu.

Jízdné, jak už jsem se zmínil, činí pouze 5 centů tj. 1Kč 22hal., což na zdejší lepší výdělkové poměry a velké vzdálenosti, neznamená téměř nic.

V Chicagu platím za jednu jízdu pouliční tramvají již 7 centů.

Za zmínku stojí, že podzemní, nebo visutá dráha jest nejlepším dopravním prostředkem, chceme-li se někam rychle dostat. Vozy, kterých bývá 10 až 15, místý jedou rychlostí až 100km v hodině a nemusí každou chvilku zastavovat před červeným světlem jako automobil.

## 11. Socha Svobody.



právě parník odjíždí. Musíme čekat celou hodinu. Používáme ji k návštěvě akvária, které je nedaleko.

Je v něm pravé bohatství, které lze spatřit úplně zdarma, neboť za vstup se nic neplatí. Věru, kolikrát za podívání se na všelijakou hloupost se žádá na lidech značný peníz, zde se ukazují lidem pravé poklady zadarmo. Odborníka by prohlídka uvedla v nadšení. Profesor Dr. Karel Domín ve své knize „Pod hvězdnatou vlajkou“ věnuje mu celých šest stran. Já se spokojím jen konstatováním co roztodivné havěti velké i malé se tají dosud nezbádaných hlubin mořských.

Hodina však již se chýlí ke konci, nutno opět pospíšiti k přístavišti, aby nám parník neujel po druhé.

Věru nesměl bych být v Americe, abych nenavštívil světoznámou sochu Svobody, vítající každého příchozího do Nového světa. Doprovází mě tam bratrova žena, která jest stále mým průvodcem, ale zároveň také strážným andělem, aby mě něco nepřejelo, v pondělí 29. června odpoledne.

Socha Svobody zdvihá se na maličkém ostrůvku Bedloés Island necelé 3km od nejzazšího cípu Manhattanu a je tak obrovská, že jaksi pohlcuje celý ostrůvek.

Návštěvníky dováží tam dosti veliký poříční parník. Jízdné, které jest zároveň vstupným, činí 35 centů.

Když přicházíme k přístavišti,

Socha Svobody, která, jak se parník přibližuje, před mými zraky očividně roste, byla věnována Spojeným státům severoamerickým Francouzskou republikou na paměť čtyřstého výročí prohlášení samostatnosti a vytvořil ji August Bartholdi, byv k dílu tomu inspirován za své cesty do Spojených států, když viděl, jak přistěhovanci se tísní na palubách parníků, rozechvěni a nedočkaví, aby spatřili zemi své touhy a svých nadějí.

Socha jest z mědi a železa, je vysoká 47m 72cm až ke konci pochodně, váží 225000kg a spočívá na mohutném žulovém podstavci. Její obrovské rozměry oceníme nejlépe z blízka.

Vytahovadlem vyjíždíme až k hořejšímu okraji podstavce a pak stoupáme vnitřkem duté sochy po točitých schodech až do hlavy. Z čelenky, upravené za vyhlídku, jest krásná podívaná.

A máme štěstí. Právě přijíždí největší německá rychlolod' Bremen, která patří Severoněmeckému Kloudu v Brémách, před Normandií držitelka modré pásky, za ní po malé chvílce přijíždí Normandie, která od té chvíle, co mě sem přivezla, udělala zpět jednu cestu do Evropy a zpět. Za chvílku odjíždí v New Yorku do Evropy největší holandská loď Rotterdam, která však proti Bremen a Normandii vypadá jako kocábka. Také jsem si ji ofotografoval, ale obrázek se mi nepovedl.

Asi dva kroky ode mne jest vchod do ruky sochy, kterou se může po krkolomných schodech vystoupiti až do pochodně, upravené rovněž jako rozhledna, ale je zatarasen a tím vstup znemožněn.

Všude, kam se ohlédnu, samý podpis lidí ze všech koutů světa. Přes to, že si připomínám pořekadlo „jména hloupých na všech sloupích“, nemohu odolat, abych se zde nezvěčnil na skrovné volné místo, které stěží nalézám. Po prohlídce se musíme podepsati do knihy cizinců. Kniha cizinců už zde mají celou bibliotéku, nevím s kolika miliony podpisů, které jsou důkazem opět jednoho amerického rekordu.

Venku pak si dovoluji tu marnivost, že se nechávám před sochou vyfotografovati, abych měl přece po ruce nějaký důkaz, že jsem opravdu v Americe byl.

## *12. Zajímavé inkaso v největším obchodě v New Yorku.*

Na páté avenue je největší new yorský obchod o několika desítkách poschodí a stech oddělení. Zde je možno koupiti vše od špendlíků až snad po aeroplán. O jeho rozsáhlosti svědčí okolnost, že v předvánočním ruchu ztratí se zde rodičům denně na 50 dětí. Ovšem, že personál se jich hned ujme a rodičové, odcházející s nákupem, v místnosti u východu si vybírají své miláčky, stojící pěkně v řadě a pravidelně plačící.

O obchodu se zmiňuji pro jedinečný a velice zajímavý způsob inkasování peněz.

Prodavač, který má na starosti vždy jeden stánek, vloží peníze, přijaté od zákazníka, i s lístkem, na kterém označil druh zboží i jeho cenu, do plechového válečku, jako šrapnelu s gumovými konci a vloží jej do roury, kterou prudce proudí vzduch. Ten odnese váleček i s penězi do centrální pokladny, Bůh ví, až v kolikátém poschodí. Tam jeho obsah vyberou a oddělí kontrolní útržek z účtu, účet i peníze nazpět vloží opět do válečku a pošlou touže cestou, ovšem druhou rourou, zpět. Prodavač vše odevzdá zákazníkovi i se zbožím, které zatím zabalí.

Zákazníci si však odnášejí sebou jen maličkosti. Větší nákupy jsou jim doručovány druhý den přímo do domu, ne přímo z obchodu, ale ze skladů v různých částech města.

Přes to, že se v Americe setkávám všude s nevšední ochotou, nemohu docílit dovolení k prohlídce centrální pokladny. Jakmile jde v Americe o dolary, přestávají všechny ohledy.



### 13. Americké show.

Než opustím New York, chci zde vidět ještě nějaký prvotřídní zábavní podnik. Poněvadž Metropolitan opera, svatostánek umění, má prázdniny, jdeme s bratrem do nedávno otevřeného show v novém Rockefellerově paláci, který jsme viděli z nejvyššího newyorského mrakodrapu.

Za parkování automobilu na páté avenue musí bratr zaplatit celého půl dolaru. Když projevuji lítost nad tímto obnosem a podiv nad takovým nekřesťanským odíráním lidí, kárá mě bratr, při čemž promlouvá z něho pravý obchodník.

„Zde nesmím litovat utratit groš“, praví „neboť čím rychleji zde peníze obíhají, tím častěji se ke mně vrátí. Tím častěji je mohu zase já vydat a za ně něco koupit. To není jako u nás v Československu. Tam příliš velké procento lidí dostává stálý plat. Proto peníze drží, poněvadž, i kdyby je brzy utratili, stejně by se k nim dříve nevrátily, než zase až na prvního.“



Však, už jsme na místě. Americké show jest divadlo, biograf a koncertní síň dohromady. U vchodu vítají hosty elegantní uvaděči, vylízaní, ve skvělých livrejích. Jsou tu spíše pro parádu, poněvadž zde není třeba někoho uvádět. Jakmile přichází zaplatí vstupné, které činí dopoledne 40 centů, odpoledne a večer s nějakou přírůzkou a daní 99 centů, tedy téměř celý dolar, může se v celém podniku pohybovat jak mu libo, sednout si kam chce a zůstat tam rovněž jak dlouho se mu líbí, třeba celý den. Žádné vstupenky zde neexistují.

Všecko, vestibuly, hally, schodiště i hlediště jest vypraveno s pohádkovou nádherou. Hlediště je ohromné, asi s 10000 sedadly, stejně tak i jeviště. V každém opěradle předchozího sedadla je tlumené elektrické světlo, aby si host mohl posvítit na programy, na hodinky, nebo na cokoli jiného.

Bratr mě upozorňuje na krásnou pasířskou práci z bronzových ozdob na dveřích, mřížích a zábradlích, kterou prý všechnu ve svých dílnách provedl náš krajan pan Kohout, syn bývalého listonoše z našeho domova Kolínce na Šumavě.

Hraje se od 10-ti hodin dopoledne až do půlnoci a stále se opakuje týž program. Právě se promítá anglický zvukový film „Marie Skotská“ z dob anglické reformace za panování krutého krále Jindřicha VIII. A ještě krutější jeho dcery královny Alžběty. Projekční a zvuková reprodukce jest skvělá. Pak mizí plátno a na jevišti se objevuje ohromný orchestr. Který hraje několik skladeb. Ten pojednou mizí v propadlišti a za jeho doprovodu herci tančí několik výpravných baletů na novém jevišti, které se v hloubce za orchestrem otevřelo. Ještě následuje několik čísel krkolonné gymnastiky a akrobacie, čímž je program vyčerpán. Přestávky mezi jednotlivými čísly a výstupy jsou vyplněny hrou na obrovské varhany. Ti, kteří viděli celý program od počátku, odcházejí, ale zůstávají všichni ti, kteří přišli třeba uprostřed programu, aby viděli ještě jeho první polovinu.

Majitelé podniku jsou úplně bez obav, že jim tam diváci zůstanou za vstupné 40 centů od rána, aby večer nemusili platit celý dolar. V Americe jest čas příliš drahý, a za tolik hodin ušlý výdělek nikdy by nevyvážil těch 59 centů, které by získali setrváním v divadle od rána.

Po divadle mě ještě bratr vede na blízkou Broadway, abych viděl, jak vypadá New York v půlnoci. Je tu živo, snad ještě živěji než ve dne, poněvadž noční chládek přináší přece jisté osvěžení. Jenže místo sluníčka osvětlují ulice statisíce elektrických lamp, tvořících skvělé reklamy.

Ve vynalézání a tvoření reklam jsou Američané skutečně nedostižní. Vždyť i automobily mlékařů, ve kterých tito rozvážejí mléko zákazníkům, mají podobu lahví na mléko.

## *Do Kansasu.*

### *1. Odjezd z New Yorku.*

Však už jest konec června. 5. července, na svátek apoštolů slovanských, sv. Cyrila a Metoděje, mám být na farmě svého přítele pana Josefa Kopřivy v severozápadním cípu státu Kansas. A tam je cesta daleká, aspoň 3000 kilometrů. Je tam pouť a já mám o ní kázati. Také se mám podívat na žně, které jsem prý ještě v životě neviděl a které už jsou v proudu.

Nejhorší při tom jest, že tam nemohu jeti přímo. Musím přes Chicago a tj. druhý takový americký Babylon. Tam si musím obstarat slevu na železnicích západní poloviny Spojených států a přesednouti na Burlingtonskou dráhu, která vede až do Denver, hlavního města Colorada, pod Skaliskými horami a která mě má dopraviti na místo.

Co si tam sám jen počnu? V této tísní si vzpomínám na doporučení, které mi dal na cestu J. E. Nejdůstojnější pán kardinál Kašpar.

Posílám je před sebou do Chicaga vldp. Josefu Chvátalovi z řádu Benediktinů, redaktoru českých chicagských novin „Národ“ a „Katolík“, s uctivou prosbou, aby se mne v Chicagu ujal, pomohl mi vyřídit nutné věci a poslal mě dál.

Bratr se telefonicky informuje na nádraží New York Central na nejlepší vlak do Chicaga a zamlouvá mi místo. V úterý, 30. června odpoledne, mě odváží automobilem na nádraží.

Když mě usadil v Pullmannu, loučí se se mnou následovně: „Já, když jsem přijel do Ameriky, nestaral se o mne nikdo. Byly to tenkrát krušné chvíle. Když ty jsi přijel do Ameriky, měl jsi až do této chvíle o sebe postaráno. Proto ti bylo dobře. Nyní se také starej trochu sám o sebe.“

Na příjezd do New Yorku jsem se těšil, neboť jsem věděl, že jakmile vystoupím z lodi, ujme se mne bratr. Nyní odjíždím téměř do neznáma. Věru nemohu se zbaviti pocitu určité tísně, abych se třeba také nestal obětí nějakého chicagského gangstera.

Vlak odjíždí o ½ 4 odpoledne podle slunečního času. Ve Spojených státech severoamerických jest zaveden letní čas, nám starším dobře známý z let válečných, ale dráhy se jím neřídí.

Z počátku se bavím pozorováním, jak se vlak vymotává ze spleti tunelů, kolejí a výhybek a jak pomalu vyjíždí z podzemí na světlo boží. Pěkné jest také podívání na krajinu podél mohutného Hudsonu, po jehož levém břehu náš vlak plnou parou uhání.

Asi po dvou hodinách jízdy, jako když utne, přestává na nebi oblačnost, zasahující až sem od Atlantického oceánu, a sluníčko začíná nemilosrdně pražit. Proti jeho bodavým

paprskům jsem ve vlaku dobře chráněn, ale mám jich za svého pobytu v Americe ještě v přemíře užítí. Pak už jest z vlaku viděti jen bohatý americký venkov, pole se zrajícím obilím, hlavně pšenicí a kukuřicí, a sem tam roztroušené farmy.

Z celé cesty z New Yorku do Chicaga, která je 1600km dlouhá, a za které vlak projíždí pěti státy, New York, Pensylvania, Ohio, smutně proslulé velikými loňskými jarními povodněmi, Indiana a Illinois, mnoho nemám, neboť její největší část se koná v noci.

## 2. U českých Benediktinů v Chicagu a v Lisle.

Následujícího dne z rána, sotva jsem se upravil, přijíždíme do Chicaga. Na nádraží La Salle mě očekává Ph.Dr. Arnošt Žižka, kněz řádu Benediktinů, ředitel českého katolického rozhlasu v Chicagu, do prázdnin r. 1936 profesor na české koleji v Lisle, nyní profesor češtiny na české koleji Panny Marie Jezerní v San Antonis v Texasu.

Tohoto vzácného pána jsem poznal před sedmi nebo osmi léty na Wilsonově nádraží v Praze, už nevím, při jaké příležitosti. Tenkrát jsem odjížděl buď do Svaté země anebo s první studentskou poutí do Říma. Tehdy Dr. Žižka studoval v Praze na universitě a připravoval se na doktorát z filosofie a na svůj profesorský úřad v Americe. V žertu jsem mu slíbil, že ho v Americe navštívím. Netušil jsem, že v poměrně v krátké době splním svůj slib.

Poněvadž jsem v Americe stále jako v Jiříkově vidění, nepoznávám ho a považuji ho stále za redaktora P. Chvátala, kterému jsem poslal svůj doporučující list od J. E. nejd. p. kardinála Kašpara, což mu působí příjemnou kratochvíli. On však mě poznává ihned. Nese mi zavazadla a nechává mě jít volně jako pána a hned na nádraží se informuje na moji další cestu do Kansasu a když mi vyjednal slevu jízdného i na drahách v západní polovině Unie, veze mě elektrickou tramvají na Allport Street, do „Chicagské Plzně“, při čemž mi vykládá nejrůznější zajímavosti.



V ulici Allport, čili jak se zde říká, v Chicagské Plzni, mají sídlo čeští Benediktini. Je zde chrám zasvěcený sv. Prokopu, budova původního benediktinského opatství, které je dnes přeneseno do Lisle, asi 30km vzdáleného, česká škola a veliká tiskárna a české nakladatelství. Zde se tisknou dvoje největší české noviny v Americe, deník „Národ“ a „Katolík“, který vychází dvakrát za týden, české kalendáře a téměř všechny české knihy pro naše americké krajany.

Kolem je usazeno mnoho Čechů. Připadám si zde jako doma. Na firmách čtu česká jména s českým označením živnosti, krejčí, řezník a uzenář, obchod se smíšeným zbožím atd. Lidé sedí na schůdkách u svých domů, jak to bývá zvykem u nás, a besedují spolu česky, děti pobíhají v ulicích švitoří rovněž česky.

V domě Benediktinů poznávám mimo jiné tyto vzácné pány. Vldp. Josefa Chvátala O.S.B., o kterém se už stala zmínka, redaktora a ředitele tiskárny. Ten v nejbližším čísle „Národa“ a „Katolíka“ uveřejňuje o mém příjezdu dlouhý článek nadepsaný pro mě velmi

lichotivě „vzácná návštěva z Československa.“ V něm s náležitým úvodem a doslovem otiskuje mé doporučení od J. E. kardinála Kašpara obsahující též pozdrav americkým Čechům.

Vldp. P. Chvátl byl před léty také farářem zdejší osady. Osadníci k jistému jeho jubileu, místo automobilu, který mu chtěli koupiti, mu dali 1000 dolarů. Za ty on podnikl dlouhou cestu po divokém americkém západu. Teď mi ukazuje své fotografie z této překrásné cesty a mě horlivě povzbuzuje, abych, bude-li to jen trochu možné, určitě se tam podíval.

Pak nynějšího faráře u svatého Prokopa vldp. Kosmasa Veselého O. S. B., dříve profesora na koleji v Lisle, výtečného řečníka a znalce amerického školství, o kterém mi také podává vzácné informace. Nyní však je v Číně, kde na prosbu biskupa Dr. Josefa Tacconiho, apoštolského vikáře v Kaifengu, ve státě Honau a na přání samotného sv. Otce, se stal ředitelem vyšší školy a koleje s 200 čínských studentů, a kde ještě se dvěma Benediktiny z Lisle zakládá české benediktinské opatství.

Jeho zásluhou a ještě spíše zásluhou jeho bratra, který je v Chicagu advokátem, a který mě vzal do automobilu, mohu se po obědě podívat do Lisle, 30km od Chicaga vzdáleného.

Lisle jest nyní hlavním sídlem českých Benediktinů v Americe. Je to malé a tiché městečko, stranou chicagského hluku, pro studium a duševní práci vůbec jako stvořené. Mimo benediktinské opatství jest zde česká kolej, na které studují synové Čechů usazených v Americe.

Jeho milost pan opat Valentin Kohlbeck mě velmi vřele vítá ve svém opatství a přeje mi, abych se zde cítil jako doma.

Ke své veliké radosti poznávám mezi přítomnými důstojnými pány benediktiny P. Prokopa Neužila O. S. B., nynějšího opata, velikého dobrodince papežské koleje „Nepomučeným“ v Římě, který vhodně psanými články v amerických českých novinách v létech 1920-21 horlivě vybízel americké Čechy, aby ji vybudovali. Pomocí této akce sebrán byl veliký obnos, který sice na celé její vybudování a vybavení nestačil, ale který rozhodl o uskutečnění stavby.

Jako bývalý chovanec ne sice již „Nepomucena“, ale ještě staré české koleje „Bohemikum“ ve Via Sistina, mu děkuji, z čehož má upřímnou radost.

Dále zde vidím vldp. Ph. Dra. Petra Mizeru O. S. B., kterého znám z Říma, neboť studoval v centrální benediktinské koleji u sv. Anselmu na hoře Aventinu právě v době, co já v Bohemiku.

Za doprovodu vldp. Kosmana Veselého prohlížím se celý ústav, jehož bohaté sbírky a pomůcky k vyučování, kterým se podívovali i čeští profesori laici, kteří sem jednou při svém zájezdu do Ameriky také zavítali, bohatou knihovnu, ohromnou tělocvičnu s klubovnými a četnými zábavnými místnostmi a hřištěm, vybudovanou nedaleko hlavních budov ústavu, kterou před 10-ti léty posvětil u příležitosti světového eucharistického kongresu v Chicagu J. E. Kardinál Kašpar, tehdy ještě biskup v Hradci Králové.

V lesíku opodál ústavu postavili důstojní páni ve volných chvílích z hladkých oblázků, kolem nasbíraných, pěkný domek a nazvali jej „Pětiletkou“. Snad proto, že jej pět let budovali. Je v něm za úmorného vedra příjemný chládek. Zde nás hostí medem vlastního pěstění.

Jeden pravoslavný kněz, který uprchl z Ruska před bolševickou revolucí a který v opatství dobrotou J. V. pana opata Kohlbecka nalezl útočiště, zde v Americe pracuje proti bolševismu a pro unionismus. Zatím advokát pan Veselý naráží soudek piva, který tajně přivezl z Chicaga. Dlouho budu vzpomínati na krásné odpoledne zde strávené.



Čeští Benediktini v Americe, vydávající české noviny, časopisy a knihy a budující české školy, konají pro záchranu české větve v Americe dílo ohromné. Jak dlouho se jim to bude dařit, tj. ovšem otázka.

Vláda Spojených států severoamerických usiluje, aby národnostní rozdíly v Americe co nejdříve zmizely, a aby se z obyvatelstva utvořil jeden americký národ. Zatím tomu tak není.

Ve Spojených státech žijí Irčané, Italové, Němci, Poláci, Češi atd., a podle toho se zde také mluví, např. Že starostou New Yorku právě jest Ital La Guardia, arcibiskupem filadelfským Irčan, kardinál Dongherty, starostou Chicaga byl Čech, Antonín Čermák atd.

Největšího vlivu, jak se zdá, nabili zde Irčané. To jistě překvapí, vzpomeneme-li si na bývalé ponížené postavení tohoto malého národa v rámci britské říše. Příslušníci jiných národností s jistou dávkou závisti říkají, že Ajryš, tak zde nazývají Irčana, když nemůže být biskupem, aby mohl poroučeti, musí býti aspoň policajtem. Nižší vrstvou jsou Židé, čemuž také nejsme v Evropě zvyklí. Také místům obydleným Italy se mnohdy raději vyhne. Češi a Moravané jsou v Americe ve vážnosti.

Z Čechů, Moravanů a Slováků, jak jsem pozornějším pozorováním zjistil, své vlasti a svému jazyku zůstávají věrni ti, kteří se aspoň ve staré vlasti narodili a za svého dětství ji trochu poznali, než je rodiče odvezli sem za oceán. Ba na ni vzpomínají a milují ji snad víc než my, poněvadž ji ztratili. Někteří z nich se třeba ani nenaučili anglickému jazyku anebo jen špatně. Jejich děti, již narozené v Americe, přičiněním svých rodičů ještě se naučí českému jazyku, ale chodily-li do anglických škol, už raději hovoří anglicky a sejdou-li se, mluví mezi sebou jen anglicky. Snad se tak dovedou obratněji vyjadřovati. Jejich pak děti, jestliže nechodily do české školy, česky už vůbec nedovedou. Jejich vlastní už je Amerika a o vlast svých rodičů nebo dědů nejeví žádný zájem.

Kdyby děti amerických Čechů jednou vůbec zapoměly na svoji starou vlast, byla by to pro Československo škoda nedozírná. Nepocítilo by ji třeba hned, ale mohlo by ji pocítiti v budoucnosti. Nikdy by se už nedočkali tak vydatné pomoci, jako mu ve světové válce tak obětavě poskytl američtí krajané, když šlo o osvobození. Nové poameričtění, kdysi české generaci, už by nic nebylo do země, pro kterou ztratila zájem a pro niž vyprchaly z jejího srdce všechny city.

Proto všichni ti, kteří usilují a v Americe pracují o to, aby tento okamžik byl co nejvíce oddálen, prokazují Československu neocenitelnou službu. A to jsou v první řadě čeští Benediktini.

### *3. Školství v Americe.*

Školství v Americe není tak vyhraněné jako např. naše, kde každá škola má své pole působnosti jasně vymezené a kde platné osnovy přesně stanoví jakou látku nutno probrati na školách obecných, měšťanských, odborných, středních a to opět na reálkách, gymnasiích, reálných gymnasiích, na učitelských ústavech, atd.

Na tvoření školství amerického působí velmi mnoho vlivů, více než u nás. Na př. Kdo školu buduje (zda stát, nebo církev, nebo jiná instituce), v které oblasti Unie se škola nalézá, jakému účelu má sloužit, jaké má finanční prostředky a možnosti, která národnostní větev školu buduje. Spojené státy mají dnes vysokou školu už i pro letectví.

Přece však tu existují hlavně tyto typy škol. Obecná, pak High school, kterou bych přirovnal k naší střední škole do kvinty neb sexty, anebo k lepší měšťance, pak jest to College, asi bývalá naše filosofie nebo dnešní septima a oktáva gymnasia a k tomu kousek university se speciálními přípravnými kursy pro vysokoškolské studium, např. pro lékaře premedical, klasickým, pro všeobecné vzdělání atd., a konečně universita.

Zde v Lisle jest škola třetího stupně, česká kolej či College.

#### 4. *Přes veletoky Missisipi a Missouri do Me Cove.*

Z Chicaga odjíždím 2. července o ½ 11 dopoledne. Na nádraží mě opět doprovází krajně obětavý profesor Žižka. Cestou mě velmi vřele zve, abych se také zúčastnil zájezdu chicagských Čechů do Texasu, kde v hlavním městě Dallas se právě koná veliké výstava na paměť 100letého trvání města. Při této příležitosti se koná v nedalekém San Antonio český den.

V Texasu je usazeno mnoho Čechů a daří se jim dobře. Vlastní tolik půdy jako celé Čechy. Mnoho pěkného prý tam uvidím a zařечním si tam s předsedou našeho senátu Drem Františkem Soukupem, který tam také zajede po dělnické olympiádě v Clevelandu.



Poněvadž nevím, jak to vlastně se mnou v Kansasu dopadne, nemohu nic slíbiti.

Ve vagonu nařizuje ještě profesor Žižka stevardovi černochovi, kdy mě má zítra ráno probuditi, abych nepřejel, co by mi bylo jistě osudným a už se se mnou loučí.

Děkuji mu za jeho laskavost a ochotu s prosbou, aby se mne ještě ujal, až se budu vraceti.

Odpoledne máme přejetí veletok Missisipi.

Když fotografuji v Americe všechno možné, nesmím ani tuto vzácnou příležitost

propásti. Ale jak to jen provedu? Snímek vzatý dvojitým zaprášeným oknem vagonu nebude stát za nic.

Na dlouhé přemýšlení není dost času. Vlak se velmi rychle blíží k řece. Musím otevřít okno.

Rachot kol narážejících na spoje kolejnic rozléhá se vagonem a pozornost všech přítomných se na mne obrací. Vidím však, že mi přejí to potěšení, poněvadž se neozývá ani jediný hlas protestu.

S mým počínáním nechce však souhlasit stevard černocho, jehož úkolem jest bdíti nad všemožným pohodlím cestujících. Když moje počínání nikoho nepohněvalo, i on se uklidňuje a po přejezdu řeky sám zavírá okno, se kterým nyní nemohu ani hnouti.

Spím mnohem lépe než za cesty do Chicaga. To už přivykám cestování v Ullmanech a pak tato trať jest mnohem méně frekventována. V noci potkáváme jen málo vlaků.

Druhého dne z rána se probouzím bez pomoci černochovy. Sluníčko už stojí vysoko na obloze a jeho paprsky záclonou padají na moje lůžko.

Podívám se na hodinky. Ty stojí. Před ulehnutím jsem je zapomněl natáhnouti. To jsem už jistě přejel.

Vlak zastavuje v Oxfordu. Hledám v jízdním řádu, v kolik hodin zde máme být, abych se aspoň přibližně časově orientoval. Však, o hrůzo, jest to poslední stanice před Me Cove v jihozápadní Nebrasce, kde mám vystoupiti. A já se mám ještě umýt, obléci a upravit.

Však při pozornějším nahlédnutí do jízdního řádu se opět uklidňuji. Než dojede vlak do Me Cove, uplyne ještě celá hodina a dvacet minut. Tedy času dost. Proto mě černoch ještě nevbudil.

Ani si neuvědomuji tu svízelnou situaci, v jaké se ocitnu, nebude-li mě nikdo na nádraží v Me Cove očekávat. Jakmile jsem však vystoupil z vlaku, vidím statnou postavu páně Kopřivovu. Čeká na nádraží se svojí nejmladší dcerou Ludmilou od svítání na každý vlak, který přijíždí od Chicaga. On však pamatoval i na to, kdybych přijel z nenadání a od nich nikdo nebyl na nádraží. Požádal pana přednostu, aby okamžitě telefonoval na farmu, kdyby viděl motati se nějakého cizího vysokého kněze po peroně.

Nyní je zřejmě spokojen. Přes mé ujištění, že určitě přijedu, nemohl se prý zbaviti pochybnosti, zda opravdu podniknu tu dalekou cestu z New Yorku sem do těch pustin, co obyčejně návštěvy z Čech nedělají. Dojedou nejvýš do Chicaga, nejdál do Omahy, Linkoolu, S. Luis a tj. vše.

Po srdečném vzájemném pozdravení usedáme do automobilu, slečna Ludmila k volantů a již ujíždíme na farmu páně Kopřivovu. Je to prý jen kousíček, 80km.

## 5. Na farmě páně Kopřivovu.



Pospíchat nemusíme. Právě jsem získal celou hodinu času. V Me Cove je časová hranice a všichni cestující, jdoucí dále na západ, posunují zde ručičky hodinek o hodinu zpět. Vlak přijel kolem osmé hodiny, jest tedy teprve sedm hodin a několik minut.

S panem Kopřivou jsem se seznámil r. 1930 na palubě parníku Helouan na cestě do Egypta. On byl jedním ze tří Američanů, kteří se přidali k pouti do Svaté Země, uspořádané nyní již zesnulým monsignorem Ottou, farářem ze Mcel u Nymburka, jejímž účastníkem byl také královohradecký biskup, nyní arcibiskup pražský J. E. Karel kardinál Kašpar.

Mluvili jsme tehdy o všem možném.

Vím, že jsem se hodně dotazoval na Ameriku a projevil touhu, jednou se tam rozejít, možná příležitosti světové výstavy v Chicagu r. 1932. Tuto cestu uskutečňuji teprve o čtyři roky později.



Cestou se zastavujeme v Prentonu, jediném malém městečku na celé té cestě, něco nakoupiti. Zde nás dohání vlak, ze kterého jsem v Me Cove vystoupil.

Míjíme malou rokli, nazvanou Kaňon masakru, kde poslední Indiáni a sice Siuxové a kmen Pomys svedli mezi sebou poslední boj, ve kterém kmen Pomys byl úplně zničen.

Tato historická událost jest zde značena vysokým obeliskem s pamětní deskou a dvěma hlavami Indiánů, nahoře v něm vytesanými, představující náčelníky obou kmenů. Ještě projíždíme údolím říčky Republiky, přítoku Missury, která roku 1933 nadělala strašné, dosud ještě příliš patrné škody na majetku i životech,

když rozvodnivší se, prorazila si úplně nové řečiště, odplavila celá pole s několika farmami, a už jsme na farmě.

## 6. Americké žně.

Po novém, vřelém přivítání na farmě a po snídani, musím hned na pole. Žně jsou již v proudu, ba spíše již se končí. A tj. největší podívaná, kterou mi chce můj hostitel ukázati a kterou nesmím propásti.



Na pole jedeme automobilem. Přes všecko. Z veliké dálky slyším hučeti a ve vysokém obilí se pohybovati obrovský kombajn, tažený silným traktorem.

Však už jsme u něho. Je veliký jako chalupa. Tento důmyslný stroj jest kombinací (odtud jeho název kombajn) sekačky a mlátičky. Stříhá klasy na pruhu 6 metrů širokém, vtahuje je do sebe a hned mlátí. Čisté obilí vháni do nádrže na stroji. Práce pokračuje velmi rychle.

Jeden nákladní automobil má co dělat, aby stačil obilí odvážeti do sýpky. Bez zastavení stroje se přesype obilí z nádrže do nákladního automobilu a na farmě se uskladňuje do sýpky rovněž pomocí důmyslného mechanismu. Tři lidé sklídí za den tímto způsobem několik set metrických centů obilí. Jeden řídí traktor, druhý kombajn, aby stříhal klasy ve správné výši od země, třetí autem odváží obilí domů.



Sláma se nesklízí. Vysoké strniště, které zůstane, se zapálí, nechá „zahořet“, jak se zde říká, a zaoře.

Pan Kopřiva nedá, aspoň jednou musím objeti na kombajnu toto nepřehledné pole a stroj řídit.

Po návratu nejsem sobě podoben. Jsem samá pleva a hlína.

## *7. Místní náboženské poměry.*

Odpoledne musím do Herdonu, městečka asi 50km od farmy vzdáleného, “představit se duchovní vrchnosti“ a požádati o dovození, abych mohl kázat a konat bohoslužby.

Je zde františkánský klášterík se dvěma řeholními kněžími, z nichž mladší, father Robert, původem Němec, dříve misionář na Kubě, velmi příjemný pán, jest duchovním správcem 120-ti rodin zde usazených Moravanů, kteří tu založili osadu a postavili si dva kostely, jeden zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, druhý sv. Cyrilu a Metoději, poněvadž do jednoho by měli všichni příliš daleko.

Fatheru Robertovi, který jim musí kázat anglicky, poněvadž neumí česky a oni zase nerozumějí německy, platí 100 dolarů (přes 2400 Kč) měsíčně a štolu. Při nedělních bohoslužbách při kostelní sbírce, která vždy vynese mnoho, ještě štedře přispívají na potřeby chrámové.

Mívali zde také svého českého kněze, který sídlil u kostela sv. Cyrila a Metoděje, zvláště často slyším zde vyslovovati jméno P. Dragouna, který prý byl světec, ale nyní se ho nemohu u svého biskupa, Irčana, dovolati. Není prý českých kněží. Spíše však, jak se zdá, se jim nechce vyhověti. Má to snad býti plnění přání americké vlády, aby obyvatelstvo zapomnělo na svoji mateřskou řeč a brzy se proměnilo v americký národ?

Tak na leckteré osadě u nás, mnohý horlivý kněz marně volá k hluchým uším a chladným srdcím svých osadníků. Zde by mu koupili automobil a na rukou by ho nosili.

Proto s pochopitelnou radostí mě všichni vítají, neboť po dlouhé době opět uslyší české kázání.

Pravda, jest v Americe ještě řada českých kněží. Před chvílkou jsem psal o záslužné činnosti 66 Benediktinů v Lisle a v Chicagu, ale tj. všechno málo. A ty končiny zde jsou tak odlehlé a ty dva kostelíky sv. Jan Nepomuckého a sv. Cyrila a Metoděje stojí úplně o samotě v širé pláni, skutečně jako v misiích.

## *8. Bolestná zastávka.*

Vracejíce se z Herduji, jedeme údolím potoku Pívr. Toto místo bylo svědkem velmi kruté události.

2. října 1878 asi 200 Indiánů kmene Šaenu zde přepadlo na farmě usedlou českou rodinu Janouškovu. Zabilo Petra a Ignáce Janouška, jejich švagra Rudolfa Spinglera, dědečka Františka Sochora a ještě osm jiných Čechů, kteří byvše přilákáni střelbou, z blízkého okolí jim přispěchali na pomoc.

Vláda Spojených států severoamerických důstojně uctila zde jejich památku pěkným pomníkem.

## 9. Zdejší kraj a život.



Krajina, ve které se nalézám, je nedozírná, trochu zvlněná pláň, nyní od dozrávající pšenice celá do zlata nažloutlá. Na ní, ve velkých vzdálenostech od sebe, jsou roztroušeny farmy.

Zde se pěstuje jen pšenice, pro vlastní potřebu také trochu kukuřice či kormy.

Pšeničné zrno jest letos malé, vždyť panuje veliké sucho (od začátku května nepršelo) a řadí kruté vedro (až 119 stupňů Fahrenheita, t. j. 48 ½ stupně Celsia ve stínu), jehož není pamětníka a které v několika státech (v Severní a Jižní Dakotě) úrodu úplně zničilo.

Ale zde se přece urodila pšenice, hlavní produkt tohoto kraje, kukuřice však jest úplně zničena suchem a záplavou kobylek, které vnikají až do příbytků, ve značném množství létají po světnicích, skákají po nábytku a postelích jako za deváté egyptské rány. Kdysi krásně zelenou a bujnou zahradu farmy tak zpustošily, že stromy jsou bez jediného lístečku a trčí k nebi holé jako v zimě.

Sama farma z dálky vypadá jako malá vesnička. Uprostřed obytné stavení, lehká to stavba z cihel a dříví, kolem hospodářské budovy, celkem šest nebo sedm, stáje, sýpky, kolny atd., vše trochu málo důkladné, takže v zimě musí být chladno lidem i zvířatům.

První přistěhovalci, před takovými šedesáti sedmdesáti léty, bydlili v dírách vyhrabaných ve stráních a mezích. Jejich postavení bylo krajně trudné. Měli spoustu půdy, tolik, kolik jí chtěli, ale byli bez nejnütnějších životních potřeb, vzdáleni sta kilometrů od lidských příbytků.

Jeden z prvních pionýrů, nyní již 90-ti letý stařec pan Josef Dozbaba, žijící na odpočinku v okresním městečku Atwoot, který přes všechny počáteční útrapy zde prožité, si zachoval výtečný humor a šibalský pohled, mi vypráví: „Když jsme sem se ženou přišli, měli jsme jen cestovní kufřík, v němž něco věcí a na smrt nemocné dítě. Abych vydělal nějaký dolar, musel jsem odejít za prací 250km daleko. Ženě jsem nařídil, aby dcerku, až zemře, zatím pochovala v tom cestovním kufříku, že přinesu sebou rakvičku a potom teprve dítě pořádně pochováme.“

Později si stavěli nouzové domky, ba i celé farmy z drnu. Drňáčky, pokud ještě zůstaly stát, jsou opuštěné anebo slouží za nějaké skladiště.



Jen jeden je zde ještě obydlen. Je to malá farma, která patří Josefu Matýskovi, který pro samou veřejnou činnost, hlavně za války, kdy byla konjunktura, trochu zanedbal své věci.

Až když se vzmohli, vybudovali si své farmy dnešní, ovšem za značný peníz, poněvadž stavební materiál musili dovážeti z příliš velké dálky.

Jak jsem při svých četných návštěvách zjistil, tyto jsou slušné, mnohé velmi pěkně zařízené, podle vkusu a hlavně majetkových poměrů jejich držitelů. Svítí se petrolejovými lampami, poněvadž zdroje elektrického proudu jsou příliš daleko, topí se suchými kukuřičnými klasy anebo drahým uhlím, ale za tj. v každé farmě telefon, vždy několik farem jest připojeno na jedné lince. To však nespádá jejich obyvatele ke zvědavosti, aby vyslechli cizí hovory. Vidím, že jdou k telefonu, jen když se ozývá jejich znamení i když zvonek velmi často zvoní. Voda jest zde výtečná. Kdyby byla jen trochu vadná, už bych musil být po ní nemocen, co jsem ji vypil.

Cesty mezi farmami jsou hliněné, v terénu jen primitivně vyhloubené nebo navršené. Jezdí se po nich dobře, jen že se za automobilem hrozně práší. To však nikomu nevadí. Horší to musí býti za deštivého počasí a v zimě, když jest hlína rozmočená. Jen do okresního městečka Atwoot jedeme po upravenější, nikoliv však asfaltované silnici.

Pravým dobrodiním jsou zdejšími lidem automobily. Brzy se dostanou do kostela, do svého okresního městečka Atwoot s osmi sty obyvateli.

Zde jest vyšší škola High school, farmářská banka, která také vydávala svoje bankovky. Tak se také dostalo jméno jejího ředitele, Čecha, Franka Procházky, také na americké dolary. Sem odvádí farmáři pšenici, která se uskladňuje v obrovských elevátorech, odtud se pak posílá do velikých mlýnů v Omaze a v jiných městech východní Unie. Sem, nejčastěji v sobotu odpoledne, se sjíždí farmáři, aby obstarali své záležitosti, jejich manželky, aby obstaraly nákupy na neděli i celý týden a jejich synové a dcery, aby se prošli na krátkém korse a navzájem se pobavili.

Automobily je dovezou na pole, umožňují rychlé spojení a častější návštěvy mezi rodinami farmářů.

Dokud jich nebylo, lidé zde byli opravdu odříznuti od světa. S koňskými potahy jeli tak jednou za týden do kostela, jinou cestu, na sousední farmu nebo do města, konali jen v krajní nutnosti.

Dnes se ještě chová stádo koní téměř na každé farmě, však ani dobře nechápu k čemu. Děti farmářů na nich jezdí pro zábavu, jinak se volně prohánějí Bůh ví kde, a domů se přijdou jen nažrat a napít.

## *10. Cyrilometodějská pouť.*

5. července, na svátek věrozvěstů slovanských sv. Cyrila a Metoda, jest zde tedy pouť, den pro všechny tím významnější, že po dlouhé době se zde bude opět česky kázati.

V 8 hodin má fater Robert u sv. Jana Nepomuckého mši svatou a po ní já kázání. Krátce vysvětluji shromážděným, jak jsem se dostal mezi ně, mluvím o osudech víry cyrilometodějské v jejich staré vlasti, předčítám vlastnoruční dopis J. E. Kardinála Kašpara s pozdravem všem americkým Čechům a konečně jim děkuji za všecku pomoc, kterou přímo nebo nepřímo poskytli na osvobození staré vlasti.



V ½ 10-té opakuji totéž kázání u sv. Cyrila a Metoděje a pak sám sloužím mši svatou.

Na poutním obědě je přítomná celá rodina páně Kopřivova. Mimo děti, které jsou ještě doma, Jana, Stázku a Ludmilu, také syn Pavel, již samostatný farmář, neúnavný šofér na cestě téměř 10000km dlouhé, kterou jsme za několik dní podnikli po americkém západu, a jeho manželka Julie, pak dcera paní Terezie Čáповá, vdova po nedávno zesnulém farmáři s dítkami 6tiletým Karlíkem a malinkou Terezičkou, dcera paní Anežka Šrámková se svým manželem a zamračeným synkem Janem, a ještě někteří příbuzní.

Odpoledne se téměř všichni zdejší osadníci na moji počest sjíždí k přátelské besedě do nedalekého hallu, spolkového to domu s velikým sálem, kde hrají divadlo, konají zábavy, svatební hostiny aj.

### *11. Debaty s hostitelem.*

Všechn svůj volný čas na farmě věnuji debatám se svým hostitelem.

Pan Kopřiva přišel do Ameriky co 6-ti letý chlapec s otcem, který jako stařec 96-ti letý teprve nedávno zemřel. Česky i anglicky psát a číst se naučil sám. Psaní mu dělá trochu potíže, ale čte vášnivě rád a na pěknou knihu nešetří peněz. Roku 1930 podnikl pouť do Svaté země, na které jsem se s ním seznámil.

Má svoji přirozenou filosofii, která, jak říká, prý leckoho jako kopřiva spálí. On jediný ze všech farmářů nebral od federální vlády prémie, které tato ve značné výši až 1500 dolarů, tj. 36000Kč ročně, vyplácela farmářům, omezí-li osev pšenice, aby neklesala její cena. Tvrdil, že je to hřích, odmítá-li takto člověk boží požehnání, když se mu ho plnou měrou dostává. Pšenici, kterou neprodal, uskladňoval pěkně na sýpce, jako kdysi Josef Egyptský, po dobu sedmi úrodných let.

Jistě že neznal moderní sociální encykliky papeže Pia XI., ve kterých se poukazuje na ničení úrody zemské na jedné straně a hlad tak mnohých na straně druhé a podle kterých světovou krizi nezavinil nedostatek, ale špatná distribuce darů země mezi její obyvatele. Ale zdravý rozum, kterým se řídil, mu řekl, že tato krise se nezažene násilnými zásahy, jako třeba u nich omezováním osevu, jinde ničení úrody, ale návratem k hospodaření na křesťanských zásadách. A ten ho nezklamal, neboť později dobře prodal svoji pšenici, které se pak v roce 1936 pro veliká sucha urodilo velmi málo.

Ze všech jeho řečí se ozývá nárek nad nevděkem Evropy za dobrodiní, které jí za války a po válce prokázala Amerika, když jí hrozilo vyhladovění.

Tedy prezident Wilson vyzval farmáře, aby rozorali lány, dosud ještě panenské půdy a oseli pšenici, že evropskou válku nerozhodne zrno olovené, ale obilné. Federální vláda obilí kupovala a posílala do Evropy, najala armádu, která byla pomocí psychotechniky zrovna ze země vydupána a která opravdu světovou válku rozhodla a tím se zadlužila.

Se vši jistotou pak očekávala, že to vítězné státy zaplatí. Však Evropa s výminkou některého státečku neplatí, ba znovu řinčí zbraněmi. Federální vláda nyní musí úrok z dluhů a jejich úmor platit sama a proto zatěžuje novými daněmi poplatníky, v první řadě farmáře.

Ale to ještě není všecko. Půdu, kterou tenkrát bylo nutno, nelze nyní osévat. Proto jí nelze také nijak udržet, když ji každým rokem silné větry odnášejí v podobě neproniknutelných, hliněných mračen daleko na východ, až k Atlantickému oceánu, kde jednou postrašila samotný Washington.

Sám jsem byl tohoto příšerného divadla zde jednou svědkem. Už několik dní vane prudký jihozápadní vítr. Už jistě hnul hlínou vzdálených polí na západě, neboť od rána jest ovzduší plné jemného prachu. Právě se vracíme v automobilu z okresního městečka Atwort. Najednou začíná slunce červenat a za krátko úplně mizí, jako ve sněhové vánici. Na cestu není vidět, musíme rozsvítit reflektory. Jejich světla však umožňují jen pomalou a opatrnou jízdu.

Začínám se dusit. Moji průvodci však mě utěšují, to že je jen slabší případ prachové vánice, oni že už prý zažili horší, že se úplně setmělo a oni nemohli vůbec pokračovat v cestě.

Panenská, dosud nevyčerpaná půda, která v době nedostatku mohla jednou býti nevyčerpatelným zdrojem obživy, takto přichází na zmar, zatím co na jiném místě se usazuje v podobě vysokých závějí, že jimi nelze ani automobilem projeti, působíc nové škody. Jaký div, že rolník – farmář, který s půdou srostl a svým potem orosil, pozoruje takové zjevy s největší bolestí.

Také veteráni, vysloužilí vojáci ze světové války, důrazně se dožadují náležitého odškodnění za své vojačení, případně i zranění.

Vláda využívá výplaty bonusů (poukázek na peněžitou odměnu, které obdrželi všichni vojáci ze světové války) také agitačně, jako tomu bylo při poslední presidentské volbě. Takových několik set tisíc hlasů, uspokojených veteránů, padlo jistě při volbě na váhu. Ale statní pokladnu to stálo 30 miliard dolarů. A to všecko musí nyní zaplatit americké poplatnictvo, zatím co to měla platit Evropa, přesněji dohodové státy Evropy.

Po pravdě musím říci, že nejen u farmáře Kopřivy, ale vůbec všude, vidím jen rozladění nad nedůsledným jednáním Evropy a odhodlání nehnouti ani prstem, kdyby tato znovu pomoci potřebovala.

Můj hostitel mi několikrát připomíná, nechápaje, že mi to není dobře možné a říká: “Až se vrátíte domů, povězte tam u vás v parlamentě, aby Československo ukázalo aspoň dobrou vůli dostáti svým závazkům v podobě sebenepatrnější splátky, jen jaksí pro jméno, poněvadž, kdyby mu bylo znovu zle, můžeme se zdvihnout, jet do Washingtonu a volat: Naše vlast jest znovu v nebezpečí, pomozte jí. Jinak naše volání bude oslyšeno.”



## 12. Návštěvy na sousedních farmách.

Když se skončily hlavní žňové práce a trochu se uvolnilo, jezdíme po okolních farmách konati návštěvy. Všude mě chtějí přivítati a pohostiti. Přčetným pozváním však lze jen z části vyhověti.

Nejprve jedeme na farmu pana Antonína Míčka, které se ve světové válce vyznamenal při upisovací akci americké půjčky svobody ve prospěch dohodových států. Odtud jedeme na farmu pana Josefa Kořínka, znamenitého odborníka v pěstění dobytka, kde zůstáváme na oběd, odtud jedeme k panu Františku Kořínkovi, k panu Janu Procházkovi, jehož rodiče založili tuto osadu a který dosud vlastní skrovný drňáček, před vybudováním kostelů sloužící za shromaždiště k bohoslužbám, pak jedeme k jeho bratru Josefu Procházkovi, k panu Josefu Matýskovi, k panu Antonínu Škalvutovi, jednomu z největších místních farmářů a který si o žních vede ještě racionálněji než ostatní farmáři, neboť jedním traktorem tahá dokonce dva kombajny, menší sice, ale modernější konstrukce, pomocí kterých sklídí denně až 600q pšenice. K němu přijíždívají na zkušenou i profesori vysokých hospodářských škol z New Yorku a Chicaga a bývá u něho hostem lincolnský pan biskup Dr. Ludvík Kučera, když zde koná generální visitaci a uděluje svaté birmování.

Nám již známý pan Josef Dozbaba, když se přibližujeme, sedí před svým domkem a Attwort, v jedné ruce drží noviny, v druhé originální plácačku, kterou se brání proti spoustě dotěrných much.



Zajímavě mi vykládá, jak se zde před 70-ti léty kolonizovalo, čili jak zde Češi tenkrát „zabírali louky.“

Vláda Spojených států rozdělila půdu na sekce, tj. čtvereční míle o velikosti asi 259 hektarů, tyto na čtvrtě o 160-ti akrech. Každý přistěhovalec mohl osadit půdy tolik, kolik chtěl, ale musil si to dát potvrditi, že ji osadil. Chtěl-li býti jejím vlastníkem do 6-ti měsíců, musel prokázati, že na ní udělal za 200 dolarů práce a za každý akr zaplatiti 1 ¼ dolaru. Jinak se stával jejím majitelem až za 5 let bez jakéhokoliv poplatku. Držel-li půdu plných sedm let, musel si ji ponechat. Jinému ji mohl přepustiti, třeba za peněžitou náhradu, i když dosud nebyl jejím majitelem. Nyní, poněvadž

už zde není volné půdy, kdo chce svoji farmu zvětšiti, musil už ji od souseda za běžnou cenu koupiti.

Pan Dozbaba mi prozrazuje na některé farmáře, kolik má který půdy. Mému hostiteli panu Kopřivovi patří devět čtvrtí, tj. 582 ¾ hektarů. Jeho příbuznému panu Vápovi (jeho zesnulý syn měl dceru páně Kopřivovu Terezií) patří dokonce třicet čtvrtí, tj. bez mála 1943 hektary.

Při všech těchto mě naplňuje podivem mimořádně vysoký věk zdejších starců a stařen, se kterými se zde setkávám. Pravidelná věková hranice jest zde jistě hodně přes devadesát let. A přece tito lidé prodělali zde trpké začátky a nadřeli se dost a dost.

Tento zjev si vysvětluji nejprve naprostou odloučeností od světa, který ve svém dnešním překotném tempu hodně vyčerpává a pak přirozenou stravou, která jest zde prosta všech chemikálií. Půda se zde ničím nehnojí, pole, aby si odpočinula se nechávají ležet ladem, nanejvýš se zaoře spálené vysoké strniště, kdežto u nás je chemikáliemi z umělých hnojiv proniknuto snad vše, půda, obilí, tráva, mléko, máslo, maso, vše, a to nám zcela určitě zdraví nepřidá.

### *13. Podíl amerických Čechů na osvobození Československa.*

Nejvíce jsem si odnesl z návštěvy u farmáře Josefa Matýska.

Pan Josef Matýsek, černovlasý a černovousý muž, prostředních let, mi připadá spíše jako nějaký redaktor a literát, než farmář, takový písmák. Leží na chudé pohovce s těžkou, ale již hojící se ranou na noze ve své chudé drnové farmě, ve které se však přece jen dá bydlet. Pro samou starost o cizí věci a veřejné zájmy a snad také trochu svoji vinou, zůstal pozadu za svými sousedy a nezmohl se dosud na lepší farmu.

Celé jedno odpůldne mi vypráví o poměrech mezi americkými Čechy, o jejich životě a činnosti, hlavně o jejich akci, kterou pomohli osvobodit starou vlast. Farmář Josef Matýsek jest osobou nad jiné povolanou, aby mě seznámil s věcmi, které mně, jakož i mnohým jiným v Československu, nebyly dosti jasné a o které jsem jevil živý zájem. Byl jednatel kansaské odbočky Národního sdružení českých katolíků ve Spojených státech severoamerických a delegátem na první jeho generální konferenci 25. a 26. února 1919 v Chicagu, jehož cílem bylo všemi silami a prostředky pracovati na osvobození Československa.

Američtí Čechové pracovali na osvobozovacím díle naší vlasti dvojím způsobem. Zúčastnili se akcí, které podnikala americká vláda po vítězství států dohodových (strany protiněmecké) a tím i ve prospěch Československa a samostatně.

Vláda Spojených států severoamerických, aby měla finanční prostředky a mohla účinně zasáhnouti do evropské války, vypsala čtyři půjčky „osvobození,“ dvě, v roce 1917 a dvě v roce 1918. Poslední z nich vypsána v červenci, byla nazvána půjčkou vítězství, poněvadž Amerika si již byla úplně jista vítězstvím ve své věci. Tato půjčka byla morálně povinnou pro všechny obyvatele Spojených států. Němci se však přece vzepřeli upisovati, ale byli za to pranýřováni tím, že jim byly černé automobily natírány žlutě a oni označováni jako „nežádoucí.“ (Černá a žlutá byly barvy říše rakousko-uherské.)

Však Češi a Moravani se předstihovali v obětavosti. Ze všeho obyvatelstva Unie upisovali nejvíce.

Při jedné ze jmenovaných půjček, byl nám již známý farmář pan Antonín Míček ustanoven sběratelem na úseku s dvaceti čtyřmi českými a dvěma německými farmami. Měl sebrati 4000 dolarů. Němci samozřejmě odepřeli něco upsati, z ostatních se upisovací akce zúčastnilo devatenáct farmářů. Se svým úkolem byl hotov za jediný den a místo 4000 přivezl 18500 dolarů. Farmáři, kteří neměli hotových peněz, vypůjčili si je u bank, platili 8% úrok, ale upsali přece. Podle toho upsal každý na tuto půjčku průměrně 1000 dolarů, podle dnešního kursu téměř 29000 Kč.

Druhou akci podnikli samostatně.

Koncem devatenáctého století a za posledních let před světovou válkou, byli Čechoslováci, jako u nás doma, tak i v Americe rozděleni na dva tábory, pokrokový či literární a katolický. V táboře pokrokovém smutně proslul František Jožka, odpadlý kněz, který se oženiv s Židovkou, odcestoval do Spojených států severoamerických, kde pracoval samo zřejmě proti katolicky. Vedle jeho hnutí existovalo ještě v tomto táboře hnutí internacionální a národní.

V táboře katolickém existovala dvě hnutí. Konservativní, pro zachování Rakouska-Uherska, se svými představiteli P. Balounem, P. Ambrožem Kolářem, monsignorem Petrem Červeným, P. Šinkmajerem a jinými.

Druhé, moderní, s monsignorem Oldřichem Hamalem, P. Imacencem Kestlem, P. Janem Ryndou, P. Brožem, monsignorem Vránkem, P. Františkem Boženkem, P. Josefem Kuncem a jinými v čele.

Brzy po vypuknutí světové války v táboře pokrokovém (nekatolickém) se utvořilo revoluční Národní sdružení, které chtělo pracovat na osvobození staré vlasti, rovněž katolíci na schůzi duchovenstva a lidu 6. února 1917 v Chicagu přeměnili svůj Cyrilometodějský fond, jehož úkolem bylo sbírat příspěvky pro vdovy a sirotky po padlých vojínech z Čech, Moravy a Slovenska, na Národní svaz katolíků, se sídlem v Chicagu, za stejným cílem.

Předsedou svazu byl zvolen vldp Inocenc Restl a ředitelem kanceláře pan František Šindelář z Clevelandu, který doma opustil výnosné zaměstnání a rodinu a za malý honorář, nutný jen ke skrovnému živobytí, dal se nadšeně do práce, která, jak uvidíme, byla po dvou letech korunována úspěchem.

Mimo dva jmenované pány byli členy ústředí Svazu ještě F. M. Jedlička, Jan Straka, J. J. Janda, Tom M. Fila, Jan F. Novotný, Karel Kadouš, dp. V. Kohlbeck (později opat v Lisle), dp. Fr. Boženek, Jan W. Voller, Josef Kopecký, Václav Paveza a Josef Martínek.

Organizátory a hlavními pracovníky Svazu byli V. F. Jelínek z Omahy, Nebraska, Antonín V. Písař z Hallettsville, Texas, Josef Sviták z Plzně, Kansas, J. L. Mašek z Clevelandu, Ohio, Rev. V. F. Mikolášek z Lankin, Severní Dakota, Hynek Dostál ze St. Luis, Missouri, Rev. Jan Rynda ze St. Paul, Minnesota, Rev. Josef Janeček z Detroitu, Michigan.

Uvádím všechna ta jména proto, poněvadž naše veřejnost sotva už by se dozvěděla o těch, kteří se po našich hlavních osvoboditelích nejvíce zasloužili o naši samostatnost.

Po dvou letech obětavé a nadšené práce, kdy dílo osvobození československého národa bylo dokonáno, konal Svaz první svoji generální konferenci ve dnech 25. a 26. února 1919 v Chicagu, Illinois, za přítomnosti 75-ti delegátů z celých Spojených států, na které byla podrobně projednána veškerá činnost Svazu a v jejímž jednání byl tiskem vydán podrobný protokol, který jest věrným obrazem celé té obrovské práce, kterou Svaz osvobození Československa vykonal.

Pan Matýsek mi na památku věnoval svůj exemplář tohoto protokolu, ze kterého vyjímám to nejdůležitější.

V předmluvě se praví, že Národní Svaz českých katolíků byl založen proto, „aby si čeští katolíci v Americe vykonali svoji povinnost k národu a nějakým vhodným způsobem zasáhli do zahraniční osvobozovací akce, která již byla v plném proudu.“

Předseda Svazu dp Imocenc Restl ve své zahajovací řeči znovu vysvětlil, proč američtí katolíci se svým duchovenstvem se přidali k revoluci za osvobození staré vlasti. Duchovenstvo bylo sice plno obav, jak to v osvobozené vlasti dopadne s katolickým náboženstvím, poněvadž jak pravil „Národní rada pařížská byla složena takto: předseda s minulostí protikatolickou a protestant, tajemník socialista, třetí člen protestant, čtvrtý člen Národní rady konservativní strany vyloučen z Rady.“

„Ale fakt byl zde. Národ český je v otevřené revoluci proti germánským utlačovatelům, ten národ má prozatímní revoluční vládu za hranicemi.“

„Má duchovenstvo v Americe, přispěti k osvobození bratří za mořem či ne? Přispějí-li, vyhlídky pro církev v novém státě budou horší než v starém Rakousku v jistých ohledech. Nepřispějí-li, a budou-li Germáni moci ukázati cizině, že ten český národ je v revolučním hnutí rozdělen, konservativní Anglie a Amerika ponechají staré Rakousko. To by znamenalo, že obětovali naši čeští zajatcové životy nadarmo po tisících, a že upír germánský oslabenou vlast bude vysávat tím zuřivěji, aby se mstil. Svědomí kněží muselo by se rdít, že za uchovaný hrnec ztuhlé rýže poníženež dūtky líže, jimiž lid jeho je bit. A ten zarytý odpor toho lidé vůči svému pastýři, který ho v jeho zápase s vlkem opustil a přidal se na stranu vlka, aby vlk laskavě mu přenechal kousek živobyetí – ten zarytý odpor lidu ztěžoval by mu působení duchovní do té míry, že by měl chrám prázdný. Výsledky byly by žalostné jako pod vládou carskou v Rusku.

Mezi lidem a knězem zela by propast.

Nuž rychlý vývoj událostí na bojištích nedal času k dlouhému rozvažování. Zde musel kněz rychle jednat, protože lid na jeho rozhodnutí netrpělivě čekal. Lid chce svobodu. Svoboda je dar Boží. Lid tedy netuší, že se toho božího daru domáhá. Půjdem-li s tím lidem nezhřešíme. Možná, že hospodářsky utrpí duchovenstvo v Čechách, ale lid získá morálně. Konec konců, tato revoluce českého národa je spravedlivá a naše povinnost jest jíti tam, kde idea je spravedlivá, třeba bychom skončili na kříži.

Bůh spravedlivý neumřel a vyvede z mraků slunce náboženské svobody i naší zemi. A tak jsme se rozhodli, a protože to byl boj, podali jsme spolupracovníkům za Sdružení (druhý tábor liberální) ruce a řekli jsme jim. Nevzdáváme se víry a nároku na svobodu náboženskou, ale chceme jen uznání býti za spoludruhy v boji.

Přirazili jsme k nim právě v dobách, kdy Němci vyhrávali na všech stranách. Rusko bylo povaleno, Průšák před branami Paříže, ponorky řádily na všech mořích a spojenci měli před sebou černou vyhlídku. Přirazili jsme s vírou, že Bůh spravedlivé věci zahynouti nedá a vsadili jsme na tuto kartu.“

„Hlavním cílem naším bylo dosud dopomoci zemím českým k samostatné republice. To slovo republika jsme vyslovili napřed my ve Svazu, kdy pánové od Sdružení snili jen o samostatném království pod korunkou anglického princátka.“

Po projevu předsedově mluvil ředitel kanceláře František Šindelář. Ve svém obsáhlém referátu nejprve se zmínil o vzniku Národního svazu, který vyrostl jako revoluční akce za osvobození staré vlasti z Cyrilometodějského podpůrného fondu, jehož úkolem bylo podporovati vdovy a sirotky po padlých vojínech z Čech, Moravy a Slovenska a který pak jej úplně pohltil, neboť koncem června 1918 Cyrilometodějský podpůrný fond úplně zastavil svoji činnost a 4. února 1919 likvidoval ve prospěch Národního svazu českých katolíků.

Pak mluvil o spolupráci s Národním sdružením (českým liberálním revolučním útvarem ve Spojených státech.)

„Nutnost spolupráce a jednotného vystupování počala se jevit v samých počátcích činnosti Svazu. Když počátkem dubna 1917 kongresník Mc Cornick z Illinois podal v kongresu resoluci, podle níž se měl kongres Spojených států prohlásit pro úplnou samostatnost Irska, Polska a jiných zemí s vynecháním Čech a Slovenska, uznala ústředna za nutné na prospěch našeho národa zakročiti. Chtěli jsme požádati výbor na zahraniční záležitosti, aby resoluci Mc Cornickovu doplnil tak, aby byla požadována samostatnost též pro národ český. Při poradě o tom dp. Valentin Kohlbeck, který rozhodně nebyl nějakým velkým přítelem spojení se Sdružením, sám poukazoval na to, že v takovéto záležitosti, kdy chystáme se předstoupiti před celou americkou veřejnost, měli bychom vystoupiti společně s Národním sdružením, jinak že ta naše rozdvojenost učiní špatný dojem na washingtonské

vládní kruhy a na celý národ americký. Navštívili jsme tudíž ve věci té úřadovnu Národního sdružení. Byla to první naše oficiální návštěva a tam jsme zvěděli k svému nemalému překvapení, že Sdružení již resoluci Mc Cornickovu projednalo, telegrafovalo v té věci do Washingtonu a chystalo se k podání žádosti na kongresníka Sabatha, aby resoluce byla doplněna tak, aby v ní byl uveden též národ český. Po delší poradě stala se dohoda a žádost ve formě usnesení poslána byla společně Svazem a Sdružením. Pak jsme pánům od Sdružení navrhli společné podání memoranda prezidentu Wilsonovi, abychom jej přesvědčili, že český národ má historického práva na svoji samostatnost a že jen násilím udržován je v poddanství Rakouska. Chtěli jsme tím získati sympatie presidenta pro věc českou.“

„Po náležitém uvážení celé situace přišli jsme k náhledu, že nutnou jest nějaká dohoda se Sdružením, aby jedna a tatáž práce nebyla dvakrát konána. A tak již 3. května 1917 poslala ústředna Svazů Národnímu sdružení návrh dohody o spolupráci. Navrhovali jsme utvoření společného tělesa, v němž by byly Svaz a Sdružení zastoupeny po třech členech a toto těleso nesoucí název Česká Národní Rada mělo jednati ve všech otázkách osvobozovací akce se týkajících.“

„17. května se konaly porady s členy ústředny Sdružení, na základě našeho návrhu sestavena byla dohoda a večer podepsána.“

„Na pokyn předsedy Sdružení Dra L. J. Fischera, vypracovali jsme jiný návrh dohody, který byl s malými změnami přijat, pak schválen i krajskými výbory a konečně v den prohlášení americké neodvislosti, 4. července 1917, oběma stranami podepsán. V první i v druhé dohodě uznával Svaz Národní radu v Paříži za nejvyšší národní zahraniční instituci a slíbil tuto dle možnosti finančně podporovati.“

Účinek dohody byl překvapujícím a v mnohém ohledu zajímavým. Pravdivost rčení, že ve spojení je síla, ukázala se ve všech napotomních společných podnicích. Devět desetin amerických Čechů radovalo se z toho, že konečně Čech Čecha našel, a že jsme poznali, že jsme všichni synové a dcery jedné matky – Čechie.

Naši čeští kněží na veřejných schůzích těšili se pak úctě a zasloužené pozornosti věřících jako nevěřících, něco do té doby neznámého. Svazek pak utužen byl ještě více na konferenci chicagské v únoru r. 1918, kde založeno bylo společné těleso, do něhož pojmuti byli též zástupci Slováků.

„Tato společná organisace, trochu pozměněná, existuje dosud pod jménem Americký Československý Výbor.“

Ředitel František Šindelář zmíniv se o memorandu, který Národní svaz českých katolíků prostřednictvím apoštolského delegáta ve Washingtoně arcibiskupa Bonzanna poslal svatému Otci Benediktu XV. Aby i on použil svého mocného vlivu ve prospěch českého národa, mluvil o krocích, které učinil Svaz u Národní rady v Paříži.

„Chtěli jsme věděti, jakým si Národní rada v Paříži představuje vnitřní útvar budoucího československého státu. Chtěli jsme vědět, zdali tam bude panovati nejen politická, ale také náboženská svoboda, neb zdali snad čeká tam osud katolíků francouzských, pokud se konfiskace církevního majetku týče. Proto podali jsme v té věci dotaz na pařížskou Národní radu ve způsobu pamětní listiny, která nesla schválení též ústředny Národního sdružení, a v té jsme žádali, aby Národní rada ústy svého předsedy učinila o věcech těch určité a jasné prohlášení. Naši delegáti, kteří vezli memorandum pro svatého Otce do Washingtonu, vzali sebou též pamětní listinu, adresovanou předsedovi Národní rady, profesoru Masarykovi v Londýně. Listina šla prostřednictvím státní a tudíž cestou diplomatickou. Leč Masaryk dlel v čase tom v Rusku, a v době, kdy listina do Londýna přišla, utvářely se poměry v Rusku tak, že nemohl se vrátit do Anglie i kdyby chtěl.“



„Pozdější zprávu, že profesor Masaryk vrátí se do Evropy přes Spojené státy, uvítali jsme s povděkem, a když konečně octnul se na půdě americké, předložili jsme mu opis listiny do Londýna poslané. A Masaryk už druhý den po příjezdu do Chicaga učinil žádané prohlášení, a sice ústně před zástupci Svazu, Sdružení a Ligy v hotelu Blackstone a pak písemně po svém příjezdu Washingtonu. Mezi jiným prohlásil ústně i písemně, že není a nikdy nebyl nepřítelem katolického náboženství, ale byl a je dosud nepřítelem rakouského katolicismu, který je zneužíváním náboženství k politickým cílům vlády rakouské.

Rozhodně se prohlásil proti konfiskaci církevního majetku, řka, že takový majetek nikdy požehnání státu nepřináší. A ohledně poměru církve k státu prohlásil, že myslí, že nejvhodnějším systémem byl by onen panující ve Spojených státech a ten že při zavádění nového řádu v Československém státě, stane-li se tento skutkem, bude vzorem.“

Poměr Svazu k profesoru Masarykovi vylíčil ředitel Šindelář následovně: „Mnohým z vás nebude ani známo, že ústředna Svazu měla mnoho kritiků a některé z jejich činů kritizovány byly k neuvěření příkře a dokonce přišla i výhrůžka, že svolán bude na nás soud biskupů všech států, kde katoličtí Češi a Slováci žijí. Ale tou nejnespravedlnější kritikou byla ona, kterou jsme na sebe uvalili tím, nepodali jsme bratrskou pravici předsedovi Národní rady Masarykovi, když přijel do Ameriky a přivítali jej, jak povinností naší bylo.

Když tato záležitost přišla na přetřes, řekli jsme si krátce toto: Jako čestní muži prohlásili jsme, že uznáváme Národní radu v Paříži za nejvyšší národní zahraniční instituci a že podřizujeme se jejímu vedení v boji za svobodu našeho národa. A naší povinností jako čestných mužů je předsedu této Národní rady, když mezi nás zavítal, přátelsky přijmout a důstojně uvítati, bez ohledu na to, jaké panovaly před válkou poměry mezi tímto mužem a stranou katolickou v Čechách. A jako ve všem, co jsme podnikali, tak i v tomto jednání jsme upřímně. A proto, když předseda Svazu dp. Restl, v městě St. Paul, Minnesota, vítal profesora Masaryka jménem Svazu a všech katolických Čechů v Americe, a když dne 5. května 1918 náš vldp Jedlička před Blackstone hotelem u přítomnosti statisíce Čechů a Slováků, hlasem hromovým, který byl slyšen až v desátém patře vedlejší budovy, prohlásil: „Profesore Masaryku, v tomto boji za osvobození národa československého, my, čeští katolíci, jsme s Vámi a s Vámi až do konce vytrváme, nebyl Masaryk, aniž kdo jiný pochybnosti o naší upřímnosti. A hle, přátelé, zrovna to, co s Rakouskem sympatizující lidé v našem vlastním táboře mluvili a psali jedině za tím účelem, aby hnutí naše práci Svazu zesměšňovali, jest dnes skutečností. Čechy a Slovensko jsou republikou a Masaryk je jejím presidentem. A ten český president odjížděl z Ameriky jako náš přítel a jistě ani dnes není naším nepřítelem. Tolik inteligence má každý z nás, aby si mohl vypočítati, jak by to bývalo s námi dopadlo, kdyby byl Svaz jednal opačně a kdyby nás byl Masaryk nalezl zde jako své nepřátele.“

Vzácné pochopení a pomoc chicagského arcibiskupa Jiřího W. Mundeleina v otázce osvobození Československa zhodnotil následovně:

„Dříve nežli přikročím k poslední části svého referátu, která bude Vás asi nejvíce zajímati, musím poukázati na jeden krásný zjev, který byl nám inspirací v mnohých těžkých dobách, zejména v roce minulém. Jeho Milost Jiří W. Mundelein, arcibiskup chicagský, který bedlivě sledoval práci a celou činnost Svazu ve prospěch osvobození Čech a Slovenska a nesmírně se zajímal o vše, co s akcí naší souviselo. Bylo to hlavně jeho zásluhou, že naší delegaci dostalo se tak přátelského přijetí u apoštolského delegáta ve Washingtoně, když přinesla mu memorandum pro svatého Otce. Jeho zásluhou informován byl o činnosti Svazu kardinál Gihhons, který pak práci naši schválil. A doporučení, jehož se dostalo od chicagského arcibiskupa naší delegaci do Čech jedoucí, jest k neuvěření nadšené a skvělé. A ještě něco, co bude Vás jistě zajímati. Když nynější president Masaryk prvně do Chicaga zavítal a mnozí z našich lidí s hrůzou se chytali za hlavu nad tím, že Svaz Masaryka tak

přivítal, arcibiskup Mundelein šel do hotelu Blackstone, aby Masaryka též přivítal a měl s ním dlouhou rozhovoru. Když se vrátil z té návštěvy, prohlásil k podřízeným církevním hodnostářům arcidiecese, že jest ten Masaryk nejrozhodnějším evropským státníkem, s jakým se kdy setkal. A jaký to vše mělo vliv na naši věc a co bylo tím dosaženo, budete se tázati a já Vám to povím.

Před nedávnem zavítal do Chicaga podsekretář papežův, vyslanec svaté Stolice monsignor Cevreti a jedním z prvních jeho činů zde byl ten, že pozval si na poradě zástupce našeho Svazu. Celou hodinu strávil náš vlpd. Jedlička v poradě se zástupcem svatého Otce a musel mu předložiti písemné doklady našeho vyjednávání s prezidentem Masarykem a vším tím byl nanejvýš potěšen. Z úst zástupce Svazu prvně slyšel, že Řím nebude vládou československou ignorován, jak se v kruzích vatikánských za to mělo. Slíbil, že bude hledět s naší delegací sejíti se v Paříži a slíbil, že se postará o to, aby dostalo se jí v Římě všech potřebných rad a pokynů. Nezdá se Vám, ctění shromáždění, že my všichni máme tak trochu práva býti hrdými na náš Svaz? A zda-li ano, tož měli bychom býti vděční též zdejšímu arcibiskupovi, který se ukázal přítelem Čechů vůbec a Svazu českých katolíků zvláště.“

Tolik ředitel Šindelář.

Peněžítá pomoc, kterou poskytl Národní svaz katolíků s Národním sdružením Národní radě v Paříži činí okrouhle dva miliony dolarů. Z toho připadá na Svaz asi jedna třetina. Cifra však by byla mnohem vyšší, kdyby velmi četní katolíci nebyli odváděli své příspěvky (liberálnímu) Sdružení, které bylo založeno o dva roky dříve než Svaz katolíků.

Svaz poslal k československé armádě do Francie také svého kaplana dp. Alfonsa Biskupa O.S.B., který za svoji lásku k vojínům byl zbožňován celým plukem, a který za své hrdinné činy v duchovní a samaritánské službě byl vyznamenán francouzským válečným křížem.

Do Československa poslal svoji delegaci, jejímiž členy byli dp. Oldřich Zlámal z Clevelandu, monsignor Bouška z Tábora v Severní Dakotě a bankéř František Hájíček, aby byla k dispozici československým církevním kruhům radou i pomocí při řešení církevně politických otázek nového československého státu.

Do konference zavítal také pan Vojta Beneš jako delegát Národního sdružení. Zde prohlásil: „Přijel jsem do Ameriky ne proto, abych propagoval socialismus, ale abych pomohl své zubožené vlasti. A právě na tomto poli podali jsme si ruce my všichni, kteří s ní upřímně smýšlíme. Byl jsem socialistou a možná, že jím jsem dosud. Moje matka byla pravou katoličkou, mě však život a poměry od víry odvrátily. Jezdíl jsem po Americe a vida obětavost a nadšení českých kněží i věřících pro osvobození Československa, byl jsem dojat a zaručuji se Vám, že tam bude zachována náboženská svoboda. Československá republika bude ctít přesvědčení každého.“

Na návrh zapisovatele V. F. Jelínka z Omahy v Nebrasce poslán z konference holdovací telegram papeži Benedoktu XV. a prezidentu Masarykovi a na výzvu redaktora Hlasu ze St. Luis Hynka Dostála, urychlena doprava potravin i jiných nutných životních potřeb do Československa.

Farmář pan Josef Matýsek věnoval mi na památku celou korespondenci odbočky. Jsou v ní na př. dva dopisy přímo z kanceláře presidenta Spojených států severoamerických Wilsona s firmou The White House, vlastnoručně podepsané osobním tajemníkem prezidentovým, adresované předsedovi kansaské odbočky Svazu, bankéři Franku Procházkovi i jiné dokumenty historické ceny obětavé, nezištné, nadšené a trpělivé práce našich amerických krajanů pro osvobození staré vlasti.

Jeden z nich přece pro zajímavost cituji doslova. Je psán ředitelem kanceláře Svazu Františkem Šindelářem přímo jednateli odbočky v Kansasu panu Josefu Matýskovi.

Národní Svaz českých katolíků.

(National Alliance of Bohemian (Czech) Catholics).

Kancelář:

2601 Sv. St. Luis ave., Cor. W. 26 th Street.

Pan Josef Matýsek,

Atwort, Kaus.

Chicago, Hl., 21. prosince 1918.

Milý příteli.

V pondělí v noci, dá-li Pán Bůh, odjedu na tři dni do svého domova, abych aspoň Vánoce v kruhu svých milých strávil. Kdybych je měl trávit zde, kde při vši známosti jsem přece jen v cizině, pokazil bych si náladu na mnoho týdnů a bylo by mně velmi smutno. Ale než-li odjedu, musím na Váš dopis odpovédět. Členové Výkonného výboru naslouchali mu ve včerejší schůzi jako evangeliu. On také byl jakousi národní epištolou, psanou od srdce k srdci, jenom ten chvalozpěv na naše zásluhy byl trochu z místa.

Kdybyste znal skromnou povahu našeho Oldřicha Zlámala a Imonce Kestla, uvěřil byste, že uznání za naši práci je to poslední, co čekáme a že nám úplně stačí vědomí, že konali jsme to, co nám svědomí velelo a že uchránili jsme, pokud to v naší moci bylo, dobré jméno českého katolického lidu v Americe. Ale to nebyli bychom dokázali bez pomoci neohrožených a neztročených mužů, kteří za námi stáli a mezi nimiž v první řadě stojíte i Vy. Ale nechme toho. Zvítězili jsme, máme při tom čisté svědomí a jsme všichni rádi. Dnes arcibiskupové, kardinál Gihlous, apoštolský delegát, National Catholic War Conucil, všichni uznávají, že Svaz jednal rozumně a rozšafně a pěkně nám to pověděli. Co tedy nám záleží na tom, že nějaký monsignor Tichý, nebo nějaký Páter Baloun dali nás do klatby a chtěli na nás svolati církevní soud. Tito a jim podobní pokrytci spínali ruce a kroutili hrozně očima, když podali jsme Masarykovi přátelskou pravici a tak zajistili si jeho přízeň snad navždy a ani neměli tušení, že chicagský arcibiskup Mundelein osobně Masaryka navštívil, s ním dlouho se radil a pak velebil jej jako rozumného a prozíravého státníka. To, co bývalo jim látkou k prospěšným vtípům, jest dnes skutkem. Masaryk je presidentem československého státu a my máme od něho slavný slib, že církevní poměry v Čechách budou spravedlivé a za pomoci církevních autorit uspořádány. Národní censura brzy již pomine a pak se svět dozví věci zajímavé. Musím skončit. Mám před sebou ještě spoustu práce, ale na doslov ještě toho. Do Čech sotva pojedu, leč by se poměry mé příznivěji utvářily a na to v mém věku není valné naděje a tak sotva budu moci splnit Vaše přání. Ale jedno vím jistě, a sice to, že na Vás budu vždy s přátelskou vděčností vzpomínati ať osud se mnou hrá jakkoliv.

S přáním radostných Vánoc a šťastného Nového roku Vám a Vaším milým jsem Vám v přátelské úctě oddaný.

F. Šindelář.

Při loučení praví mi farmář Matýsek: “Nad Československem, vlastně nad celou Evropou se opět stahují hroznivé mraky, ale nezoufejte. Zde v Americe dosud nevymizela sympatie pro Československou republiku, poněvadž se ví, že tam dosud vládne svoboda. Ani američtí Němci, jak katolíci, tak protestanti, příště nebudou stát za Hitlerem, jako ve světové válce stáli za Vilémem.

Na zpáteční cestě mi není valně do řeči. Přemýšlím o všem, co jsem právě slyšel a srovnávám to s našimi popřevratovými poměry, které jsem jako dospělý student již dobře

chápal. Je mi při tom trpko, neboť nebylo všechno tak, jak se v Americe slibovalo. Však jedno jest jisté a to mě v této chvíli nesmírně blaží. Američtí katolíci pomohli vybudovati československý stát a katolíci českoslovenští zachránili doma demokracii, která Československé republice zaručuje navždy sympatie Spojených států severoamerických.

## *Na americký západ.*

### *1. Přes prerie.*

Když jsem odjížděl z Evropy, domníval jsem se, že farma páně Kopřivova v Kansasu bude asi konečnou stanicí mého putování po Americe. Netušil jsem, že se stane východištěm nové cesty automobilem, téměř 10000 kilometrů dlouhé, po americkém západu, až ke břehům Tichého oceánu a přes řeku Rio Grande del Norte do nebezpečného Mexika.

Před svým hostitelem pronáším nesmělé přání, zda by mě, když už jsem až zde, některý z jeho hochů dovezl do Národního parku Yellowstonského, s malou nadějí v uskutečnění své tužby, vždyť by to znamenalo tři dny jízdy tam, aspoň tři dny pobytu a tři dny jízdy zpět. Ale takto utroušené semínko zapadá do úrodné půdy rodiny Kopřivovy a vyrůstá z něho zmíněná cesta.

Syn páně Kopřivův, Pavel, který se nedávno oženil a který bude hlavním šoférem, vykoná tak svoji svatební cestu, dcera paní Terezie Váповé, která půjčí svůj nový a pohodlný automobil, se na cestě trochu rozptýlí ze zármutku nad nedávným úmrtím svého manžela a starý pan Kopřiva bude na nás dávat pozor.

Než jsou u konce žně, plán je hotov a vše na cestu připraveno, ještě automobil, i když je nový, musí do Atwoot k důkladné prohlídce.

Ve čtvrtek, 9. července v půl desáté dopoledne vyjíždíme na západ. Naším prvním cílem je Denver, pod Skalními horami, hlavní město Colorada.

Projíždíme mořem pšenice, míváme pěkné farmy a brzy přejíždíme hranice státu Colorado. Obilí je horší a horší, farmy řídnou, konečně přestávají docela. Vyjíždíme do prerie. Po pravé straně ještě viděti opuštěný dřáček, kdysi ubohé lidské obydlí, po levé straně malá dobytkařská farma. Kousek od ní se kupí kolem studně s větrníkovou samočinnou pumpou stádo oveček, snažících se nalézt aspoň trochu osvěžení v panujícím vedru. Pak už nevidíme nic, než zvlněnou prerii, kterou protíná několik set kilometrů dlouhá silnice, rovná jako šňůra, po které ujíždíme rychlostí 100 kilometrů v hodině. Před mými zraky se opakuje několikrát stále totéž divadlo. Silnice se svažuje do mírného údolí, pak vystupuje do protějších návrší, tak, jak je krajina zvlněna, pak se opět svažuje a opět vystupuje. Na ní leží spousta od automobilů na placky rozjezděných zajíců a divokých králíků a je po ní viděti stále 25 až 30 kilometrů dopředu.

### *2. V Denver. Buffalobillův hrob.*

Pozdě odpoledne vystupují před námi na obzoru obrysy Skalních hor se svojí nejvyšší horou Longs Peak, 4350 m vysokou.

Za chvilku přijíždíme do Denver, hlavního města státu Colorado. Nebe jest zde plné mraků. Máme oprávněnou naději, že se brzy potěšíme pohledem na déšť, toho roku velmi vzácnou podívanou.

Ve městě je překrásný kapitol s pozlacenou kopulí, podobný washingtonskému, podle kterého budují své vládní paláce téměř všechna hlavní města Unie a nádherná katedrála s podlahou svažující se od hlavního portálu k hlavnímu oltáři jako v divadle. Ulice jsou plné stromů, takže město lze mezi zelení z dálky sotva rozeznati. Projíždíme.

Po četných a příkrých serpentínách vynáší nás, stále však na třetí rychlost, náš automobil do Skalních hor 2300 metrů vysoko k hrobu plukovníka Williama Fredericka Godyho, zvaného Buffalo Bill.

Jestli-že se tento slavný indiánobijce nechal pochovati sem, na toto pusté a vysoce položené místo, aby měl aspoň po smrti od lidí pokoj, tak se rozhodně zmýlil. Jeho hrob je největší atrakcí v tomto koutě světa. Hotové poutní místo. Cesta sem se netrhne. Lidé hází na hrob peníze, mosazné centy, niklové pětáky, by i stříbrné desáky, jako v Římě cizinci do fontány Přeci, ovšem dobře nevím proč. Aby se sem ještě jednou vrátili, anebo aby se za ně slavný plukovník přimlouval ve věčných lovištích? A proč jsou na hrobě ty hodiny, také se nemohu od nikoho dozvědět.



O něco doleji je Buffalo-Billovo museum, plné památek na slavného bojovníka s Indiány, šatů, koňských postrojů, zbraní, indiánům ukořistěných tomahavků a mnohých jiných trofejí z bojů s Indiány. Zde možno také koupiti opravdu za levný peníz cenné kožešiny vzácných šelem, žijících ve Skalních horách.

Na zpáteční cestě se dáva do deště, bohužel velmi krátkého. Jak dlouho už jsem neviděl toto vzácné divadlo! Vyrskuju pravou ruku z automobilu, aby aspoň jí dostalo se v Americe tehdy tak vzácné tekutiny, když nemohu vylézt celý.

Horší však, jaké to bude ten den s noclehem. Denver jest střediskem turistiky a východiskem cest na sever do Národního

parku Yellowstonského, na východ Skalními horami k Velkému solnému jezeru, na jih k Velkému kaňonu řeky Colorada. Jistě bude všude obsazeno, vždyť už je večer.

První den našeho cestování po divokém americkém západě však končí dobře. Nocleh nalézáme v jednom z nejlepších hotelů, pokoj za 1 ½ dolaru, tj. asi 36 Kč, kde též výborně večeříme za půl dolaru, tj. za 12 Kč.

### *3. Přes Cheyenne a Shoshoni do Národního parku Yellowstonského.*

Druhého dne časně zrána po mši svaté, které jsme byli přítomni v katedrále, a po snídani, dáváme se opět na cestu.

Jedeme úrodnou, uměle vytvořenou zavodňovanou krajinou pod Skalními horami a před polednem přejíždíme hranice státu Wyoming. Jeho hlavní město Cheyenne, nazvané po kmeni Indiánů zde žijícím, je nedaleko. Leží téměř na samé hranici tohoto pustého a málo obydleného státu. Je důležitou stanicí na střední Pacifické dráze. I zde je krásný kapitol, podobný washingtonskému, s pozlacenou kopulí.

Zastavujeme, jen abychom natáhli dlouhým seděním v automobilu ztrnulé údy, abychom se napili a nádrž automobilu naplnili gazolinem.



Odpoledne projíždíme město Casper. V okolí jsou bohatá těžišťe nafty. Na všech stranách plno těžařských věží se samočinnými pumpami, v dálce po pravé straně vidím spoustu ohromných tanků (nádrží), plných čistého oleje značky Texako. Vypadají jako stádo ovcí. V městě samotném jsou rozlehlé továrny na zpracování nafty.

Za soumraku dojíždíme do nepatrného městečka Shoshoni nazvaného po nedalekém pohoří a řece. V prostém hotelu je na nočním stolku každého hostinského pokoje protestantská bible k užitečnému ukrácení nocležníkovi bezesné noci. Katolický hoteliér asi sotva by se odvážil podobným způsobem vybavit pokoj svého hotelu ze strachu, že se mu host vyhne.

Druhého dne odpoledne, nejpозději večer, máme dorazit do Yellowstonekého parku. Proto musíme hodně časně, bez milosti a ohledů na dlouhou jízdu dřevěnicí údy, opět do automobilu.

Po krátké jízdě rovinou, zdvívá se před námi jako hradba pásma shoshonských hor. Úzkou a velmi romantickou soutěskou, kterou prorvala stejnojmenná řeka, je vybudována trať a dokonalá silnice, po které pospícháme. Tunely, četné serpentiny, srázné strmé stěny se střídají v malebné scenierie.

Začátek rokle, ke které se blížíme, je zatarasena smělou, úzkou, ale velmi vysokou přehradou, kterou všichni s netajeným obdivem prohlížíme. Díváme-li se přes okraj přehrady na dno rokle, zdá se jako bychom patřili do hluboké propasti. Skalou po levé straně je provrtán tunel, kterým bude proudit voda na turbíny v budově na dně rokle s generátory a výpustěmi, kterou odtud také dobře vidíme.

Několik kilometrů jedeme kolem umělého jezera Shoshony, které vzniklo před horským hřebenem vybudováním přehrady, za prudkého deště spěcháme úrodnou, ale ponejvíce uměle zavodňovanou krajinou a před polednem dojíždíme do města Gody.

Zde se narodil a žil plukovník William Frederick Gody, Buffalo – Bill, proto bylo město po něm nazváno. Za městem, na kamenném podstavci, stojí jeho krásná jezdecká socha, nedaleko pak jeho dům, nyní jakési museum, s původním nábytkem, četnými trofejemi z bojů s Indiány a s povozem, pod přístřeškem, ve kterém jezdil. Jakási jeho neteř, nebo vnučka, která dům podědila a která zde prodává pohlednice a různé památky a která se dnes podpisuje fanouškům do notýsků, dělá zde dobré obchody s památkou svého slavného předka.

#### *4. Národní park Yellowstoneký.*

Město Gody je jakoby vstupní stanicí do Národního parku Yellowstonekého. Každý se zde zásobuje, jak může. V parku je vše značně dražší, když se to tam musí dovážet kolik hodin cesty.

Cestou ještě projíždíme soutěskou, nazvanou „Zlatá brána.“ Je to takový malebný vchod, který sama příroda vybuvovala do tohoto krásného koutku zeměkoule a před třetí hodinou odpolední se náš automobil řadí do fronty, před vstupní bránu do Yellowstonekého parku.

Stráž si poznamenává číslo automobilu a osoby, které v něm přijely, činí zdvořilý dotaz, nemáme-li zbraní, šoferovi dá legitimaci, kterou se musí na požádání v parku legitimovat a při odjezdu z parku odevzdati, a vybere poplatek ve výši tří dolarů za automobil. Značného kapitálu, který se zde sejde, používá se hlavně na vybudování nových a udržování starých silnic v parku.

Po celém světě slavný Národní park Yellowstoneký nesmíme si představovati jako v Nymburce Ostrov, anebo v Praze Riegrovy sady a Stromovku. Zmýlil by se, kdo by se domníval, že park je obehnan plotem nebo hradbou, že zde spatří vzácné stromy a keře, snesené sem ze všech dílů světa, pěkně přestřižené trávníky, záhony vonných květin, vysazovaných pečlivou rukou dovedného zahradníka a vodotrysky, že se bude procházeti po pěšinkách, vysypaných jemným pískem, že uslyší koncert vojenské kapely a až bude unaven, že si pěkně sedne na lavičku, kterou zde dala postaviti nějaká záložna.

Národní park Yellowstoneký je kusem krásné přírody, jak ji Pán Bůh stvořil. Je to území veliké asi jako celá pětina Čech, v místech, kde se stýkají hranice tří států, Wyomingu, Idaho a Montany, kdysi zcela nepřístupné pro vysoké hory, neschůdné rokle po jeho krajích i uvnitř, jehož pomalu, takřka jen krok za krokem bylo dobýváno výstavbou silnic, mířících ze všech čtyř světových stran i uvnitř území, porostlé nádherným pralesem, v kterém se volně pohybuje různá zvěř, medvědi, bizoni, jeleni, vapiti, losové, divoké ovce, antilopy, vlci, skunkové, svišťové atd., plné horských zřidel, hlubokých rybníčků s vřelou vodou a gejzírů, roztodivných běloskvoucích nebo pestrobarevných minerálních útvarů, tvořící podivné kupy, homole, terasy, malým ledovcům podobné splazy, ba i celé kopce, vytvořené ustavičně prýštící, nebo proudící vřelou vodou, bohatou na křemičité nerosty, s rozlehlým jezerem, vodopády a hlubokou roklí či kaňonem. Na všech stranách vystupuje zde ze země spousta par, jako hustý dým.

Tak vypadá Národní park Yellowstoneký.

V Americe poznali ještě včas, že osazováním krajů, lidmi dosud nedotknutých, brzy se mění obraz původní přírody. Prales se vypaluje a kácí, divoká zvěř se hubí bez milosti, vodopády se odvádějí na turbíny.

Proto vláda Spojených států se rozhodla zákonem zachovati tento kout a ještě některé jiné v původní podobě. Přes to, že Nový díl světa byl znám více jak tři a půl století, o tajuplném Yellowstonu nebylo dlouho ani slechu. Když jednou proniklo na veřejnost, že prý se tam samo peklo ukrylo, a že sirné dýmy a horká pára čiší z jeho skulin na všech místech a když tato zpráva byla ještě později několikrát potvrzena, rozhodli se odborníci kraj vědecky prozkoumati. Podniku se ujala vláda a řízení výzkumné expedice svěřila geologovi Haydenovi. Ten své objevy uveřejnil a vědecké kruhy pohnuly kongres ve Washingtoně, aby uzákonil návrh Haydenův, aby Yellowstoneké území bylo zachováno na věčné časy ve své původnosti a neporušenosti. (Od 1. března 1872 jest tento kraj majetkem národa, který má sloužiti k jeho potěšení a dáno mu jméno Yellowstone National Park.

Ke všem zajímavostem a pozoruhodnostem parku jsou vybudovány znamenité, většinou asfaltové silnice. Abychom automobilem všecky objeli, potřebujeme aspoň tři dny.

Do Yellowstonekého parku je možno se dostatí též přepychovým vlakem, zvaným Yellowstone Park Comet. Jede přímo z Chicaga po Severní dráze pacifické až do Livingstonu a odtud po krátké odbočce do Gardiner, které leží přímo na hranicích parku.

V parku jezdí od místa k místu otevřené autobusy. Podle časových možností a dispozic cizinců, konají se okružní jízdy na tři čtyři i více dní. Není však nad vlastní automobil. Všude se můžeme libovolně pohybovati i se zdržeti.

Když jsme se vymotali z pohraničních soutěsek mezi strmými horami, objíždíme překrásné jezero po jeho severní straně. Obloha je zachmuřená, občas sprchne. Za jiných okolností bych děšť vřele uvítal, ale teď mi kazí náladu, poněvadž se obávám, že s blížícím se večerem nebudu mít dostatek světla na fotografování. Podařilo se mi však udělati řadu pěkných snímků, lepších než jindy, když bylo světla nadbytek.



Ještě než se zešeřilo, prohlédneme veliký kaňon, na jehož dně proudí Yellowstounská řeka, která dala celému parku jméno, vpadajíc sem mohutným vodopádem. Tento kaňon se nedá s Velkým kaňonem řeky Colorada v Arizoně, ke kterému se za nedlouho také podíváme, ani srovnati, ale stejně je velmi malebný. Vrstvy hornin, které řeka prorvala a obnažila, jsou sytě zbarveny, červeně, žlutě, zeleně, nejvíc hnědě. Široký je na dně 60, nahoře přes 600 metrů, hluboký na 500 metrů. Kdyby mně byl někdo napřed ukázal barvotiskový obrázek kaňonu, těžko bych uvěřil, že odpovídá skutečnosti. Můj obrázek zdaleka

nevystihuje jeho krásu, hlavně proto, že je bezbarvý.

S večerem sjíždíme ještě Mt. Washburn, nejvyšší horu parku, vysokou 3155 metrů, odtud prý je překrásný rozhled, my však pro mlhu nic nevidíme.

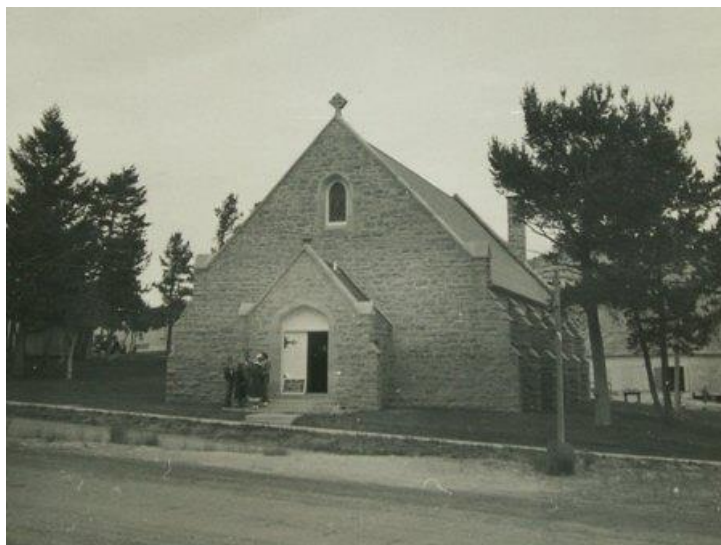
Na samou noc dojíždíme do městečka Mammoth, přilepeného na strmé stráni. Po té když jezdíme nahoru a dolů, hledající nocleh a ve tmě také trochu bloudíce, náš automobil podává nový důkaz své síly.

Pokoj v hotelu je za 4 dolary (100Kč). To je trochu mnoho. Na štěstí jest zde ještě několik volných turistických chat, kterým se všeobecně říká kabins (kabiný).

Jejich budování a zařizování nejen v odlehlých krajinách, jak je Národní park Yellowstonský, ale i ve městech, stalo se v Americe, v době současného automobilového rozmachu a turistického ruchu, velmi výnosnou živností. Turisté dávají kabinám přednost, před pokoji v hotelích, i když jejich cena je pravidelně vyšší, než těchto. Je v nich chladněji, vzdušněji a vůbec volněji. Novější se budují v podobě jakéhosi tábora, jak vidíme na obrázku, anebo v podobě podkovy a písmene velkého U, a jsou zvlášť pohodlně zařízeny. Je v nich ložnice, kuchyňka s plynovým anebo petrolejovým vařičem, tekoucí voda, sprcha, elektrické světlo, hned vedle krytá garáž. Může se v nich ubytovati celá rodina a udělati si celé pohodlí, může si vařit, prát prádlo atd. Pokud si pamatuji, nejlevnější byla (nevím už kde) za  $\frac{3}{4}$  dolaru (18 Kč), nejdražší v Salt Lake City u Velkého solného jezera za  $1\frac{3}{4}$  dolaru (asi 42 Kč) denně. Zde v Yellowstonském parku stojí  $1\frac{1}{2}$  dolaru (asi 36 Kč). Pokoj v hotelu jinak bývá za dolar (24 Kč).

Noci jsou v Yellowstonském parku citelně chladné. Kdo není hodně otužilý, musí si večer, než se uloží do postele, a ráno, než se upraví, zatopit. V kabinách jsou praktické plotýnky, na nich široké konvice na ohřátí vody, vedle hromada polen a dřevěný truhlíček s pilinami, napuštěných parafinem, pomocí kterých se zatápí.

Druhý den je neděle. Já jsem za včerejšího večerního bloudění někde zahlédl zděnou kapli. Hned ráno vycházíme s panem Koprivou na obhlídku. Kdyby to bylo možné, sloužil bych mši svatou. Kaple je otevřená. Je však zařízena podle obřadu anglikánské církve. Mám po naději. Na stěně však visí veliký obraz arcibiskupa ze San Franciska. To mě mate. Konečně se dovídám v blízkém domě, který prý je také nemocnicí, že v 9 hodin zde budou katolické bohoslužby, o ½ 11 pak protestantské. Kaple jest tedy jedním z mála případů simultánních kostelů.



Před 9 hodinou přijíždí automobilem odněkud až z Montany kněz. Vše ke mši svaté potřebné, veze s sebou. V 9 hodin jest prostranství před kaplí plné automobilů, že nelze ani projít a kostelík je plně obsazen. Opravdu potěšitelný zjev.

V nejbližším okolí jsou pozoruhodné minerální, zvláště křemičité útvary v podobě stupňovitých nádrží, teras, splavů, ba i celých kopců a malých hor, po kterých ustavičně stéká vřelá, kouřící voda.



Zvláště prosluly terasy Mamutí, Minerviny a Jupiterovy, které nemají nyní na světě soupeře od té doby, co nádherné nádrže Rotomahanské na Novém Zélandě se roku 1886 propadly.

Tu vidíme zase větší i menší jezírka s divukrásnými minerálními dny namodralé barvy, ztrácejícími se kamsi do tajemna, tu nádrže jako obrovské kotle s vařící se vápennou hmotou, ze které vyfukuje pára jako z krupičné kaše, tu celé propasti se záhadnými dny, jichž pro spoustu sirného dýmu z jezírka vystupujícího, nelze ani dohlédnouti.

Na další cestě se setkáváme s „domácími pány“ Yellowstonekého parku, huňatými medvědy. Potulují se zde volně a bez bázně, jako by si byli vědomi, že oni jsou zde pány, kdežto člověk pouhým hostem. Někteří si přijdou až k samému automobilu a položí se předními tlapami na jeho dvířka, aby to dobré sousto, věnované jim nadšenými návštěvníky, dostali přímo do tlamy a nemuseli je sbírat po zemi. Je-li sousto větší, neutečou s ním, ale pochutnají si na něm hned vedle cesty, k veliké radosti dárců.





Na všech stranách unikají skulinami a puklinami ze země sirné páry jako sloupy dýmu anebo vystřikují četná zřídla, nazvaná islandským názvem gejsíry. Některé gejsíry dýmají, jiné prskají, jiné bublají, jiné víří, jiné přímo soptí, hučí a duní pod našima nohama a člověku se zdá, že slyší zemí pracovati na sta parních strojů. Ba chvílemi puká a praská pod námi i půda a hrozí, že nás pohltí.

Některé gejsíry vybuchují každou chvíli, jiné po přestávce několika hodin i dní, jiné nepravidelně, jako např. gejsír říční, na jehož vybuchnutí čekají zvědavci

celé hodiny, ba celé půldny, ale marně. Některé gejsíry pak zastavily již svoji činnost nadobro a zůstaly po sobě pouze křemičité krátery.

Největší z nich jest Old Faithful, ke kterému jsme dospěli až na samý večer. Vybuchuje přesně po 65 minutách a stříká do výše 77 metrů.

Tedy jaký div, že kolem tohoto, snad nejvelkolepějšího přírodního zjevu v Yellowstoneho parku, vzniklo druhé městečko Old Faithful, pozůstávající z hotelu, tábora chat a několika prodejen.

Když se blíží chvíle, kdy má gejsír vybuchnouti, kupí se kolem jeho kráteru mnoho diváků s fotografickými a filmovými aparáty a s velkou dávkou zvědavosti, když na toto jedinečné divadlo patří ponejprv, ovšem v úctyhodné vzdálenosti, aby je nezasáhla vřelá sprcha.

Šplouchající voda z kráteru oznamuje blížící se výbuch. Tu však sloup vody o průměru asi jednoho metru začíná stoupat a v několika vteřinách dostupuje výše asi 77 metrů.

Pro jistotu exponuji pět snímků za sebou a ještě asi dvě minuty v němém úžasu patřím na jedinečné divadlo, jímž nemohu své oči ani nasytiti. Můj průvodce a hostitel, pan Kopřiva, který se na všecko dívá očima praktického hospodáře, si libuje, jak by se zde dobře pařila prasata.

Večer je gejsír osvětlován různobarevnými reflektory. Této gigantické fontáně se tím dodává malebnosti, ale rozhodně se jí ubírá na přirozené kráse.

Příštího rána jdeme se ještě jednou pokochat pohledem na velký gejsír a pak konáme malou objížďku po nejbližším okolí.





A máme štěstí, neboť právě začíná oživovati Říční gejsír, který je nedaleko a který, jak již bylo řečeno, soptí nepravidelně a nechává na sebe někdy velmi dlouho čekati. Přímo kouzelně působí, jak ani ne celý metr nad studenou hladinou řeky, tryská ze skály mohutný proud vřelé vody a v podobě hustého deště se na ni snáší.

Tedy jaký div, že přijíždí sem do Yellowstonekého parku lidé z celých Spojených států severoamerických a zůstávají zde měsíc, dva, ba i celou čtyřměsíční sezonu, od 1. červa do 30. září, co je park otevřen.



Na tak dlouhou dobu se arci nemohou usadit do hotelů a kabin, poněvadž by to stálo příliš mnoho, ale bydlí v automobilových vlečnácích, ve kterých mají roztomilý byteček, ložnici a kuchyňku s celým zařízením. Jejich cena činí okrouhle 500 dolarů (asi 12500 Kč) za kus.

Tento obnos však může průměrný člověk, při amerických mzdových poměrech, poměrně brzy našetřiti a vlečňák mu slouží po léta. Zásoby, které nepodléhají zkáze (mouku, kávu, cukr, brambory, konzervy atd.) si přivezou hosté s sebou, ryby si nachytají v řece a v jezeře, ostatní koupí zde. Chléb a mléko, podle zákona se nesmí nikde zdražovati a stojí všude, jak na vesnici,

tak ve městě, stejně, za ostatní mohou už dáti trochu víc, vždyť všude v lázeňských místech jsou ceny vyšší. Konečně ani to není tak horoucí. Za jednu libru (45 dkg) dobrého salámu platí zde naše dámy 45 centů (asi 11 Kč), v hotelu slušně obědvám za 80 centů (asi 19,50 Kč). Vykoupají se a prádlo si vyperou v některém horkém gejsíru, brambory si mohou uvařit v páře, které je všude nadbytek.

Věru, těžko se loučím s tímto překrásným koutem, ale musím dál, poněvadž máme k zdejšímu pobytu určeny toliko tři dny.

### *5. Přes Grand Teton a Hadí řeku k Velkému solnému jezeru.*



Turisté obyčejně opouštějí park východní branou, my však jedeme na jih a věru nelitujeme toho.

Tímto směrem několik desítek kilometrů od Yellowstonekého parku, nalézá se Grand Tetons National Park, pro neupravenou silnici, která k němu vede, hodně opomíjený.

Horský masiv, zvaný Grand Teton, dosahující výše nejvyšších alpských velikánů, je pokračováním Skalních hor, které prostupují západní část severní Ameriky a končí na Aljašce.

V křišťálové vodě několika jezer, zrcadlí se zasněžení horští velikáni. Vypadá to zde opravdu jako v Alpách.

Na motorovém člunu, který je turistům k dispozici za půl dolaru, objíždíme jezírko, které přímo omývá patu Grand Tetonu, odtud můžeme pohodlně spatřit nejvyšší jeho štít, stále mráčkem zahalený.

Na další cestě zjevuje se nám tato malebná velehorská skupina ještě jednou v plné kráse. Tento krásný pohled jistě stojí za nové obtěžování šoféra, aby zastavil a za slezení s automobilem, abych mohl exponovat ještě jeden snímek.

Brzy přejíždíme Hadí řeku (Snake River) mocný, nyní však téměř vyschlý přítok Columbie, a po nové, místy ještě nedodělané, příkré silnici, s četnými serpentínami, se šplháme průsmykem přes jižní hřeben horského pásma Grand Teton, tvořící zde hranici mezi státy Wyoming a Idaho. Zde náš automobil podává další důkaz své solidnosti a šofér ponejprv a naposled na celé cestě přerazuje na druhou rychlost.

Při sjíždění západního svahu potkává nás první nehoda, propíchnutá pneumatika, následujícího dne ráno, za městem Idaho Falls, druhá nehoda. Ta už je trochu horší.

Pneumatika je celá zničená. Věru je to umění, tak pěkně vjet na obrovský hřeb, dlouhý 20 cm. Na štěstí gasslinová stanice je nedaleko. Správka však trvá déle. Mezitím si prohlížím zařízení na umělé zavodňování, na které jsou zdejší hospodáři zcela odkázáni. Voda je zde vzácný živel a rolníci ji kupují na kubické metry, jako svítiplyn.

Brzy projíždíme universitní městečko Pokatello, asi se 17000 obyvatel. Zde vidím první Indiány, muže a ženu. Sedí u chodníku, ale nemají v rukou tomahavky, nýbrž jakési košíky se zbožím, které sem přišli prodat. Připadají mi jako v Praze Slovačky s oštěpky. Za nějakou půlhodinku jsme na hranicích mormonského státu Utah.

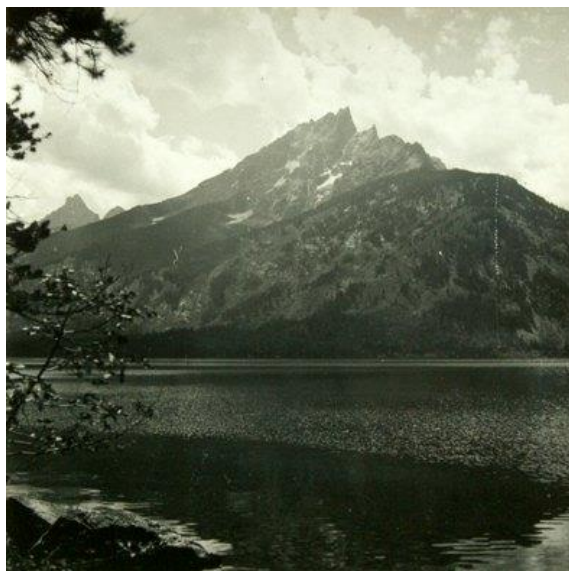
Celý tento mormonský stát bych přirovnal k misce, jejíž okraj tvoří vysoké hory a na jejímž dně se rozlévá Velké solné jezero, po jehož východní straně vyrostla četná kvetoucí města a na západ se rozprostírá Velká solná poušť.

Vždycky, kdykoliv jsem se zadíval na toto místo na mapě, domníval jsem se, že musí být úplně pusté, hlavně pro vysokou polohu, která se na mapách znázorňuje hnědě. A že zde vzniklo město Salt Lake City, přičítal jsem jisté výstřednosti Mormonů, kteří se sem uchýlili, poněvadž jinde nemohli existovat.

Na místě samém však poznávám, jak jsem se mýlil.

Pravda, jsou zde pusté pláně, pokryté bílým, solným povlakem, ale všude, kam zasáhne zavodňovací systém, který zde Mormoni vybudovali, vznikla úrodná pole a krásné ovocné zahrady i vinice.

U silnice, po které ujíždíme, v ovocných stáncích, anebo přímo u majitelů zahrad, můžeme nakoupit za levný peníz pěkných třešní, meruněk a velikých broskví, které nás příjemně osvěží.



Utah však hlavně vyniká nerostným bohatstvím. Je tu zlato, stříbro, olovo, měď a jiné kovy, uhlí, sůl, mramor, onyx a polodrahokamy. Také chov dobytka je značný.

První velké mormonské město jest Logan s pěkným templem, vybudovaným ve zvláštním slohu na mírném návrší, porostlém sytě zeleným, pravidelně přistřiženým trávníkem, pak menší město Brigham, nazvané tak po Brighamu Youngovi, který po zavraždění zakladatele a prvního vůdce mormonské sekty v Carthage ve státě Illinois, se stal jeho nástupcem a druhým jejím vůdcem, pak Ogden s 50000 obyvateli, důležitá stanice střední pacifické dráhy a pak hlavní město státu Utah, Salt Lake City, které tone ve spouště zeleně, ze které vykukuje jen mohutná kopule majestátného kapitolu, rovněž podobného washingtonskému, jako je tomu téměř ve všech hlavních městech jednotlivých států Unie.

## 6. *V Salt Lake City.*

Město Salt Lake City je krásné a se svým skvělým přírodním rámcem je rozhodně hezčí, než jiná americká města, která jsou, jak už jsem se zmínil, všechna téměř na chlup stejná. Má mimořádně široké ulice s bohatými stromořadími, je čisté, elegantní, vzdušné a živé, je také založeno jako šachovnice jako jiná americká města, ale tato pravidelnost zde neunavuje. Domy mají obyčejně ploché střechy, v hlavní ulici Main Street, kde je obchodní středisko, vidíme i něco menších mrakodrapů. Má na 200000 obyvatel.

Nejbujnější náboženské poblouznění víže se k tomuto městu, založenému hrstkou mormonských vystěhovalců s Brighamem Youngem v čele, který, když po strastiplné cestě stanul s nimi na okraji hor a shlédl širokou pláň, na jejímž dně nyní je malebně rozloženo město, zvolal k nim: "Hle náš cíl!"

Na místě, kde Young vyřkl dne 24. července 1847 tato historická slova, postaven na památku pomník.

Největší přitažlivost pro turistu má zde chrámový blok, ve východní a jaksi horní části města. Je to prostranný čtverec o rozloze asi 5 ¾ hektaru, obehnaný kamennou zdí. Před chrámovým blokem na Main Street je imponantní pomník Brighama Younga. Mezi zdmi je krásně upravený sad s pěkným stromovým, svěžími trávníky a s pestrými záhony květin.

Uprostřed se zvedá imponantní žulový chrám, světlý a velebný s půdorysem obdélníkovým, jehož oba konce jsou zakončeny skupinou tří špičatých věží. Na prostřední věži východního (předního) průčelí, vysoké 64 metry, tyčí se pozlacená socha Brighama Younga, vysoká přes tři metry.

V chrámě konají se náboženské obřady Mormonů a uzavírají se tu sňatky pro „tento i onen svět“ neboli na věčnost, poněvadž Mormonům jest nerozlučitelnost svazku manželského důležitým článkem víry.

Vstup do chrámu je dovolen jen Mormonům a to jen těm nejpravověrnějším. Přece však činím aspoň pokus dostat se tam také. Musím až na mormonské biskupství. Zde jeden duchovní zná holandskou němčinu. Rozumíme si dobře. Vypravuje mi, že se jmenuje Tadge a že byl po světové válce jako misionář také v Československu. To bylo v době, kdy za popřevratového pomatení myslí kde jaká náboženská sekta se u nás vrhala na katolickou církev jako moucha na sladkou hrušku. A tu i u Velkého Solného jezera za Skalními horami uznali za vhodné poslati k nám svého misionáře a na úkor katolíků zvětšiti tak svoje duchovní království.

Pan Tadge mi věnuje dvě nebo tři knihy, prý s pěknými obrázky vnitřku templu, podle kterých bych si mohl o něm aspoň učiniti představu, když tam nesmím vstoupiti, a poznamenává, že nečlenu mormonské církve by mohl být dovolen vstup jen ve zcela

mimořádném případě, kdyby si o ní získal také zcela mimořádných zásluh. Nezbyvá mi než zvenčí obdivovati tuto opravdu monumentální stavbu, provedenou v létech 1853 až 1893, nákladem přes čtyři miliony dolarů.

Druhou pozoruhodnou stavbou jest proslulý (Tabernacle) Tabernákl, podivuhodná to nízká a rozlehlá stavba, se střechou klenutou a zaoblenou s půdorysem elipsy. Je 46  $\frac{3}{4}$  m široký, 21  $\frac{1}{2}$  m vysoký a je to prý na celém světě největší klenutá síň, uvnitř nepodepřená. Čtyřiačtyřicet pískovcových sloupů nese úžasnou klenbu nad jedinou síní.

Tabernákl byl budován pět let, od 5. dubna 1865 až do roku 1870, a je určen především pro velké náboženské schůze Mormonů. Má sedadla pro 8000 osob, může však pojmout 12000 osob. V popředí je několik lavic za sebou, jako řečnická tribuna, za ní se tyčí proslulé obrovské varhany, kdysi největší na světě, které si plně zaslouží svoji slávu.

Teď v létě je zde hodně turistů. Ochotně se jim poskytuje od správy mormonské církve obširný výklad o mormonské víře i doprovod po památkostech chrámového bloku, jistě i s úmyslem propagačním.

V Tabernáklu mluví průvodce především o neuvěřitelné akustice. Jako důkaz pouští špendlík na dřevěnou desku u varhan a my, úplně vzadu, jeho dopadnutí zřetelně slyšíme. Rovněž tak jsou vzadu zřetelně slyšeti jím šeptem pronesená slova.

V poledne pak se koná pro turisty  $\frac{3}{4}$  hodiny trvající koncert na varhany. Varhaník hraje i skladby evropských mistrů, překrásně byla zahrána ouvertura z Lohengrina a na konec mormonský Otčenáš. Nejsem hudebníkem, ale varhany poslouchám opravdu se zanícením, neboť se zdá, že lze z nich vyluzovati jakoukoliv hudbu. Napodobují zpěvy, že se člověk ohlíží po zpěvácích, napodobují zvony, že jsem nechtěl věřit, že ty zvuky vyšly z píšťal, hučí ve fortissimech, že celá budova chvěje a zas přechází v jemná pianissima, jasná jako stříbro. Opravdu mi bylo líto, když dozněly.

Vedle templu je museum s přemnohými památkami z dějin sekty. Jsou tu mumie prvních Mormonů, nalezené v okolních jeskyních, původní hrací stůl varhan, různé hospodářské nářadí atd.

Poblíž musea stojí pomník racků, čtyřhranný, zdobený podstavec, s vysokým mramorovým sloupem s dvěma racky na svém vrcholu. Byl vybudován na znamení vděčnosti rackům, když v létech 1848 a 1849 zachránili polní úrodu, ohroženou mračny kobylek a osadu před hladem. Rackové pochutnali si na těchto škůdcích a prokázali mladé osadě neocenitelnou službu.

Pionýři Mormonů dorazili do tohoto kraje v létě roku 1847 a chutě se dali do práce, aby založili svoji náboženskou osadu. Toho roku bylo arcit' již pozdě na obdělávání půdy ve větším rozsahu. Ale již na jaře roku 1848 oseli na 15000 korců (2880 hektarů), a poněvadž zařídili důmyslný systém zavodňovací, těšili se na dobrou sklizeň. Však ku konci května napadly pole černé kobylky a zaplavily celý kraj. Postrašení Mormoni bojovali proti nim, jak jen bylo možno, ale zdálo se, že kobylek neubývá, že polní úroda propadne neodvratné zkáze a osada hladu. I ustanoven den postu a modliteb. A hle, Bůh vyslyšel jejich prosby. Z pobřeží a z ostrovů Velkého solného jezera přiletěli spousty racků, až se obzor zatemnil a ovzduší čumělo máváním jejich křídel, takže se Mormoni v prvním okamžiku domnívali, že se valí nová a ještě horší zkáza na jejich úrodu. Ale rackové se vrhli na kobylky a v kratičké době očistili pole od morové rány.

Několik kroků od pomníku racků stojí sochy Josefa Smitha, prvního proroka a patriarchy mormonské církve a jeho bratra Hyruma.

V rohu chrámového bloku při zdi pod ochranným pavilonem je na památku zachován nejstarší domek ze Salt Lake City.

Církev Mormoni má asi 700000 členů, její oficiální název zní „Církev Ježíše Krista a svatých soudného světa.“ Město Salt Lake City jest její metropolí a až zde nyní existují i jiná vyznání, víc jak polovinu obyvatel tvoří Mormoni.

Zakladatelem sekty, jak už bylo řečeno, jest Josef Smith, který ve svém náboženském poblouznění nerozeznal pravdu a klam a svým výmyslům věřil jako pravdě boží, jako kdysi Mohamed.

Narodil se r. 1805 ve státě Vermontu. Roku 1820 prý zjevil se mu Bůh, Otec a Syn Ježíš Kristus, oznámil mu, že všechny církve jsou falešné, on však, že je vyvolen, aby ve světě obnovil Evangelium a založil království boží na zemi, které nikdo nerozvrátí a že nalezne dějiny praobyvatelů Ameriky, vyryté starým písmem v kovové desce. Roku 1830, v knížce „The Book of Mormon“, která byla zřejmý klam, ale která měla obrovský úspěch i ve světě, uveřejnil obsah desek. V ní také vypráví, jak za pradávných dob Žid Lehi se přistěhoval z Palestiny do Ameriky. Syn jeho Laman založil pak kmen rudých Lamanovců (t. j. Indiánů), syn Nephi rod zubožených Nephiovců, u nichž se dědilo posvátné kněžství. Ve čtvrtém století chrabrý Mormon chránil Nephiovice proti Lamanovcům, kteří však přece jen podlehli. Syn Mormonův zapsal dějiny Nephiovců na památné desky, které pak objevil Smith. Roku 1829 zjevil se mu svatý Jan Křtitel, který mu udělil nižší svěcení, a apoštolové Petr, Jakub a Jan, kteří mu udělili vyšší svěcení, čili kněžství Melchisedechovo. Roku 1830 pak ve Fayette, New York, založil církev Ježíše Krista a svatých soudného dne, která měla jen 6 členů, ale přes mnohá protivenství vzrůstala.

Ze státu New York odešli Mormoni do Ohio a když byli vyhnáni r. 1833 do Missouri a když pro nesváry i odtud byli vyhnáni do Illinois, kde založili město, které za nových sporů shořelo a Jakub Smith s bratrem Harumem 27. června 1844 zastřelen. S novým vůdcem Brighamem Youngem dali se na strastiplnou cestu na západ. Když přešli nekonečné prerie a pustiny Skalních hor, došli do pánve u Velkého solného jezera k svému cíli, kde založili město Salt Lake City a stát Utah s theodemokratickým zřízením, jehož prvním guvernérem byl Brigham Young.

Pro jejich mnohoženství docházelo k častým konfliktům se Spojenými státy, jichž ústavě se přičilo. Osoby žijící v mnohoženství byli vylučováni z úřadů a od r. 1875 trestány i vězením. Mnozí Mormoni se proto prohlásili pro jednoženství, mezi nimi i syn Brighama Younga, jiní však houževnatě hájili mnohoženství jako podstatnou část víry a mravouky. Pro spory z toho vzniklé Spojené Státy zosílili postup proti Mormonům. Sám Brigham Young, kdyby nebyl zemřel roku 1877 přirozenou smrtí, byl by býval popraven. Roku 1882 vydán zákaz proti mnohoženství, které však tajně prý se udržuje dosud.

Dokud byl Utah odříznut od světa, mohutněl a mormonská církev rostla. Roku 1896 byl přijat do svazku Unie a přeřat střední Pacifickou dráhou. Tu nahnul se sem proud nemormonských přistěhovalců, toužících hlavně po nerostném bohatství. V Salt Lake City je nyní 72 kostelů, mezi nimi i výstavná katolická katedrála a od nedávna i biskupství.

Mnohoženství, ve kterém Mormoni žili (resp. dosud žijí), původně pečlivě skrývané, později prohlásili za náboženskou povinnost a dovolávali se pro ně příkladu Abrahama a Šalamouna, ač jinak prý byli ctnostní a střídmi. Brigham Young (což česky znamená: chci mladá děvčata), měl 27 žen a 56 dětí. Ježto mnoho žen bažilo státi se jeho manželkami, víc než mu bylo milo, zavedl ještě manželství věčné, podle kterého budou s ním tyto toužící ženy spojeny na věčnosti, když to nešlo na tomto světě. Brigham Young však šel ještě dále. Kletbu



vyhlásil nad tím, kdo by odpíral žítí s více ženami. Tím byly pojištěny staré ženy, neboť pravověrnému Mormonu je mnohoženství plněním náboženské povinnosti. Na cizoložství však stanoven trest smrti.

Tím se Mormoni rychle množili a někde v rodině bylo tolik dětí, že se v nich rodiče ani nevyznali. Stát Utah se stal rájem dětí, rodiče pečovali o jejich výchovu, vidouce v tom jediný účel manželství.

My se tomu smějeme, ale rozhodně to bylo přirozenější a ctnostnější, než sobecký strach před dítětem, potratářství, rozvody a rozluky, manželská nevěra a volná láska dnešního přemoudřelého světa.

Ještě si musíme prohlédnouti státní kapitol, který pyšně vévodí celému městu.

Přicházíme k němu širokou, mírně stoupající třídou, která u něho končí. Je to monumentální stavba v korintském slohu, dokola s mohutným sloupovým a uprostřed s vysokou kopulí, připomínající kapitol washingtonský. Dostavěn byl roku 1916.

V přízemí je museum s ukázkami veškerého bohatství státu. Jsou zde bohaté klasy pšenice a všech obilnin v Utahu v Utahu se dařících, vzorky všech možných luštěnin, láhve s preparovaným ovocem, nerosty, minerály, vycpané exempláře zvířat žijících v domácím chovu i divoče, hlavně velikých divokých koz a ovcí s hustou srstí a bohatou vlnou, atd., atd.

Nikdy bych neřekl, že chová v sobě takové bohatství kraj, který jsem kdysi považoval za zcela pustý.

V hlavní hale je mohutná socha Indiána, nevím již, z kterého kmene a pak oficiální místnosti, hlavně zasedací síň pro sněm státu a skvěle zařízený přijímací sál guvernérův.

V Salt Lake City je také universita, založená roku 1850. Značnější význam má její hornické oddělení vzhledem k velikému nerostnému bohatství státu, ze kterého těží četné doly.

V poledne v úmorném horku ještě jedeme k/ke břehům Velkého solného jezera do Saltair, lázeňského místa, s velkým pavilonem v orientálním slohu, s tanečním sálem, prý největším na světě.

Za malé vstupné smíme dovnitř a s laviček ve stínu můžeme pozorovati jezero z blízka, které prý, je zbytkem ohromného sladkovodního jezera Bonnevillekého, prý tak hlubokého a ještě většího než jezero Michiganské.

Plošný výměr Velkého solného jezera nelze přesně udati, poněvadž roste a zmenšuje se v témže roce i v delších obdobích. Hluboké je nepatrně, asi 4 metry. Je mrtvé, bez odtoku, přijímá však sladkou vodu tří říček, ze severu, východu a jihu a přece jeho voda je pětkrát slanější než voda mořská, stejně anebo jen o poznání méně slaná než voda Mrtvého moře v Palestině neboť obsahuje 24% soli.

Tuto záhadnou proměnu vody sladké v slanou prý provedly během dlouhých let ony tři sladkovodní říčky. Sladká voda říční má v sobě pranepatrné množství soli, tak minimální, že je nepozorujeme, napijeme-li se. Odborníci však vypočetli, že roční přítok těchto tří řek přivádí do jezera více než 500000 tun solí. Rok co rok a století za stoletím, vypařuje se sladká voda, proudící do jezera třemi řekami, avšak sůl se nevypařuje a zůstává v jezere.

Velké solné jezero je spíš na obtíž než k užítku. Zabírá ohromnou plochu, která je jakousi vodní pouští, není splavné, stojí v cestě komunikaci, nemá ryb a při své nepatrné hloubce nemá ani přístavů.

A zdá se jako by vysychalo. Mohutné dřevěné kůly, na nichž je vybudován lázeňský pavilon v Saltair, kdysi úplně zaplavené vodou, trčí nyní na suchu a plavci nechávají se

dovážeti od břehu k vodě po vyschlém dně na malém vláčku. Příčinou tohoto zjevu však je, že voda tří řek sem ústících, je téměř všechna odváděna na umělé zavodňování a nemůže pravidelně doplňovat obsah jezera, který se stále vypařováním zmenšuje.

Však přesto se jeho hladina neustále mění, také vlivem suchých nebo vlhkých let. Např. od roku 1850 do roku 1870 stoupla hladina o celé tři metry, do roku 1905 klesla pak o 4 ½ metru. Netřeba se však nikterak obávat, že tento zjev by byl začátkem konce jezera.

Půda kolem dokola je prosycena solí. Její těžba provozuje se zde velmi jednoduchým způsobem. Voda jezera se pumpuje do zvýšených struh, těmito se odvádí do umělých rybníčků a vysušuje se žářem slunce.

Na vodní pláni jezera a na pobřeží žijí pelikáni a hlavně rackové se svojí slavnou minulostí.

## 7. Bryce Canon a Zion National Park,

Už však musíme dál.

Od jezera se vracíme do města, které pozdě odpoledne za velkého vedra a značné únavy opouštíme.

Jedeme na jih.

Projíždíme četná města a městečka, z nichž asi nejvýznamnější jest Provo u jezera Utažského (Utah Lake), za tmy dojíždíme do Gunnisonu, kde nocujeme, nejlaciněji na celé cestě, za půl dolaru, v malém, ale útulném hotelu.



Příštího rána, abychom udělali kus cesty, vyjíždíme velmi časně, snídáme teprve v Richfield a před polednem, za městem Panguitch, odbočujeme vlevo od hlavní ulice, do tak zvaného Červeného kaňonu.

Na obou stranách cesty strmí krásné vysoké kolmé stěny, ale celé červené jako by byly z rumělky. Na konci kaňonu jest málo známý a proto snad dosti opomíjený, ale stejně nádherný Bryce Canyon National Park.

Náš silný automobil vynáší nás hodně vysoko, ale k „Pěkné vyhlídce“, která je zbudována ve výšce 2535 metrů nad mořem, musíme v potu tváří už vystoupiti pěšky.

Před našimi zraky se rozevívá nesmírná kotlina jako teatr, hluboká i široká, plná podivných figur a útvarů, kterých většinu bych nejráději přirovnal k fiálám, štíhlým to věžičkám na věžích a střechách gotických katedrál, jiné k mohutným zdím pevných hradů. A zase je vše červené jako z rumělky.

Avšak návštěva Bryce Canyonu byl jen odskok a my, než se setmí, chceme navštívit ještě jiný krásný kout Ameriky, zvaný Zion National Park. Vracíme se na hlavní silnici a k večeru odbočujeme, tentokrát vpravo.



Zion National Park je nekonečná divoká rokle, které muselo být dobýváno krok za krokem, s největší obtíží a nákladem sem budovanou silnicí, pro kterou musely být vrtány dlouhé tunely, stavěny pevné terasy, hloubeny umělé serpentiny.

Na všech stranách jsou ohromně vysoké a mohutné skály, asi takové jako naše Prachovské skály, nebo Hrubá skála, jenže ve velkém měřítku amerických rekordů, velebné a majestátné jako skutečný Sion.

Sion je totiž návrší v Jerusalémě, kam dal král David ze Silo, kde byl od dobytí Palestiny Židy, přenést svatý stánek a kde chtěl později místo všeho vybudovat velebný chrám. Tento plán však uskutečnil teprve jeho syn,

moudrý Šalamoun. Vidíme-li něco velebného a majestátného, rádi to nazýváme Sionem.

Na noc dojíždíme do Kanab, několik kroků od hranic Arizony, jediného východiska k Velkému kaňonu řeky Colorada ze severu. Než opustíme Utah, musím poznamenat, že i po zrušení prohibice, zůstal státem suchým.

Večer, když jsme někde zakotvili, jsem často opouštěl své průvodce a chodil po salonech hasit hroznou žízeň přes to, že jinak nejsem zvláštním ctitelem piva, zvláště ne piva tak špatného, jako je americké. Abych je nepohoršoval, poněvadž, přes zánik prohibice ve Spojených Státech, tato z nich ještě úplně nevyprchala, jsem říkal, že jdu na prohlídku města, zatím co oni už se oddávali odpočinku v hotelu nebo v kabinách. Domluvil jsem se rychle. Stačilo říci a už mi hostinský čepoval do malé skleničky slabého piva za desák nebo za patnáct centů.

Zde v Kanab jsem však nepochodil.

Dlouho to trvá, než nacházím něco, co by se podobalo salonu a uvnitř, když jsem řekl o pivo, prodavačka na mě vyvalí oči, do něhož se mísí i dávka strachu, že se zde opovažuji o něco takového požádat. Ale ujišťuje mě, tak aspoň chápou z jejího dlouhého výkladu, ze kterého nerozumím ani každému dvacátému slovu, že pár kroků odtud, v Arizoně, už dostanu pivo a že se dočkám.

Já se jí zase snažím vysvětlit, že jsem cizinec, až ze střední Evropy, což jí velice imponuje, že jinak zvláště netoužím po to ničemném americkém pivu, ale že mám hroznou žízeň a že ohledně piva se s Američany nejsnáze domluví. Srdce mi plesá, když vidím, že zase nyní ona konečně chápe můj výklad, a když mi míchá za desák velkou sklenici limonády, tak studené, že jsem po ní dostal rýmu.



## 8. Velký kaňon řeky Colorado.



Z rána nejedeme přímo na jih k Velkému kaňonu, nýbrž uhýbáme na východ a objíždíme jej obloukem několik set kilometrů dlouhým. Chceme se k němu dostat z jihu. Několik okamžiků po nastoupení cesty přejíždíme hranice Arizony, chvíli jedeme pouští, pak následuje pěkný borovicový les, pak zase poušť.

Sem tam při cestě se již objevují vigvamy Indiánů.

Znenadání vjíždíme na nepřilíš dlouhý, ale 142 ½ m vysoký most. Hluboko pod

námi se plouží řeka Colorado. Chvilku se bavíme házením kamení do řeky a počítáním, za kolik vteřin dopadne.

Několik desítek kilometrů na jihozápad již začíná Velký kaňon. My však k němu nemůžeme přímo, nevede tam žádná cesta. Musíme znovu objíždět. A to je nejobtížnější kus cesty.

Po kostrbaté silnici, po které se musí jet zvolna, aby se na automobilu nezlomila náprava, nebo aspoň péro, jedeme ještě plných 160 km úplnou pouští přímo na jih, aniž bychom potkali človíčka, nebo spatřili nějaký lidský příbytek. Jak ta cesta pomalu utíká. Tam, kdyby se nám bylo něco stalo na voze, nevím, jak bychom se byli odtud dostali. Za poledního vedra přejíždíme úplně vyschlý přítok Colorado, zvaný Malé Colorado, po mostě dlouhém 275 m.

Zde již máme vyhráno. Asi za dvě hodinky po nejlepší silnici dojíždíme k Velkému kaňonu v místech, kde se zahýbá z jihu na západ a kde je nejširší.

Nyní bych potřeboval být aspoň trochu básníkem, abych mohl aspoň přibližně vylíčit to velkolepé divadlo, které se nyní zjevuje mým zrakům. Byl jsem připraven na mnoho, ale co vidím, překonává všecko moje očekávání. Dojem, jaký na mě činí Velký kaňon, je prostě ohromný. Bohužel ani ve fotografování nemám velké štěstí, aby aspoň fotografie za mě mluvily. Není příznivé počasí a příliš exponuji. Odtud mám z celé cesty nejslabší snímky.

Velký kaňon Colorado je nesmírná rokle, podobná dvěma ramenům téměř pravoúhlého trojúhelníka, z nichž jedno směřuje od nás na sever, druhé na západ. Na jejím dně se místy líně plouží, místy v přejích až 17 metrů vysokých se dravě žene řeka Colorado, která ji během dlouhých staletí vyhloubila a která ve vzdálenosti 300 km klesne o celých 500 m. Je dlouhý 370 km, široký 30 km, hluboký 1600 m. Colorado a jeho četné přítoky vytvořilo v kaňonu kolmé stěny, až 1000 m vysoké, strže, srázy, stráně, kuželovité anebo pyramidové svahy i mohutné hory, zase tak pestře zbarvené, červeně, žlutě, nazelenale, hlavně hnědě, ne-li pestřeji než v kaňonu Yellowstonekého parku. Všecko je ohromné a nesmírné.

Při našem příjezdu jest dosti dobře osvětleno severní rameno. Pěkně zřetelný je východní okraj a dole řeka Colorado. V západním pak je jako plachta hustý mrak, v němž

bouří a se blýská, takže nelze fotografovati.

Odtud jedeme asi 10km na západ, na tak zvaný „Grand View“ ( Velkou vyhlídku), odkud se nám kaňon představuje v plné kráse. Také osvětlení se lepší, zatím co bouře pominula.

Je zde dosti živo. Na pohodlné terase je rozestavěna řada dobrých dalekohledů, namířených na nejzajímavější jednotlivosti, které aspoň trochu umožňují nahlédnouti, jak je vše ohromné. Přímo před námi ukazuje se nám mezi strmými stěnami také hladina řeky.

Mezi přítomnými turisty prochází zřízenec vyhlídkového pavilonu a agituje pro účast na dvoudenním výletu na oslích hřbetech do propasti kaňonu za 12 dolarů, kde na některých místech je za bílého dne taková tma, že lze i hvězdy na obloze viděti. Nebýti mých průvodců, dal bych si ihned říci, neboť mi nechybí ani chuť ani těch 12 dolarů.

Odtud opět asi 10km na západ jest konečná stanice železniční linky Santa Fé (Nové Mexiko) Grand Canyon, takže lze se sem dostat i po železnici. Je zde pěkné nádraží a několik velikých hotelů.

Také zde žije něco Indiánů z kmene Hopi. Mají zde primitivní prodejnu splepenou z kamení a bláta a prodávají pěkné věci, zvláště pestré střevíce, kabátky, kabelky s originálními vzorky, na každém předmětu zcela odlišnými, poněvadž prý stejné ornamenty by jim přinesly neštěstí. Všecky tyto předměty před našima očima vyrábějí hlavně ženy indiánské z čist'ouneké vlny ovcí, které sami za tím účelem chovají.

Na nedalekém letišti lze též startovati v turistickém letadle ke skutečně grandiosnímu letu nad Grand Canyonem.

## 9. Přes Mohavskou poušť k Boulder Dam.

Po páté hodině odpolední odjíždíme přímo na jih. Pustinami, ale po pěkné silnici, přijíždíme na noc do příjemného chladného městečka Williams. Nocleh však zde není příjemný pro hluk na chodbách, působený pozdě se vracejícími hosty.

Příštího dne dopoledne blížíme se opět ke Coloradu, které zde tvoří hranici mezi severní Arizonou a jižní Nevadou a přijíždíme do Kingman.

Odtud na nás čeká nejpernější kus cesty Mohavskou pouští na severozápad k Černému kaňonu Colorada, které zde opouští dosavadní západní směr a dává se přímo na jih, a které je zde přepaženo nejsmělejší vodní stavbou, největší údolní přehradou na světě, zvanou Boulderovou, odtud ještě dál Mohavskou pouští až do Kalifornie, k Tichému oceánu.

Proto naše kára se musí podrobiti nové důkladné prohlídce, dostane nový olej a zásobu pohonné látky.

Zde se nám dostává i důtklivé výstrahy, abychom, chceme-li tu zkoušku vydržeti, pamatovali též na sebe a opatřili si do automobilu suchý led, zvláště preparovaný, který netaje, nýbrž se jen vypařuje a ochlazuje vzduch. K Boulder Dam prý se blížíme z nešikovné strany, tudý se tam málo kdo odváží, přes hrozivou poušť po bídné silnici. Ze západní strany, z Nevady, je tam přístup mnohem pohodlnější.

Však už se nedá nic dělat, aspoň dbáme dobrých rad, které nám učiní cestu snesitelnější.

Míjíme horské městečko Chlorid, pozůstávající z továrního objektu, kde se vyrábí chlor, který dal městečku jméno, a chat dělníků, a brzy poznáváme, že zprávy nebyly přehnané a výstrahy plané. Led se sice v automobilu pomaloučku odpařuje, ale vedro je strašné. Polední silnice rozpaluje karoserii vozu a vzduch pod ní. Copak proti jeho síle zmůže pár kousků ledu. Můj fotografický aparát je skoro žhavý, přesto, že je stále ve stínu. Mám strach o filmy, aby se horkem nezničily. To by celá moje cesta měla jen poloviční úspěch, a ta velká námaha jen



poloviční užitek. Exponovaný film dá se však vždy posunouti, není tedy ještě slepený, a to mě trochu uklidňuje.

Po několikahodinové, strastiplné jízdě se mění scenerie, vjíždíme do hor. Tím se však naše utrpení ještě zvětšuje. Shůry do nás praží nemilosrdné sluníčko, ze stran sálají vedro ty strašné, obludné a pusté skály, které jsou rozpáleny jak výheň. Věru bylo by tady dosti vděčných partií k ofotografování, ale jsem tak zemden, že jsem rád, že se nemusím hýbat a mohu sedět.

Však všechno má svůj konec. Najednou se silnice lepší a stává se z ní dokonalá autostráda. Automobil prolítne několika zákruty kolem obrovitých skal a zčista jasna, než bychom se nadáli, rozevře se před námi nyní po celém světě známý Černý kaňon, a my po několika serpentínách sjíždíme k pověstné vodní přehradě.



Ted' bude zase hojná pastva pro oči a žeň pro fotografický aparát a proto všechna únava musí stranou.

Zastavujeme nahoře na přehradě a vylézáme do té strašné výhně, ve kterou se proměnil letošního roku tento kout zeměkoule a vděčně vzpomínáme na led v káře, který přece jen trochu chladil.

Nahýbám se přes severní zábradlí a vrhám letmý pohled na spousty vod, které se nakupily před přehradou a které se během čtyř až šesti let ještě zdvojnásobí, až bude jezero plné. Přecházím k jižnímu zábradlí a v nesmírném údivu hledím do propasti hluboké 200 metrů, na jejímž dně vyrostla největší elektrárna světa.

Je zde něco turistů, ale naší malé společnosti se dostává zvláštní pozornosti, vždyť jedním jejím členem jest host skoro od protožců, ze střední Evropy. Přicházíme hned na řadu a jako průvodce se nás ujímá ruský inženýr, patrně uprchlík před revolucí, plný radosti, že vidí Slovany, s hostem, blízkým sousedem své staré otčiny a proto plný tím větší ochoty.

Než se vrátí zdviž, prohlížíme si malou čekárnu. Teploměr ukazuje zde ve stínu 130° Fahrenheita. Je to největší vedro, které jsem v Americe zažil. Fysikové našeho gymnasia páni profesoři Sehnoutka a Sýkora mi to přepočítali na 54° Celsia.

Dolů sjíždíme 1 ¾ minuty ještě s několika montéry, které pro případ potřeby náš průvodce vzal s sebou. Zde mě zaráží ledový chlad. Je prý tu o 40° chladněji než nahoře. Košile úplně promočená potem nepříjemně chladí, skoro mrazí, mám strach, abych se nenachladil. Proto se raduji, když náš průvodce ukončil svůj úvodní výklad, který nám zde v tom betonovém sklepení udělal, a když dlouhou chodbou, kterou si zatím nedovedu vysvětliti, můžeme vyjít na boží vzduch na dně kaňonu.

Proti oslňujícímu slunečnímu jasů nahoře panuje zde jakési tajemné přitímí a je zde chladněji, přece však mnohem tepleji než ve zdi.

A nyní se obraťme dozadu a na úpatí této mohutné betonové hory trochu uvažujme.

Před sedmi léty nebylo zde ještě pranic, jen holé skály, poušť a ten Černý kaňon, a jím valící se věčně žluté řeka Colorado. Jen zřídka kdy zabloudili sem, do těch bezútěšných končin, ztracených končin lidí a to byli buď dobrodruzi anebo zlatokopové, spokojující se však i s jinými méněcennými, ale také užitečnými kovy.

Před sedmi léty začala sem státní správa z Las Vegas v Nevadě budovat silnici, dokonalou autostrádu, běžící k jihozápadu vlnitými pouštěmi, pahrbek nepahrbek, hora nehora, rovnou jako podle pravítka, a na vhodném místě v poušti, jen několik málo kilometrů od Černého kaňonu, za 60 milionů korun město pro 5000 lidí, zajisté nejpodivnější město Ameriky, v němž však nemělo chybět nic, co potřebuje člověk k pohodlnému životu.

Byl sem postaven nákladný vodovod, zavedena elektrika, telefon, brzy tu stály i hotely, obchodní domy, divadlo, kolonie dělnických domů s vanami, sprchami se studenou i teplou vodou i umělým chlazením vzduchu, zkrátka vším, co musí mít moderní americké město.

Ani na letiště se nezapomnělo.

Když bylo vše hotovo, obsadila je armáda 400 inženýrů a 5000 dělníků, která v Černém kaňonu začala budovat Boulderovu přehradu, největší vodní stavbu na světě.

Literatura, která o tomto díle vyšla, se čte jako hodně přehnaný, fantastický román, pro závratné, přímo astronomické číslce, se kterými se zde pracuje.

Hlavně čtyři příčiny vedly vládu Spojených Států severoamerických, že se rozhodla v těchto pustých místech přepažit Colorado, prý nejnebezpečnější řeku Ameriky, nejsmělejší vodní přehradou.

1. Navždy zabránit záplavám v krajích při dolním toku řeky a před povodněmi uchránit území o rozloze 15000km<sup>2</sup>.
2. Pomocí nachytných vod v jezere uměle zavodnit 12000km<sup>2</sup> pouště v jižní Nevadě, v severní Arizoně a v jižní Kalifornii a proměnit je v úrodnou zemi.
3. Vybudovat největší zdroj elektrické energie na světě.
4. Opatřit vodu pro celostátní americký dopravní kanál.



Rozpočet na celou stavbu činil okrouhle 5 miliard Kč a byl, jak se při takových podnicích obvykle stává, hodně překročen.

Sama betonová přehrada stála přes 2 miliardy, hydrocentrála pod ní 1 miliardu 200 milionů, tedy o celou třetinu více, než nejvyšší budova v New Yorku a na světě, Empire State Building a zaoceánští obři Normandie a Queen Mary. Zavodňovací kanály přišly na tutéž sumu, ostatní pak na vybudování města Boulder City, silnici a jiné nutné milionové maličkosti, které se vždycky při takovém podniku vyskytnou.

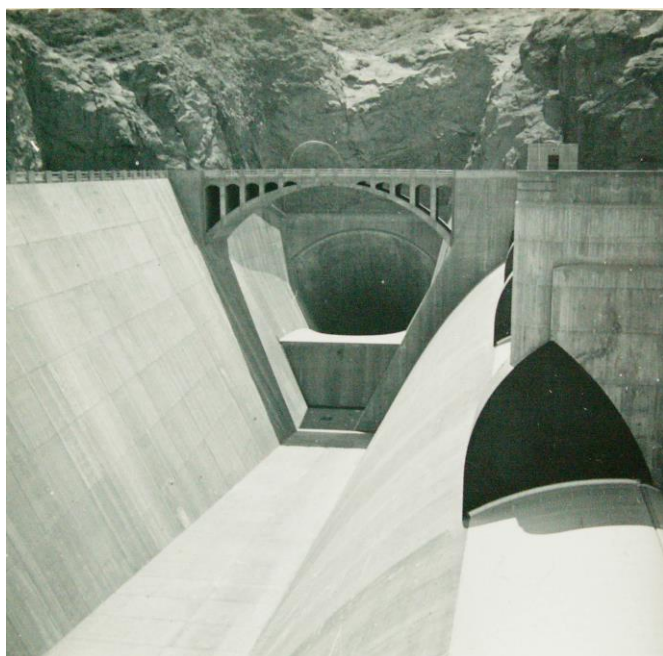
Přehrada ode dna skály, na které leží úžasná to tíha, až k silnici na hřebenu, je vysoká 245 metrů, od hladiny řeky 200 metrů (druhá nejvyšší přehrada světa Chambonova ve Francii, je vysoká jen 150m).

Nahoře je dlouhá 430m a silná 15m. Zato dole, u paty, její tloušťka obnáší 220 m, aby mohla odolávat strašnému tlaku vody 2200 metrických centů na jeden čtvereční metr. Proto tedy byla ta chodba, kterou jsme prošli od výtahovadla k elektrárně na dně kaňonu tak dlouhá.

Materiálu jenom na samotnou přehradu se spotřebovalo tolik, že by úplně stačil na zbudování normální betonové americké autostrády z Floridy od Atlantického oceánu až do Portlandu ve státě Kreton při Tichém oceánu.

A poněvadž by tato spousta betonu nevychladla za staletí, je celá přehrada proložena chladícími rourami v délce bezmála jednoho tisíce kilometrů, které by dovedly denně vyrobit 1 milion kg ledu. Proto to nápadné a citelné chladno na dně této betonové propasti, když jsme vystoupili z výtahovadla.

Kolik se tu vykopalo a vystřílelo skal, je zbytečné psát, protože jsou čísla nepředstavitelná.



K posouzení obrovské práce, která zde byla vykonána, stačí poznamenat, že ode dna řeky se muselo kopat a vrtat ještě 45 až 50 metrů hluboko, než se narazilo na tvrdou skálu, na kterou mohla být přehrada bezpečně postavena a že do nejméně stejné hloubky, v šířce 15-ti až 220-ti metrů, musely být prosekány postranní skály kaňonu pro boční základny obrovité zdi, že celá řeka musela být přepažena zatímní přehradou a voda řeky odvedena, aby netekla tam, kde se mělo pracovat.

V každé z obou bočních skal jsou prosekány dva tunely. Jeden, abych tak řekl pojistný, pro odtok přebytečné vody pro případ povodně a vysokého stavu vody, jehož vyústění je až na konci

kaňonu a druhý, hlavní, kterým se přivádí voda na turbíny z věží před přehradou.

Tyto čtyři tunely pohltily několik kilometrů obrovských ocelových rour o průměru 10-ti metrů se stěnami 8cm silnými. Jenom ten, kdo viděl ten terén zde kolem, ty skály, rokle a strže kolem přehrady, si může poněkud představit, jaká to byla práce dopravit sem tyto roury, jimiž by mohly pohodlně vedle sebe projíždět dva vlaky.

Elektrárna, na jejíž ploché střeše stojíme, má 1835000 koňských sil a vyrábí ročně 4 miliardy 330 milionů kilowatových hodin elektřiny. Jeden kilowat se zde bude prodávat za 4 ½ halíře našich peněz. Abychom aspoň trochu pochopili, co je to za cifry, uvažme, že elektrárna na Niagaře, kdysi největší na světě, kterou také uvidíme, předstížená Dněprostrojem, má jen 452000 koňských sil.

V elektrárně je 15 vodních turbin, daleko největších na světě, každá o výkonnosti 115000 koňských sil, sycených vodou, hrnoucí se k nim od hlavní roury 10 metrů široké, rourami o průměru 2 metrů rychlostí 200km za hodinu.



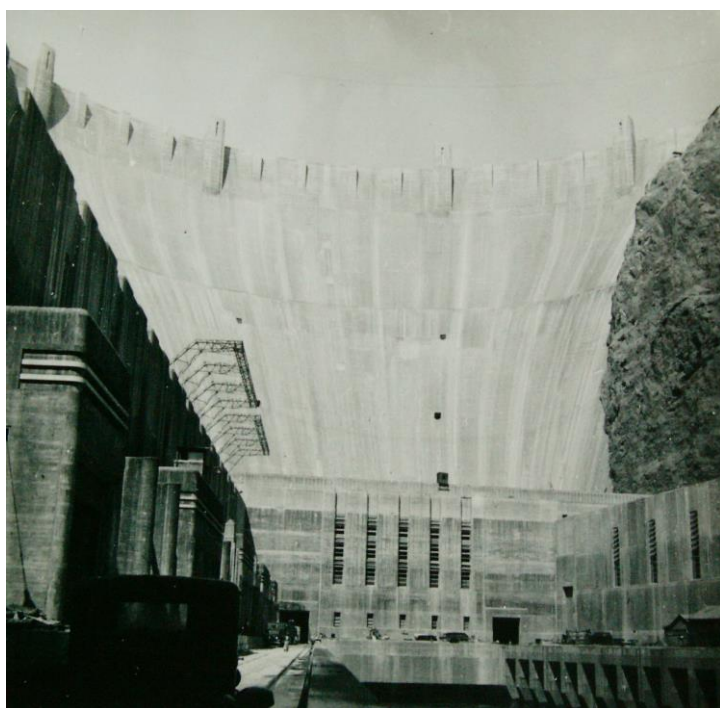
Se střechy elektrárny sestupujeme až na dno kaňonu k řece.

Po levé straně vidíme obrovské transformátory, opět největší na světě, i ta zdviž, po které jsme sjeli, je po zdviži v Empire State Building, se kterého jste se se mnou dívali na New York, také největší na světě.

Jsme tu přes dvě hodiny.

Vracíme se opět dlouhou studenou betonovou chodbou k výtahovadlu a výtahovadlem nahoru. Před rozloučením přináší náš laskavý průvodce – inženýr pamětní knihu, abych se do ní podepsal. Čtu zde podpisy návštěvníků z Japonska, Austrálie, Číny a jiných vzdálených zemí, ale nevidím zde ani jediný podpis hosta z Československa. Nemohu zde nalézt ani jméno předsedy československého senátu Dra Františka Soukupa, který sem chtěl rovněž zajet po českém dnu v Dallas v Texasu. Od některých účastníků slavnosti se později v Chicagu dovidám, že se vzdal tohoto plánu pro dnešní vedro.

Jsem tedy prvním Čechoslovákem, který se sem dostal. Také rekord.



Na památku si musíme ještě každý vzít několik exemplářů tištěného stručného pojednání s plánkem o celém podniku, s jehož obsahem laskavého čtenáře právě seznamuji.

A nyní se podívejme přes betonové zábradlí zdi, jak to vypadá na dně kaňonu z výšky 200m.

Až na jeho konci po pravé straně jsou propustná vrata bezpečnostního tunelu, kterým po několik let (4 – 6), než se jezero naplní, zatím neproteče ani kapka vody. Blíže, hodně vysoko nad hladinou řeky, vidíme budovu se šesti kulatými otvory, ze kterých v proudech o průměru dvou metrů vyrazí jako bouřící vodopád

odpadová voda, která prolétla turbínami. Na protilehlé stěně kaňonu jest podobná budova. Její výpustě však nejsou dosud v činnosti. Lidé se nám odtud zdají jako tečky a automobily jako tečky o málo větší. Úplně pod námi u paty přehrady je elektrárna v podobě velkého U, zajímavá také tím, že levé křídlo její budovy jest v Arizoně a pravé ještě v Nevadě. Opravdu skvělý bude pohled, až celá ta mašinerie bude v plné činnosti a odpadová voda, vystřelující z obou stran v šesti mohutných proudech, bude se uprostřed řeky o sebe tříštiti v miliónech drobných krupějí, když před tím vyrobila milióny kilowatů elektriny.

A proto než se rozloučíme s tímto pohledem, ještě konstatujeme, že tato voda, proměněná v sílu, vynese za 50 let 11 miliard Kč. To by bylo tolik, že kdybychom měli najednou tolik peněz a nemusili z nich platit daň, při 3% úrokování, musili bychom utratiti denně jeden milion korun, aby nám ten kapitál narůstal a ani se nezmenšoval.

Kdybychom však měli počítati i zisky, vzniklé tím, že v pouštích pod přehradou poroste vše, co dnes roste v kalifornské rajske zahradě u Tichého oceánu a že pro prudké zlevnění elektrického proudu vyrostou zde jako houby po dešti nejrozmanitější průmyslová odvětví a že v krajinách, které se zazelenají, díky kanálům 80m širokým, 7m hlubokým a 380km

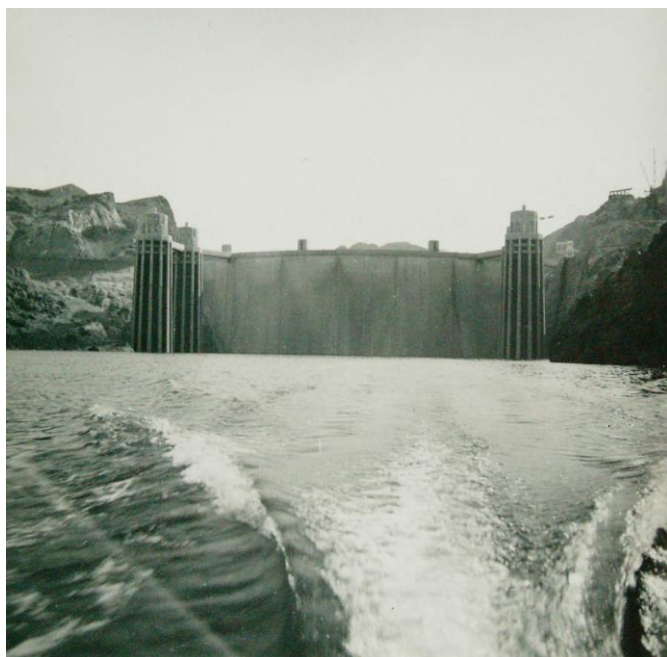
dlouhým, vzniknou jistě nové osady, snad celá města, rostly by tyto zisky snad do nekonečna.

Dovedli-li Američané založit před deseti léty na poušti 150km od Los Angeles oázu Palm Springs a povýšili ji na nejhonosnější lázeňské místo Kalifornie, proč by tu nemohla vyrůst na nekonečných pouštích města jiná? Vždyť těmito krajinami povede nejenom tento kanál, ale také vodovod, na jehož pořízení se sehnalo v Kalifornii 6 ½ miliardy Kč.

Tento podnik se k údolní přehradě Boulder Damm nepočítá, ale který přece z něho vyrostl, povede až k Tichému oceánu. Je dlouhý 400km, délka jeho vedlejších ramen činí 240km. Je veden nad zemí, ale i pod zemí v 29-ti tunelech o průměru více jak 5-ti metrů, z nichž nejdelší je 30km dlouhý. Všech 29 tunelů měří dohromady 150km. Jest téměř hotov, dokončen bude anebo snad už je letos.

Nejhlavnější při tom jest, že se Američanům vyplatí.

A nyní se obraťme a podívejme se, jak to vypadá na druhé straně přehrady.



Zde začíná největší umělá vodní nádrž světa. My zatím vidíme jen část Černého kaňonu, jen částečně zaplněného vodou, vlastní jezero se teprve rozlévá za dvěma mohutnými skalami před námi, které jako dvě kulisy nám brání v rozhledu. Zaplněné jest jen asi ze tří čtvrtin. Neplní se tak rychle, jak by bylo možno. Asi třetina vody Colorada se musí propouštět, aby vše kolem řeky pod přehradou nebylo za několik let na troud suché. Plné bude za čtyři až šest let. Normálně už mohlo být plné teď.

Však lépe si je prohlédneme za chvíli.

Nasedáme do automobilu a po krásné silnici objíždíme skalní masiv

tvořící nevadskou stěnu kaňonu a přijíždíme k jezeru ze západu.

Však jaký div!

Místo pustin, jak by se dalo čekati, jest zde v plném proudu lázeňská sezona. Plovárny, skákací prkna, lodčky. Motorové čluny i velké parníky a vše čile oživené.

Za 75 centů (to se mi zdá trochu mnoho peněz), podnikáme na jednom z nich 28km dlouhou plavbu k přehradě z druhé strany.

Jezero je zde 13km široké a až se naplní, bude 180km dlouhé (tj. od přehrady až k místu, kde vzednutí vody v řece bude patrné). Je nezvyklé, nesmírně členité a jaksi melancholické, protože je klikatě obehnané ze všech stran pustinou lysých hor, na nichž není nic, leda barvy, divoce hrající v prudkém slunečním žáru a proměňující se skoro každé minuty.

Ale i dnes je to již plocha ohromná s obrovským množstvím vody, kterou, kdybychom přelili na českou zemi, byla by tato celá zaplavena do výšky ¾ metru, a kdosi vypočítal, že kdyby se voda rozdělila mezi všechny lidi na světě rovným dílem, každý by jí obdržel 22500 litrů.



Nejhlavnější je, že zaplavením těchto ploch nevzniklo ani za jediný cent škody.

Rychle objíždíme skalní masiv, tvořící západní nevadskou stěnu Černého kaňonu nyní po vodě a blížíme se k přehradě ze severu. Vypadá docela nevinná, ale když jsme až po ní, motorová lodice, na které se nalézáme, úplně se ztrácí pod gigantickou, zde úplně kolmou její stěnou.

Po návratu ke břehu nasedáme do automobilu a pokračujeme v cestě do Boulder City.

Toto podivné město po odchodu dělníků a inženýrů nebylo zbořeno, ale dnes slouží turistům, jichž příliv, hlavně ze západu, od Tichého oceánu, je značný. A tak Boulder Dam neslouží jen k zamezení povodní Colorada, k získání ohromného množství elektrické energie a k zavodnění několika desítek tisíc čtverečních kilometrů neplodné půdy, ale také k čilé a výnosné turistice, s jejíž příjmovou složkou nepočítá snad jediné Československo, ale s níž nejdokonaleji na světě dovede pracovat Američan.

Na noc dojíždíme do nám již známého Las Vegas, jednoho z mála měst Nevady, která je sice na rozlohu jedním z největších států v severoamerické Unii, neboť měří 286670km<sup>2</sup>, ale má jen 77407 obyvatel, roztroušených nepatrném počtu vesnic a malých měst, a která pro své laxní zákony platí za, abych tak řekl, nejspuštěnější stát Unie.

Následujícího dne, v neděli, jsem hostem u místního faráře, rodem Španěla, který se horlivě ujímá svých oveček a tvrdí, že místní lid je dobrý, ale tu neplechu, je-li zde jaká, že sem chodí tropit cizinci, aby nebyli doma stíháni.

## *11. Svatý Jan Nepomucký a plzeňské pivo nejúčinnějšími propagátory českého jména u protinožců.*

Hranice Kalifornie nejsou daleko. Přejíždíme je hodně před polednem, ale musíme zajetí ještě několik set kilometrů Mohavskou pouští, než se dostaneme do té rajske zahrady, za kterou je Kalifornie právem považována, která však se nalézá teprve při březích Tichého oceánu.

Po úplných pouštích následují krajiny aspoň trochu oživené pohostinnou vegetací, hlavně obrovskými, stromovitými kaktusy. Stráně jimi porostlé z dálky činí dojem našich jabloňových sadů.

V Yermu, což vlastně není nic jiného, než celní stanice, musíme se podrobiti celní prohlídce.

Státy Severoamerické Unie nejsou od sebe odděleny pasovými a celními hrázemi jako státy evropské, jen při vjezdu do Kalifornie bedlivě prohlédnou každého příchozího, zda nemá s sebou nějaké ovoce, ne ze strachu, že by toto mohlo konkurovat výtečnému ovoci kalifornskému, které se vozí do celého světa i k nám, ale z obavy, aby se převezeným ovocem nezavlekla do země nějaká ovocná nemoc, která by mohla ohrozit toto dobré kalifornské zlato.

Z celnice přichází její velitel, aby prohledal náš automobil.

Starý pan Kopřiva anglicky poznamenává, že má s sebou hosta až ze střední Evropy, skutečně až od protinožců a jmenuje řeči, kterými by se mohl se mnou dohovoreti.

Celník zanechává prohlídky a oslovuje mě německy.

Odpovídám mu též německy a vylézám z automobilu, abych si s ním více pohovořil.

Prohlídka jest tedy skončena a oba jdeme na celnici.

Poněvadž však vidím, že zde nikde není v lásce nynější německý režim hákového kříže, aby na mě nepřátelsky nehleděl, snažím se celníkovi vysvětliti, že nejsem Němcem, i když německy hovořím, že se u nás téměř ve všech školách německému jazyku vyučuje, že se mu tedy mnozí velmi snadno přiučí, ale že jsem Čechem.

On mi na to praví: „Also, dass sind sie us dem Lande des heiligen Johann von Nepomuk, nicht Wahr?“ (To jste tedy ze země svatého Jana Nepomuckého, že ano?).

A hned dodává: „Také se u vás vaří dobré pivo.“

Věru, velmi mě překvapuje, kdo že tak daleko za oceánem propaguje české jméno a podle čeho celník na druhém konci světa poznává Čecha a jeho zem. A pranic se nedivím, že si vzpomíná na naše výtečné plzeňské v těch děsných vedrech, která zde právě řádí.

S jistou dávkou pýchy mu ukazují svůj cestovní pas, že jsem se narodil právě v onom městě, kde se to proslulé pivo vaří.

Při rozloučení praví ještě velitel celnice: „Tak až se vrátíte domů, vypijte na moje zdraví jednu sklenici toho slavného piva.“

Slibuji mu, že vypiji dvě, však nejráději bych to učinil hned, poněvadž se tím strašným vedrem už téměř rozpouštím.

## 12. *U Tichého oceánu.*

Brzy však se máme pokochati lepším pohledem. Dlouhou jízdou v poušti se naše oči vypořídaly tak, že není divu, že už prahnou viděti něco lepšího.

Po nějakých 70-ti až 80-ti kilometrech sjíždíme po skvělé silnici, odvážně přetínající i vysoké stráně, četnými serpentunami, s hor, malebně vroubících a jako mocná hradba chránících proti horké poušti tento opravdu rajský koutek zeměkoule, nejprve prudce, pak mírně se svažujících k pobřeží Tichého oceánu. Silnice se zde místy vlní podél tratě jižní Pacifické dráhy. Vlaky, které potkáváme, vlečeny třemi až čtyřmi obrovitými lokomotivami, pomalu vystupují po prudkém svahu na náhorní planinu, aby teprve tam dostaly své pravé tempo a za tři dny dostihly Chicagu a za čtyři dny New Yorku.

Ze zkušenosti, kterou jsme po přejetí hranic Kalifornie udělali, vidím, že tento stát není jednotnou zemí, jakousi rajskou zahradou, s věčně jasnou oblohou a zářícím sluncem, s palmami, pomeranči, ořechy, broskvemi, hrozny a jiným ovocem, se záplavou květů, mírnou zimou, která je vlastně jarem, jak by se někdo domníval.

Panují zde větší rozdíly, než bychom čekali.

Jsou zde bohaté kraje s nekonečnými sady oranžovníků a ořechů, vinicemi, palmami, ale jsou zde též hrozná pouště s teplotou ve stínu přes 50°C, prolákliny a zasněžené velehory, dosahující až půlpáry tisíce metrů, vodopády a jezera, nejmajestátnější stromy světa, obrovité redwoody, stromy mamutí atd.

Tou rajskou zahradou, s mírným podnebím, kde hledají osvěžení a uzdravení ročně tisíce lidí, jest jen úzký pobřežní pruh při Tichém oceánu. Velká část Kalifornie jsou hory nebo pouště.

Praobyvateli Kalifornie, druhého největšího státu Unie, bylo asi 700000 Indiánů, mírumilovných a nebojovných, ale s velmi malou kulturou. Evropani se zde objevili ponejprv v polovině 16. století. Byli to Španělé, kteří jsou vlastními kolonizátory Kalifornie.

Roku 1519 Hernando Cortez opanoval Mexiko. Tento nařídil roku 1542 Juanu Rodriguezovi Cabrillovi, aby plul k severu tak dlouho, až by našel průliv Anianský mezi Kalifornií a Indií, neboť se domníval, že obě Ameriky jsou pravděpodobně jen ohromné

souostroví v blízkosti Indie. Třikrát vystoupil se svoji družinou na břeh. Indiáni všude považovali bělochy za bohy, chovali se vlídně, přijali i dávali dary a s údivem hleděli na jejich obrovské „conoi“. V lednu roku následujícího zemřel Gabrielo pro úraz. První důstojník Bartolomeo Ferrello převzal velení, doplul až k nynějšímu Oregonu a nenalezna průlivu, vrátil se do Mexika.

Roku 1570, připlul sem anglický šlechtic a pirát Francis Drake a anektoval zemi pro Anglii. Odeplul však, a o zemi se nikdo více nestaral.

Roku 1584 a 1595 objevily se u kalifornského pobřeží španělské lodi, které připluly z Filipin přes Tichý oceán.

Roku 1602 připlul sem z Mexika Don Sebastian Vizcaino, který na rozkaz krále španělského Filipa III. Měl prozkoumati celé pobřeží Kalifornie.

Od této chvíle po celých 160 let nikdo o Kalifornii nezavadil a stala se z ní jakási legendární země.

Ještě na začátku 18. století se Kalifornie zakresluje na mapy jako ostrov, důkaz, že všechny jmenované výpravy neměly pro její prozkoumání žádný význam.

Vlastními kolonizátory země jsou misionáři, nejprve jesuité, kteří sem vkročili roku 1697, kteří byli r. 1767 vystřídáni Františkány. Tito připluli do zálivu San Diego na korábu San Antonio a založili zde misii, která měla býti základnou pro další.

S mnichy Františkány připlul i kapitán Gaspar de Portolá, který byl pověřen úkolem organisovati vojenskou i civilní správu nové španělské kolonie, otec Junipero Serra organisací misii.

V červenci roku 1769 vykročila výprava o 64 mužích, s níž byli kněží, vojáci, Indiáni i sluhové z misie San Diego směrem k nynějšímu městu Los Angeles. Cestou zažila prudké zemětřesení, pojmenovala nebo přejmenovala po španělském způsobu některá významnější místa a indiánskou osadu Yang přejmenovala na „Nuestra Señora de Los Angeles“ (Naše paní Andělů), podle svátku 2. srpna. Tak vzniklo jméno největšího tichomořského města Los Angeles.

Katolická misie zvaná San Gabriel, byla vybudována až za dva roky a město, Pueblo, založeno až za 10 let po té. Toho roku přišlo sem prvních 44 osadníků španělských, 11 mužů a 11 žen a 22 dětí. Doprovázel je čestný oddíl vojska, guvernér Felipe de Neve, který město slavnostně otevřel a kněží, kteří je zasvětili.

O práci misionářů píše universitní profesor Dr. Karel Domin ve své knize „Pod hvězdnatou vlajkou“ doslovně: „Úkol misii a zejména otce Junipera, jenž byl až do své smrti roku 1784 jejich duší, hlavou i hybnou silou, byl nesmírně těžký. Junipero Serra přišel se svými mnichy do země divoké a neznámé, necivilizované, obydlené Indiány, sice přátelskými a nevýbojnými, ale s velmi nízkou kulturou. Nikdo neznal jejich řeči, tlumočnicků ovšem nebylo a úloha misionářů byla tím svízelnější. Nestačilo nadělati jen z těchto pohanů křesťany a spasiti jejich duše před věčnou zkázkou, jako o tom snil Junipero již ve svém mládí, spatřuje v této činnosti své poslání a smysl svého života, ale bylo třeba stavěti, pracovati, produkovati, organisovati obce. To vše nedokáží arci jen modlitby, mše svaté, kázání a pobožné zpěvy. Junipero Serra musil káceti stromy, řezati prkna, dělati cihly, síti, sklízeti atd. Musil učiti metodám práce, ale nejen to, i práci samé. Dva, tři vojáci, přidělené misii, nebyli mnoho platní a zdá se, že by Františkáni stejně prosperovali i bez ochrany jejich pušek. Vojenská pravidla měla také jen nevelký význam pro kolonizaci, srovnáváme-li je s misiemi. Byla spíše cizopasníkem, neboť misie produkovaly a učily domorodce obdělávati půdu, stavěti, pracovati, ale vojáci tyli ze zásob, často zaháleli a s úpadkem mateřské země nastal jejich pozvolný rozklad a jakási hniloba.“

Roku 1822 byla svržena vláda španělská a Mexiko s Kalifornií vyhlásilo samostatnost, roku 1846 vypukla válka mezi Mexikem a Spojenými státy unie se zmocnila Kalifornie. Brzy nalezeno bylo zlato. S touhou po okamžitém zbohatnutí valily se do země desetitisíce a statisíce nových osadníků a z těchto prvků vytvořila se teprve nynější Kalifornie.

Nalezení zlata roku 1849 jest nejvýznamnější událostí v jejich dějinách.

Toto bylo zde před tím nalezeno několikrát, ale jen v malém množství, takže to nezpůsobilo žádný rozruch.

Ve vnitrozemí Kalifornie byla jediná osada Sutter's Fort. Zakladatel a velitel její kapitán Sutter roku 1847 pověřil svého společníka, podnikavého Jamesa W. Marshalla, aby 40 mil odtud na sever vybudoval pilu. Při zřizování mlýnské stoky zpozoroval tento čistou náhodou 24. ledna 1848 jakýsi třpytící se prach, který se tepáním nerozdrtil, ale proměnil se v tenký plátek. Nabral ho do váčku a odnesl kapitánovi Sutterovi. Oba zjistili, že jde skutečně o zlato. Chtěli nález utajiti, aby se prosperující osada nerozpadla, ale nešlo to na dlouho, neboť se zlato ukazovalo všude. Kapitán oznámil objev guvernérovi Masonovi po poslu, který měl přísně nakázáno mlčet. Tento se však při pitce v Benicii rozjařil a vše vyžvanil.

Zpráva se rozléta jako blesk.

San Francisco s tehdejšími 800 obyvateli bylo po té zprávě z počátku klidné, ale brzy se občan za občanem začal vytráceti, aby hledal štěstí na zlatých polích.

Když se však vrátili první zlatokopové s vydatnou kořistí a se zprávami o pohádkovém bohatství zlatých polí kalifornského severu, zlatá horečka propukla plnou silou, zachvátila San Francisco a brzy celou Kalifornii.

Toto zlaté bláznění s blouznění líčí Dr. Karel Domin v již citované knize následovně: „Počátkem května roku 1848 San Francisco blouznilo zlatým šílenstvím a město dříve klidné stalo se jediným blázcincem. Kdekdo spěchal do zlatonosných krajů a nastaly horečné závody, kdo bude první. Muži opouštěli své manželky, otcové děti, bratři sestry, milenci milenky, sluhové své pány, ale i tito šli brzy za nimi stejnou cestou. Noviny přestaly vycházeti, poněvadž nebylo sazečů, ale i kdyby byly vycházely, neměly by čtenářů, neboť v polovici června tři čtvrtiny veškeré populace San Francisca odešly na zlatá pole.

Podobná horečka zachvátila také ostatní města. Obchod byl podlomen, jen výzbroj a potřeby horníků stouply úžasně v ceně. Soudci zanechali své lavice, lékaři své nemocné, ale i nemocní se zázračně uzdravili a šli také za zlatem, právě tak jako trestanci, kteří utekli z vězení, neboť nikdo jich nehlídal. Vypráví se, že sám generální guvernér Kalifornie byl nucen vařiti si své jídlo, neboť i jemu se rozuteklo služebnictvo. Jen málo bylo těch, kteří dali přednost obchodování a potřebami a zásobami pro zlatokopy a ti, kdož tak učinili, jistě nepochodili špatně.“

Každý by myslil, že Sutter a Marshall, objevitelé zlata a osobnosti nyní v dějinách Kalifornie velmi populární, nejvíce získali na zlatých polích. Nuž osud určil jinak. Sutter neuměl využití této jedinečné příležitosti a nejen, že nerozmnožil své jmění, nýbrž invasí zlatokopů a rozvratem normálních poměrů, s ní spojeným, přešel o nemalou jeho část. Mnohem truchlivější byl osud Marshallův. Při hledání zlata nepřálo mu štěstí, jako by ho osud pronásledoval za to, že vyrval zemi její zlaté tajemství. Tento neúspěch stoupl mu do hlavy, ubožák se pomátl a byl posedlý myšlenkou, že všechno nalezené zlato patří jemu. Pro svou hašteřivost stal se všem nesnesitelný, putoval z tábora do tábora, neboť všude ho brzy vyhostili a konečně zemřel v bídě a chudobě.

Hlavní příval zlatokopů se přihrnul na zlaté pole teprve roku 1849, když zpráva o kalifornském zlatě se rozléta po ostatní Americe i celém světě. Ačkoliv cesta do Kalifornie byla v tu dobu nesmírně svízelná, přece jen sem připutovalo na 100000 lidí, ze čtyř pětina Američanů, z jedné pětiny z nejrůznějších koutů světa, kteří se sem hrnuli třemi proudy.

Poměrně dobře to šlo kolem jižní Ameriky. Málo utěšený byl osud těch, kteří si chtěli zkrátit cestu přes šíji Panamskou v mylném domnění, že budou moci hned plouti dále. Lodí bylo málo, jezdily nepravidelně, a nezbývalo než čekat po týdny a měsíce. Na sta a sta vystěhovalců zatím zemřelo tropickými nemocemi. O místa na lodích sváděny kruté zápasy a za dopravu do San Franciscu placen jakýkoliv peněz, nejednou i 1000 dolarů za osobu. Nebylo také divu. Lodi nemohly zmoci úžasný nával vystěhovalců a přistála-li nějaká loď v San Franciscu, její posádka ji ihned opustila a z námořníků se stali zlatokopové.

Každý dychtil dosáhnouti co nejdříve zlatonosných polí. San Francisco bylo jen vstupní branou, kterou procházeli budoucí zlatokopové co nejrychleji. Málokterý tu zůstal déle než jeden den. Když parník vychrlil svůj živý náklad, nastal v městě horečný ruch. Kdo nebyl zásoben pro obtížnou cestu do vnitrozemských hor, koupil narychlo nějaké zásoby, zejména suchary a solené maso, jednoduché náčiní k vaření, pokrývku, a především náradí, potřebné pro dolování, špičatý krumpáč, pánev, lopatu a naběrač a již spěchal svízelnou cestou do divočin zlatonosných hor.

Život zlatokopů byl tvrdý. Byl to nelítostný boj s divokou a nehostinnou přírodou i člověka s člověkem a jen mužům opravdu silným kynula naděje na úspěch. Svaly a nervy jejich se zocelily, mozek se zbystřil a zdálo se, že tito pionýři jsou schopni nadlidských výkonů. Zlaté opojení zapudilo všechny lidské slabosti a vytvořilo nový typ člověka. Bohatství zlata bylo úžasné a zdálo se s počátku nevyčerpatelné. Na tisíce lidí se obohatilo, mnozí však šli si pro svou záhubu pro zlato i záhubu. Sutters Fort bylo hlavní středisko zlatokopů, proudících odtud dále všemi směry. Zdálo se, že zlato je všude v širém kraji horském až daleko na sever. Jakmile proskočila pověst o objevení nových, zvláště bohatých polí, kde kdo se sem hrnul, opouštěje dosavadní tábor. Ukázalo-li se, že zlata je opravdu mnoho, někdy několik tisíc zlatokopů sdružilo se v několika týdnech v hornickou obec a zřídili si osadu. Místo stanů vystavěny dřevěné a cihlové domky, organisována správa a městečko vzrostlo jakoby rázem vykouzleno z pustiny. Nejednou se však přihodilo, že prospektoři našli ještě více zlata dále v horách a veškeré obyvatelstvo města se vystěhovalo v jediném dnu, město pustlo a pohasl tu všecken život.

Ceny v San Franciscu stouply do závratné výše. Za litrovou láhev vína a lihovin se platilo 10 až 40 dolarů, krumpáče a lopaty byly po 5 až 15 dolarech, řeznický nůž za 30 dolarů, za vyprání 12 kusů prádla platilo se 15 dolarů, atd. Drobné mince zmizely z oběhu, padesátcent se stal nejnižší platební jednotkou. Za jednoduchý byt a stravu v hotelu Delmonico se platilo týdně 50 dolarů a mzda necvičených dělníků byla 1 dolar za hodinu.

Život a práce v dolech byly nesmírně namáhavé, jak plně pochopí jen ten, kdo poznal pustiny a divočiny hornatého Západu. Potravy bylo málo a byla často nevhodná. Mnozí byli odkázáni po velmi dlouhou dobu jen na solené maso, čerstvé zeleniny nebylo, a proto není divu, že mezi zlatokopy řádily kurděje a jiné nemoci. Mnohem hůře bylo však v říjnu roku 1850, kdy vypukla epidemie cholery a skosila asi desetinu veškeré populace.

Jen lidé nejotůžilejší dovedli snášeti všechny útrapy tohoto života a při tom těžce pracovati. Osoby slabší neobstály v tomto nerovném boji a mnohé podlehly již cestou k vytouženému Eldorádu.

Zlato tedy probudilo Kalifornii k životu a zajistilo jí budoucnost, ale její vývoj byl dlouho bouřlivý, neboť zlata ubývalo a zlatokopové ze všech koutů světa nebyli nejlepším



prvkem občanským.

Přece se však podařilo po čase vybudovati řádnou státní správu a poměry se zlepšily, když zmohutněl hlavně stav klidných zemědělců a farmářů. Obyvatelstvo však rapidně stoupl z původních 10000, před vypuknutím zlaté horečky na dnešních 5 milionů.

Kalifornie je ještě dnes jakousi zaslíbenou zemí. Stále oplývá velkým bohatstvím nerostným, neboť vedle zlata a stříbra jest to zejména rtuť, měď, olovo a obrovské zásoby nafty, oplývá bohatstvím zemědělským všeho druhu, lahodným podnebím a nesčetnými přírodními krásami.

Země s touto bouřlivou minulostí leží nyní před námi.

Sjíždíme do San Bernardino. Město je překrásné se svými nádhernými vilami amerických boháčů, s ulicemi vysázenými hojnými palmami s četnými zahradami v záři slunce.

Zde však musím uvolnit stavidla své výmluvnosti. Našemu šoferovi se nechce dál, že prý v Los Angeles platí prapodivné dopravní předpisy pro automobily a on, zvyklý jen na polní cesty mezi farmami by prý nerad s nimi přišel do konfliktu. Konečně na moji domluvu, že bychom se při návratu všichni musili hanbit, že jsme se nepodívali do Los Angeles a do Hollywoodu, když už jsme takřka před branami, dává si říci.

Nepozoruji však, že už jsme opustili San Bernardino. Vzdálenosti mezi městečky jako by zmizely. Všude kudy jedeme, po skvělých silnicích, samá nádherná vila, obklopená ještě nádhernější zahradou, samá palma. Pak následují háje pomerančovníků s dozrávajícími plody, pak zase háje ořechů, vystřídáné vinicemi.

Zastavujeme u jednoho stánku s ovocem. Za dolar a čtvrt chce mi dát prodavač celou bednu pomerančů. Kupuji jich jen za čtvrták a je jich na podlaze automobilu tolik, že nemáme kam dát nohy.

Za pozdního odpoledne dojíždíme do Los Angeles, města s jedním a čtvrt milionem obyvatel, které stále vzrůstá na úkor San Francisca, nad kterým se stále houpá Damoklův meč nového zeměřesení.

Náš šofér se drží spíše na periferii města, ač jeho obavy jsou úplně zbytečné, neboť volant ovládá dokonale a návěstní stojany se zvedajícími se a klesajícími rameny v pravidelných intervalech a s nápisy Stop a Go, ve dne se zvonkovými, v noci se světelnými signály, docela srozumitelně mu naznačují, co má dělat.

Na noc se uchylujeme do hotelu Santa Barbara na přímořské straně města. Pokoj je za dolar (24,50Kč), velmi dobrá večeře, pozůstávající z obligátních šťáv, ve kterých si Američané tak libují, polévky, hlavního jídla, moučniku, sýra, ovoce, černé nebo bílé kávy a chleba s máslem za půl dolaru (12,50Kč).

Před ulehnutím vycházím na svoji obvyklou „prohlídku města“, tentokrát však nenavštěvuji salony, kde se čepuje pivo, nýbrž prohlížím obchody s ovocem, ve kterých je živo pozdě do noci, pln obdivu i úžasu nad obrovskými broskvemi, bez nadsázky tak velikými jako půllitrový hrneček i jiným skvostným ovocem, kterým se lépe a levněji osvěžím, než drahým a špatným pivem.

Dopoledne příštího dne věnujeme letní prohlídce města. Orientace je zde snadná i bez plánu, poněvadž je vše pravidelné. Je zde úžasně živo i hlučno, hlavní ulice se hemží po celý den, jako obrovské lidské mraveniště, jezdí zde spousta automobilů, neboť na každého třetího občana připadá jeden. I noční život, který jsem trochu poznal předešlého dne, je velmi rušný. Všecky hlavní ulice září a oslňují světelnými reklamami a zdají se přívětivější než za dne. V hlavních ulicích je i mnoho menších mrakodrapů, s překrásnými výklady a obchody, ve

kterých lze koupiti vše. Pěkné jsou obchody květinářské a ovocnářské. Zvláště významných budov není mnoho. Patří k nim některé obrovské hotely, některé banky, četné kostely, justiční palác, budova veřejné knihovny. I na musea je Los Angeles chudší.

Ještě před polednem jedeme pěkně upravenými nebo spěšně upravovanými předměstími k pobřeží Tichého oceánu do lázní losangelských, Santa Monica.

Nalézám zde dlouhé a malebné pobřeží mořské, přeměněné nákladem mnoha milionů dolarů j jakýsi obrovský lázeňský park. Jsou zde nádherné písčité pláže, zaplavované mohutným příbojem hučících vln, za nimi kousek dál od vody, zábavní podniky, hotely, restaurace, obchody, ohromné skluzavky, danciny a všelijaké jiné zábavní atrakce, ale není zde tak živo, jak bych očekával.

Daleko v Tichém oceánu kotví vyřazený plachetní trojstěžník a každou hodinu jezdí k němu od břehu motorový člun.

Dáváme se tam také dovézt za 75 centů (přes 18Kč). Tato stará loď je plná fanatických rybářů, kteří svůj úlovek rozšlapou na podlaze, aby znovu vrhli udici do vln.

Náš nucený pobyt zde se nepříjemně prodlužuje, neboť nastává polední přestávka a člun přestává jezdit k pobřeží. Abych aspoň trochu užitečně strávil ničemně zde mařený drahocenný čas, píši aspoň v podpalubí desítky pohlednic, k čemuž bych dnes už sotva našel potřebnou chvíli.

Konečně se vracíme zpět ke břehu. Moji mrzutou náladu nad ztraceným časem, ve kterém jsme mohli shlédnouti jiné užitečnější věci, mírní aspoň to pomyšlení, že tento, poměrně drahý výlet, mi aspoň umožnil plouti po Tichém oceánu, k čemuž se mi už asi v životě nenaskytne tak hned příležitost.

Vracíme se přes Hollywood, světoznámé a největší filmové město, které jest vlastně jen severozápadním předměstím Los Angeles se 150000 obyvateli, s nádhernými rezidencemi, skvělou výzdobou, subtropické vegetace a věčně modrou, sluncem zářící oblohou, s filmovými závody, které svými filmy zásobují celý svět.

Je zde pět filmových společností. Kapitál investovaný ve filmovém průmyslu činí asi jednu a půl miliardy dolarů (43 miliardy Kč). Pracuje se zde za výtečné umělecké režie s technickou dokonalostí, promyšlenou a vědeckou přesností až do nejmenších podrobností.

Dříve herci i kinooperatéri jezdili velmi daleko, i přes oceán, do nejbližších zemí, podle toho, jak děj filmu vyžadoval. Bývalo to ovšem velmi drahé, a když nebyl výsledek uspokojivý, vznikla obrovská škoda.

Proto se filmuje ponejvíce doma, v obrovských atelierech, zvaných „studios“, zásobených všemi technickými vymoženostmi, aby se mohla napodobiti potřebná scenerie, a nejde-li to zde, tedy se filmuje v nejbližším okolí, které je pro to jako stvořené. Jsou tu parky s překrásnou subtropickou vegetací, lesy, háje, nablízku malebné hory, pěkné pobřeží mořské, romantické doliny i divoké rokle a hlavně slunné podnebí, po větší část roku bez deště. Také dokonalejší režie a přesnější kontrola je doma možnější.

Však i to bývá hodně drahé, zvláště ve výpravných filmech, neboť nutno stavěti celé budovy, ulice, města, ba i celé skály i hory.

Tak např. nám známý film „Král králů“, zde natáčený po dobu osmi měsíců a dokončený 31. března 1927, stál 3200000 dolarů. Postavení Herodova chrámu, na němž pracovalo 250 dělníků přes měsíc, ve dne v noci ve třech směnách, stálo 120000 dolarů, realizace slov evangelia sv. Matouše „země se trásla a hory pukaly“ stála 400000 dolarů.

Některá scéna se musí opakovat dvacetkrát, ba i vícekrát, než-li je s ní režisér spokojen, což je jistě pro herce zkouška andělské trpělivosti a pro nás důkazem, že velké honoráře herců jsou vždy perně zasloužené.

Ovšem jen vyvolení a právě oblíbení jednotlivci se mohou pochlubit příjmem 8 až 10 tisíc dolarů za týden. Tisíce jiných vydělá si tak na slušné živobytí, které v Hollywoodu není laciné a někdy se ocitá i bez zaměstnání a výdělků.

Práce v atelierech je intenzivní a často i vyčerpávající, a proto ve známých zábavních podnicích hýří pravidelně jiní lidé než filmoví herci.

Je jisté, že takové místo, jako je Hollywood se neobejde bez všelijakých intrik a skandálů, ale je zde dosti herců, kteří žijí uzavřeně a prostě, věnují se jen svému umění.

## *12. Přes Texas a řeku Rio Grande del Norte do Mexika.*

Kdyby bylo šlo po mém, nejráději bych se byl odtud obrátil k severu po nádherném Tichomořském pobřeží k San Franciscu s nejnovější atrakcí, největším mostem na světě, vedoucím odtud přes mořský záliv do Oaklandu, který n podzim roku 1936 otevřel prezident Roosevelt stisknutím elektrického knoflíku ve Washingtoně, po kterém přejezdě denně až 70000 automobilů, a který již přitáhl do San Francisca přes 50 milionů dolarů. Cestou bych odbočil k největší a nejslavnější hvězdárně na hoře Hamiltonově, do Sekvoja parku s největšími stromy na světě, do Yosemitekého parku, atd., ale moji spolucestující chtějí na jih a já nesmím tolik prosazovati svoji vůli, vždyť jim už tak vděčím za mnoho.

Pozdě odpoledne opouštíme Hollywood. V jedné ulici ještě mě upozorňuje šofér Pavel na dvě nemocnice pro psy a kočky, které zde letmo zahlédl a kam odnáší své nemocné miláčky nespíše úchylné bezdětné hollywoodské herečky, znovu projíždíme San Bernardino, míváme velký datlový háj a v několika půlhodinách jsme opět v Mohavské poušti, však o několik desítek kilometrů jižněji, než kudy jsme sem přijeli.

Poněvadž se stmívá a hlouběji v poušti bychom nikde nemohli přenocovati, na nocleh zastavujeme na samotě zvané Indio.

K večeri se musím spokojiti jen s kávou, z pouště vane žhavý vítr, kolem přejíždějí četná auta, poněvadž se v noci, kdy aspoň slunce nepálí, přece jen lépe jezdí než ve dne, rámusí vlaky na trati, která vede mimo, takže za dolar a čtvrt, který jsem za nocleh v kabině zaplatil, nemohu ani spát a tak se asi vede celé naší společnosti, neboť druhého dne z rána nevyspalá, indisponovaná a ve špatné náladě, kterou další cesta pouští pak ještě zvyšuje, se schází u automobilu, aby pokračovala v cestě.

Před polednem přejíždíme opět řeku Colorado a znovu se vracíme do Arizony. Krajina se trochu lepší, ale děsné vedro trvá. Je to snad nejhorší den na celé naší cestě.

Odpoledne, abychom protáhli ustavičným seděním v automobilu znavené údy a trochu se osvěžili, na chvilku zastavujeme v pěkném Phoenixu, prý nejzdravějším městě celých Spojených států, zvaném městem souchotinářů, kteří na zdravém podnebí hledají prodloužení svého dohasínajícího života, a už za večera projíždíme romantickými a velmi malebnými Bílými horami.

Na noc rádi bychom zůstali v městečku Superior, kde jsme zahlédli i jakýsi hotel. Ale je už to zde samý Mexikán, vyhlíží to tu moc divoce, nezdá se nám zde bezpečno, proto raději jedeme dál.

Za úplné tmy dojíždíme do Miami, kde by každý z nás zase mohl pohodlně obsaditi celou ulici, nebo dokonce celou městskou čtvrť. Jsou zde rozsáhlé doly na měď, kdysi velmi

výnosné, ze kterých žilo celé toto 12 tisícové město. Ale když jedna libra mědi klesla na 3 centy (dnes 85 haléřů) a její těžba byla dražší než cena, závody zastavily práci.

Dělníci se rozběhli, zašly obchody i hotely, obyvatelstvo kleslo pod polovinu.

Smutný je pohled do liduprázdných ulic, hlavně večer, kdy jeden nebo dva osvětlené obchody v celé ulici svítí do tmy, jako vyjevené oči a pustotu ještě zvyšují. Vypadá to tu, jako by zde řádl mor.

U dveří pokoje v chudém hotelu nemám ani klíč. Abych se aspoň nějak zabezpečil proti nějaké nečekané návštěvě, přitahuji k nim aspoň skříň.

V dopoledních hodinách příštího dne přijíždíme k třetí údolní přehradě a umělému, nyní polovyschlému jezeru, zvanému Coolidge Dam, nazvanému po presidentu Coolidgeovi, předchůdci Rooseveltovu na presidentském stolci Unie, vytvořenému přepažením přítoku řeky Colorada, říčky Gila River.

Poněvadž se zde musilo přepažiti širší údolí než na příklad u přehrady Shoshoni nebo Boulderovy a poněvadž by nebylo možné vybudovati jedinou zeď s potřebnou stabilitou, volen jiný způsob stavby. Postaveny tři betonové polokoule vedle sebe, které spojeny, dovedou klásti vodnímu tlaku, za normálního stavu jezera jistě velikému, dostatečný odpor.

Za poledne přejíždíme hranice Arizony už počtvrté a opouštíme tento stát definitivně a vjíždíme do státu Nové Mexiko a odpoledne sjíždíme s hor do krásného a úrodného údolí řeky Rio Grande del Norte.

První město Las Crus (Opuštěný kříž), bohaté zelení, obklopené pěknými zahradami i úrodnými poli s horami Apačskými v pozadí, když na ně patříme s návrší, po kterém právě jedeme, jeví se našim zrakům, syceným v posledních dnech jen žluté pouště, jako obrázek z pohádky.

Držíce se stále levého břehu řeky, vjíždíme do Texasu, největšího ze všech 48 států Unie a za večera dojíždíme do El Paso na hranicích Mexika.

Město je veliké, průmyslové, ale nemá do sebe nějak zvláštních půvabů, jen že je to tu už samý Mexikán, černovlasý, černooký, s temnou pletí a podivočeným pohledem. A také není divu, vždyť za řekou Rio Grande už je jejich vlast. Kázeň však zde panuje znamenité, jako v celých Spojených státech a není zde viděti nejmenších stop nepořádků ustavičně revoltujícího Mexika.

Samozřejmě, že se druhého dne pokoušíme překročiti hranici, kterou zde tvoří řeka Rio Grande a po mostě vstoupiti do města Ciudad Juarez, nazvaném po popraveném císaři Maxmiliána, bratra předposledního císaře rakouského, Františka Josefa.

Kdosi upozorňuje našeho šoféra Pavla, že pro úřední formality to bude s automobilem obtížné, poněvadž moji průvodci nemají cestovních pasů a já potřebného visa pro Mexiko a radí mu, že se do Mexika dostaneme nepohodlněji ve voze elektrické dráhy, která jezdí po mostě, spojující obě města a obě říše.

Já nechávám z opatrnosti svůj kněžský kolárek v hotelu El Paso a cestovní pas s fotografií, která by mě snadno mohla prozraditi, že jsem knězem, schovávám v nejtajnější kapse. Nemohu však říci, že bych pocíťoval nějaký strach, že vlastně jdu do jámy lvové, kde před nedávnem, za smutně proslulého presidenta Callesa, zuřila revoluce, sta kněží povražděno a ostatní vypovězeni pod trestem smrti a že se vydávám vlastně v nebezpečí života.

Tam to jde dobře. Tramvají prochází jakýsi mexický zřízenec a ani si nás moc nevšímá. Ale ta změna, když opouštíme vůz elektrické dráhy. Ta musí udeřit každého. Připadá mi

to, jako bych přešel ze salonu do prasečího chlívku.

Je to trochu drastické přirovnání, ale na zpáteční cestě v Chicagu, kde jsem vyprávěl o svých osudech na divokém americkém západě, sklídl jsem za ně hlučnou pochvalu, že prý jsem rozdíl znamenitě postřehl.

Chvilku bloudíme ulicemi, každému na první pohled patrné, že nejsme Mexikáni, když se nás ujímá hovorný člověk, slušně oblečený, že nám ukáže zajímavosti města.

Nemám k tomu valné chuti, ze zkušenosti znám takové samozvané průvodce s úlisnými hubami a vím, že to bude drahé, ale moji průvodci už s ním horlivě debatují a tak mi nezbyvá než jít za nimi.

Průvodce nás vede nejprve do kostela, kde nám ukazuje při vzplanutí revoluce vytlučená barevná okna i kule z pušek, uvízlé ve zvonech. Kostel už je samozřejmě dlouho bez kněze, ale opuštěn a zrušen není. Modlí se zde řada černě oděných žen, které rozsvěčují světla na oltářích i před sochami svatých a jistě kostel také uklízí, poněvadž to tu není nejhorší a nesmíme zapomenout, že je to v Mexiku.

Jediná fotografie, kterou jsem s kostelní věže udělal, nám ukazuje jednu z nejživějších ulic Yuarezu, kousek města, v pozadí řeku Rio Grande.

Odtud, z kostela, pak nás průvodce vede přímo do vězení.

Není to příznačné?

Mezi lehčími vězni můžeme se volně pohybovat. Povalují se zde nedbale ustrojené ženy s cigaretami v ústech, těžší vězňové za nepříliš pevnou mříží na nás pokřikují a loudí na nás peníze nebo aspoň cigaretu.

Však našim dámám se zde moc nelíbí, odcházíme tedy dříve, než je v programu. Tím je náš průvodce hotov se svojí funkcí a za půl hodiny trvající doprovod žádá od každého půl dolaru. Nezbyvá než mu jej dát, poněvadž by to mohlo špatně dopadnout. Nemohu se zbavit pocitu určité nejistoty, bezpečno zde rozhodně není, obzvláště ne pro mě.

Za tu krátkou dobu máme Mexika až dost, a proto hledáme vůz elektrické dráhy, abychom už byli raději pryč.

Zpět však to nejde tak hladce. Vozem prochází silná hlídka, tentokrát americká, která přísně bdí, aby se z nebezpečného Mexika nevloudilo něco nekalého do jejich spořádané říše.

Nemám na sobě ani kabát, ani vestu, jsem neoholen a musím vypadat podezřele, snad také tak trochu mexikánsky, poněvadž mě hlídka oslovuje a než mohu něco říci, mě zatýká. Musím okamžitě z vozu, moji průvodci mě samozřejmě následují, nevím s jakými pocity, neboť celý vůz hledí za námi.

Na strážnici vytahují z tajných útrob svých kalhot svůj cestovní pas a vše se v krátku vysvětluje. Vrchní strážník chvilku hledí na moji podobenku v cestovním pase, chvilku nedůvěřivě na mě, ale konečně zjistik totožnost se uklidňuje, s uctivým zasalutováním mi vrací pas a naši společnost propouští.

Další cesta Texasem neskýtá už zvláštních dojmů. Projíždíme četnými a rozsáhlými plantážemi bavlny, nekonečnými poli kukuřice, ale i neúrodnými pláněmi, velikými naftovými poli, na kterých pilně pracují přečetné těžařské pumpy, projíždíme severozápadním cípem státu Oklahomy, ještě dvakrát nocujeme, také bloudíme a ztrácíme při tom stovky kilometrů, přejíždíme vyschlá koryta mocných veletoků Pecos, Branzos, Red River a po mostě dlouhém 1600 metrů mocný, nyní však rovněž vyschlý přítok Missisipi, Grand Canadian.



Když vjíždíme do mateřského státu Kansas, vrací se, pokud to velká únava dovoluje, všem lepší nálada, že už budou doma, zvláště starému panu Kopřivovi, že už bude, jak se těšil, u mámy.

Na chvíli ještě zastavujeme v okresním městě Attwoot a necháváme se ofotografovati. Zde našeho šoféra Pavla, který se svojí chotí odtud přímo pojede na svoji farmu, vystřídá jeho bratr Jan, který nám přijel naproti.

A už jsme zase doma. Vlastně jen moji průvodci, já budu muset ujet ještě řadu tisíc kilometrů, než se budu moci také takhle zaradovat.

Na farmě slyšíme Jobovy zvěsti. Po celou tu dobu, co jsme byli pryč, nezapršelo, teplota dosáhla několikrát 119 stupňů Fahrenheita (48 ½°C). Všecko je spáleno na troud.

V neděli 26. července, na svátek sv. Anny, mám ještě v kostelíku sv. Cyrila a Metoděje kázání o svaté Anně, jako vzoru matky a vychovatelky dítek, a sloužím mši svatou.

V poledne se sjíždí blízké i vzdálené Kopřivovi příbuzenstvo, aby se se mnou rozloučilo. Slibuji jim, že se na ně přijedu ještě jednou podívat.

Kdož ví?

## *Zpět do New Yorku.*

### *1. U monsignora Kleina v Brainard.*

V pondělí, 27. července ráno, musí naše kára ještě jednou do Attwoot k „lékařské“ prohlídce a o ½ 10té opouštím na ní pohostinnou Kopřivovi farmu. Starý pan Kopřiva mě doprovází, jeho syn Jan řídí vůz.

Jedeme touže cestou, kterou mě sem před několika týdny přivezli, přes údolí řeky Republiky, kolem památníku posledního masakru mezi indiánskými kmeny Sioux a Pomys do Me Cove v Nebrazce, kde jsem vystoupil z vlaku.



Zde odbočujeme z hlavní silnice vlevo, navštívíme druhý smutný památník těžkých začátků našich krajanů v Americe, připomínající, jak dne 26. května 1885 se zde při náhlém nočním rozvodnění řeky Republiky utopilo 9 českých pionýrů zde pracujících, a sice ženy Františka Kavalcová, Marie Mračková, Anna Osmerová a 6 jejich dětí.

Po krátké pobožnosti, kterou jsme zde vykonali za nešťastné naše krajany, oběti tehdejších našich hospodářských poměrů, které je přinutily vystěhovat se z vlasti,

zahynuvši zde před 51 léty, plnou parou jedeme do Lincoln, hlavního města státu Nebraska.

Na prostranném náměstí vypíná se monumentální kapitol, který svými liniemi porušuje zakořeněnou tradici v budování vládních paláců hlavních měst států Unie.

My však nemáme mnoho času na prohlížení města. Už je pozdě odpoledne, a my musíme ještě vyhledat residenci zdejšího biskupa J. E. Monsignora Dra Ludvíka Kučery, pro kterého mám dopis od J. E. Kardinála Kašpara, knížete arcibiskupa pražského.

Biskupův dům však je daleko za městem a co nejhoršího, pan biskup je na nějakém sjezdu v Montaně a vrátí se teprve za několik dní.

S večerem dojíždíme do malého městečka Brainard, kde všechny děti páně Kopřivovy chodily do české školy.

Farářem jest zde Jeho milost monsignor Alois Klein, apoštolský protonotář a čestný kanovník kroměřížské kapituly, rodem z Prachatic na Šumavě, který zde vybudoval krásný chrám, zasvěcený Nejsvětější Trojici a svatým českým patronům a českou školu, ve které vyučují české řeholnice kongregace Notre Dame z Horažďovic. Z jeho chvějícího hlasu, když mluví o české otázce v Americe a z očí lesknoucí se vláhou poznávám, jak bolestně nese bezohledný postup amerikanizace na úkor české věci, které se propůjčují i vysoké kruhy církevní. Praví mi doslovně: „Na ulici, ve škole a v kostele prý máme býti Američany. Kdy vlastně smíme býti Čechy? Dnes už bych sotva mohl vyzdobiti svůj kostel obrazy jen našich slovanských světců.“

Tento úctyhodný český prelát jest také v Americe proslaveným zahradníkem. Z ministerstva zemědělství ve Washingtoně mu neustále posílají nejrůznější sazenice, stromky a rouby, aby je zkoušel a studoval jejich růst, a pak se zřejmě řídí jeho radou a pokyny.

## *2. Přes Brno, Prahu a Nymburk v Nebrasce do Omahy.*

Příštího rána vrací se pan Kopřiva se synem Janem na svoji farmu a já odpoledne odjíždím do Omahy.

Veze mě tam ve svém automobilu osadník monsignora Kleina, obchodník pan Fuksa se svým přítelem panem Veselým.

Projíždíme četnými českými osadami v Nebrasce, kterých je v tomto státě z celé Unie nejvíce a skoro se cítím doma, když na budovách čtu česká jména a české firmy a nápisy.

Na moji prosbu pan Fuksa zajíždí do Brna, kde kostelík na návrší docela dobře připomíná brněnskou katedrálu na Petrově, zajíždí i do Prahy, kde zastavujeme na pivo. Nálevník, již v Americe narozený Čech, nemůže se vynadiviti, že jsem z blízkého sousedství té původní Prahy v Čechách.

Jedeme dokonce i do Nymburka, který pozůstává z obilného elevátoru, jehož správcem je rovněž Čech, pan Votava, ubytovaný v nedalekém domku. Dvakrát za týden sem přijede vlak, aby odvezl sem svezené obilí z okolních farem.

V Omaze večeříme v českém hotelu „Praha“. Máme pravé české jídlo, dršťkovou polévku, vepřové, knedlík a zelí a hoteliér, pan Pivoňka, čepuje na počest hosta z Československa protekční pivo, před slídívy mi zrak ostatních hostů dobře ukryté, které je opravdu lepší než druhé pivo americké.

Útratu platí pan Fuksa, jehož prý jsem hostem, který pak po delším bloudění ulicemi Omahy mě vysazuje na nocleh u pana Josefa Kotrby, 2713 S. 30 th st., abych, pokud je to možno, v Americe přece spal u krajanů.

Na revanš vyprošuje si ode mne knížky s hodnotnými českými divadelními kusy pro jednoduché jeviště. Je jich zde nedostatek a chtějí-li hráti divadlo, výběr a úprava kusu působí jim největší obtíže.

Po půlnoci se vrací se svým přítelem panem Veselým do Brainard.

Bodrý pan Kotrba, přesto, že pivovar, ve kterém jest zaměstnán, v panujících vedrech pracuje zvýšeným tempem, na moji počest drží svátek, nejde do práce a vozí mě po Omaze.

Dopoledne jedeme navštívit společný hrob a poklonit se památce dvou českých spisovatelů vlastenců v Americe, kněží P. Brože a monsignora Vránka, kterou vděční američtí Čechové zde uctili překrásným a nákladným pomníkem s prostými, ale dojemnými verši:

„Se snovou korunou na hlavě  
kráčí kněz k nebeské oslavě“,

odpoledne jedeme do Florence, nějakou míli za Omahou, kde horažďovické sestřičky mají velkou kolej pro českou dívčí studující mládež, jako mají Benediktini v Lisle u Chicaga pro mládež mužskou.

Zvláště příjemná je návštěva u pana V. F. Jelínka, úředníka dráhy, předsedy Katolického dělníka, největší to české organizace v Americe.

Pan V. F. Jelínek byl členem americké delegace, která roku 1920 přijela do Čech. Tehdy s vldp. Nekulou, nyní již zesnulým a panem Dr Hynkem Dostálem, redaktorem „Hlasu“ z St. Louis (Missouri), zajel do Říma a byl hostem české koleje ve Via Sistina, jejímž jsem byl právě chovancem. Ještě nyní, po 16-ti létech, když na tu návštěvu vzpomínáme, se přede mnou hájí, že on nevypil tu velikou láhev vína, kterou dal do salonu postavití tehdejší vicerektor koleje monsignor Josef Bouzek, (nyní kanovník u sv. Petra a Pavla na Vyšehradě) na počest hostů z tehdy ještě daleké Ameriky, ze kterého vinili ho jeho druhové, páni farář Nekula a Dr Dostál před námi chovanci.

S večerem odjíždím do Chicaga, tentokrát nikoliv v Pullmannu, nýbrž v obyčejném vagonu s couchy, abych věděl, jak jezdí „chudší“ Američané. Je to dobré a musím říci, že i obstojně spím.

### *3. Opět v Chicagu.*

V Chicagu, přesněji v Ciceru, jsem hostem vldp. Vojtěcha Dederu, faráře u Panny Marie Svatohorské 2414 5. 61. Ave.

Cicero jest fakticky kus Chicaga, ale hospodaří jako samotné město, je zde mnoho Čechů, i starosta pan Jiří Štědranský jest Čech.

S vldp. Vojtěchem Dederou jsem se seznámil v létě roku 1924 v Římě, když se vracel ze Sv. Jerně a zašel do staré České koleje ve Via Sistina. V tu chvíli jsem byl jediným jejím obyvatelem, neboť pro úraz na noze jsem nemohl s ostatními odejít studovat do římských sadů Monte Pincio nebo Villa Borghese, jako to bývalo naším zvykem. Ani představení nebyli právě doma, i služebnictvo se rozběhlo. Provedl jsem vzácného hosta z Ameriky ústavem, nad jehož velikostí a sešlostí on povážlivě kýval hlavou. Při rozloučení mi dal padesátilirovou bankovku, abych, až pojedu domů, si na cestu koupil cigára a pozval mě do Ameriky.

Pozvání jsem přijal, bez nejmenšího tušení, že návštěvu opravdu jednou uskutečním.

Když jsem před svým odjezdem do Ameriky psal vlád. Panu faráři Dederovi a oznamoval mu svůj příchod, zmínil jsem se o této příhodě z roku 1924. Bez této poznámky už by se prý na mě ani nebyl upamatoval.

Pan farář Dederu je obchodní duch a skvělý organizátor a jeho osada je jednou z nejlepších v celém Chicagu. Čítá 1000 rodin, které se za osadníky přihlásily a vlastní kostel, farní budovu, školu, dům pro sestřičky učitelky, velký spolkový dům s rozsáhlým hřištěm, v ceně 400000 dolarů (dnes 11 ½ Kč).

Když si byl pan farář vyhlédl vhodné místo, arcibiskup chicagský kardinál Jiří Mundelein (dnes po celém světě známý pro výrok, kterým, ač sám Němec, odsoudil Hitlera a jeho násilnický režim v Německu), mu půjčil peníze a on vše za pomoci svých osadníků vybuďoval a zaplatil za pouhých 10 let.

Zde mám příležitost poznati zase městskou americkou duchovní správu.

Každá rodina přispívá na vydržování farnosti průměrně 50-ti dolary (dnes 1400Kč) ročně, při každé mši svaté se ještě kolektuje, či sbírá. Sbírký mají na starosti členové farního výboru. Mimoto se pořádají různé zábavní podniky, které také vynesou slušný peníz. Farní odbor skautů má svůj vlastní autobus, odbor skautek si také šetří na svůj vlastní.

Fater (otec) Dedera jest duší všeho. S dospělými řeší důležité farní záležitosti, s dětmi jezdí v sále na kolečkových bruslích.

Pro jeho farníky existuje jen jejich zaměstnání, jejich škola (do jiné své děti neposílají, i kdyby tam měli blíž), jejich kostel, jejich zábavní podniky (poutě, posvícení, plesy), jiných se neúčastní. Přirozeně, že soudržnosti všech farníků napomáhá hodně i jakási izolovanost, které jsou všichni v cizině vystavení a možnost upřímně se zde česky pobaviti, kterážto příznivá okolnost nám v Československu chybí a naši katolíci velmi často opomíjejíce své podniky, utíkají se jinam. Ovšem, že tato pospolitost, až doroste dnešní mládež, již v Americe narozená a v americkém duchu odchovaná, se asi uvolní, a to bude českému společenskému životu v Americe na škodu.

V neděli při mém kázání a mé mši svaté jest rozsáhlý kostel plničký a jak jsem se přesvědčil, je tomu právě tak i na dalších třech mších svatých. Opravdu všichni farníci jsou v neděli přítomni mši svaté. Ovšem tento skvělý úspěch, u nás neznámý, jest zcela samozřejmý, když uvážíme, že jde o osadníky, kteří se dobrovolně za údy farnosti přihlásili s úmyslem své povinnosti věrně plniti. Jistě, že v teritoriu farnosti žije ještě mnoho Čechů, vlažných katolíků, kteří, jak se zde říká, nejsou při kostele.

Při obědě slyším z radia lichotivé uvítání k svému návratu z divokého amerického západu s poznámkou, že večer o 1/2 8 zodpovím pro posluchače českého rozhlasu řadu otázek o poměrech v Československu a o svých dojmech v Americe. Věřu, velmi mě těší, jaké pozornosti se zde těší moje maličkost a přirozeně, že se už nemohu vyhnouti interviewu, o kterém druhého dne české noviny přináší obsáhlé referáty.

Ve volných chvílích vozí mě Fater Dedera, nebo jeho osadníci po chicagských zajímavostech, po známých, které jsem měl navštívit; zvláště pěkný jest zájezd s panem Budějovským do Mundeleinu, seminárního to města chicagské arcidiecése, vybudovaného arcibiskupem Jiřím kardinálem Mundeleinem na prostoře 1000 akrů asi 50km na sever od Chicaga. Jest zde překrásné náměstí se sloupem Neposkvrněného Početí Panny Marie, kolem obytné seminární budovy, budovy tří fakult, filosofické, theologické a právnické, bohatě vyzdobené originály starých, hlavně italských mistrů, za které zaplacený zajisté pěkné sumy, velká auta, monumentální schodiště k překrásnému jezeru, kolem něhož se ubíral průvod o Nejsvětější Svátosti Oltární při zakončení slavného Eucharistického kongresu v Chicagu roku 1926, v pozadí, v husté zeleni, sídlo arcibiskupovo.

Poslední večer trávím s Drem Arnoštem Žižkou O. S. B. na pobřeží jezera Michiganského, kde se obyvatelé Chicaga při pěkném koncertě velkého orchestru, umístěného na zvláštní šnekovité tribuně a při šumění pohádkově osvětlených fontán, po horkém dni ochlazují pozdě do noci, když jsem před tím, ještě za dne, shlédl nedaleký obrovský vojenský stadion, kde papežský legát, kardinál Bonzano, při světovém Eucharistickém kongresu v Chicagu, sloužil slavnou mši svatou za přítomnosti 400000 lidí a za zpěvu 62000 bílé oděných dětí.

Tento dobrý řeholník – profesor bdí pak se mnou na nádraží La Salle až do půlnoci, kdy odjíždí můj vlak do Clevelandu a píše, i na visitky jména jemu ze studií v Praze známých osob, které musím od něho pozdravovati, až se vrátím do Československa. Je to Jeho Eminence Karel kardinál Kašpar, kníže arcibiskup pražský, ministr veřejných prací ing. Jan Dostálek, J. M. prelát Dr. Otto Stavovský, sídelní kanovník u sv. Víta v Praze, mons. Jan Boháč, sídelní kanovník u sv. Petra a Pavla na Vyšehradě a universitní profesor Dr. Jaroslav Beneš, senátor a profesor semináře v Hradci Králové, Mons. Dr. Sobola, Emauzský klášter a zvláště jeho mnichové P. Klement C.S.B., P. Schiller C.S.B., Dr. Dušek, první kaplan a vikariátní sekretář v Litomyšli, ředitel gymnasia v.v. František Žundálek, P. Alfons Daňka C.S.S.R., Dr. J. Auerhan, Dr. Tlapák, Dr. Folprecht, Dr. Kraus z ministerstva školství a národní osvěty, Dr. Štábe, spiritual semináře v Praze, Dr Antonín Stríž.

Poněvadž mi nebylo možno vyřídit všem tento pozdrav, činím tak dodatečně touto cestou prosím za prominutí, že jsem se tak opozdil.

#### 4. U továrníka F. J. Vlčka v Clevelandu (Ohio).



Bařka in Nebraska, neben Herrn Vlček, ein tschechischer Einwanderer und Unternehmer

Do Clevelandu jedu navštívit továrníka pana Františka J. Vlčka, když jsem ho o své návštěvě napřed uvědomil. Poslal mě k němu sekční šéf ministerstva veřejných prací v.v. a president Masarykovy akademie práce pan ing. Dr. Emil Zimmler, když se dozvěděl, že jedu do Ameriky a který k panu Vlčkovi do Ameriky posílal mladé české inženýry na zkušenou.

Pan František Vlček není však jen továrníkem, nýbrž i spisovatelem, básníkem a plodným překladatelem.

Svůj život, dětství, trampoty a učení se kovářskému řemeslu, těžké začátky v Americe a svůj úspěch vylíčil ve skvělé knize: „Povídka mého života“. Dojemné loučení s rodiči a s rodnou vísou, cestu do Ameriky a další své osudy zachytil v prostých, ale tím působivějších verších

„Český vystěhovalec v cizině“, předloni vyšly v Týně nad Vltavou jeho další knihy „Sebrané povídky a verše“ a „Náš lid v Americe“.

Nakladatel jeho knihy „Povídka mého života“ v Hradci Kálové píše o něm doslovně:

F. J. Vlček, americký velkopřemyslník, je muž neobyčejně bystrý a zasloužilý (byl vzorem zesnulému Tomáši Bařovi), který zejména za války usilovně pomáhal svému národu a jemuž po válce svěřen byl nejčestnější úkol, převést ze Spojených států severoamerických do vlasti různé důležité dokumenty, které republika mohla svěřiti jen muži zaručeně čestnému a osvědčenému. Narodil se v jižních Čechách v Budyni u Bavorova v rodině chudobné a dětmi velmi pozeňnané. Maličký František ve škole výborně prospíval, poněvadž však na studie nebylo peněz, musel jíti na kovářství. A sotva se vyučil, již musel, ačkoliv byl takřka ještě dítě, do světa na vandr.



Trpěl velmi mnoho, ale vždy ho sílila zlatá slova jeho dobré a těžce upracované matičky: „Buď Františku vždy hodný a drž se Pána Boha!“ František přes všechna utrpení neklesl a neklesal ani tehdy, když uštván bednými poměry ve vlasti, odjížděl daleko za moře hledati si lepší skývu chleba.

Pro Františka, uvědomujícího si, že svoji dobrou matku, otce, bratry i sestry již nikdy nespátí, byly okamžiky loučení nejdojemnější v životě. Hořce plakal, když upracovaná ruka matky žehkala mu na cestu křížkem a naposled ho k sobě přitiskla.

Netušila dobrá matička, že ten její nepatrný František jest Bohem předurčen k velikým věcem, že se za oceánem stane vynikajícím a nejpřednějším velkopřemyslníkem, že bude šířiti slávu českého jména a že pro svůj národ vykoná služby nedocenitelné.

A František, přijížděje na americkou půdu, rovněž netušil, co běd, ústrků a zklamání ho očekává, ale když na něho doléhaly a pod nimi klesal, neztrácel víry, že jednou, přičiní-li se, bude mu snad lépe.

Prostičký, ale Bohem nadaný kovář F. J. Vlček odrážel zmužile všechny rány osudu i mnohá neštěstí, byl bezpříkladně pilný, vytrvalý, houževnatý, až konečně zasvitla mu hvězda a F. J. Vlček, dříve opomíjený a celkem neznámý, stává se poznenáhlu továrníkem, pak velkopřemyslníkem a dnes patří jeho závody v Clevelandu mezi nejrozsáhlejší a nejvelkolepější ve Spojených Státech severoamerických.

F. J. Vlček však nezpychl. Při svém velikém bohatství, zůstal právě tak skromným, milým a srdečným, jakým byl, když ruce jeho byly popálené a čelo od sálajícího ohně zpocené.

Rád pomáhal svým českým bratřím ze zahraničí a pomáhal jim i ve vlasti. A není roku, aby nepřišel z Clevelandu do jižních Čech shlédnouti chaloupku, v níž uzřel svět a pomodliti se na hrobě prostičké své matky, která svojí dobrou výchovou mu dala potřebný základ.

Naším národem se dostalo F. J. Vlčkovi uznání a jeho veliký význam pro český národ ve Spojených státech oceněn byl zvláště roku 1935, kdy Národní rada československá mu v Praze odevzdala svůj diplom a jmenovala ho čestným členem.

F. J. Vlček neobyčejně pečlivě snesl celý svůj plodný život, všecka svá utrpení i všechny své bohaté zkušenosti a neocenitelné poznatky do knihy „Povídka mého života“ a to výhradně jen proto, aby dal každému našemu člověku, který chce vyniknouti a někam to přivést možnost podle jeho vzácných rad a zkušeností se řídit a postupovati.

Proto jeho kniha jest nedocenitelná a opravdu jedinečná, což potvrzuje sám náš nejpobulárnější velkopřemyslník Jan Baťa následovně:

„Vlček se svým životem dopracoval ve velkého podnikatele. Nebylo to proto, že by dychtil po penězích, nýbrž proto, že měl zvláštní schopnosti tvořiti a žíviti. Uměl najíti práci pro sebe i jiné a peníze, o které nestál, mu přišly nádavkem.

Na Vlčkově životě se ukazuje, jak zvláštním artiklem jsou peníze. Běhají za tím, kdo o ně příliš nestojí a vyhýbají se tomu, kdo po nich touží a komu jsou účelem. Je to příklad člověka šťastného svou prací, do které dovedl vložit svůj mozek i své srdce. Úspěch ho nemohl minouti. Z prostých řádků jeho „Povídky“ vystupuje sláva českého amerického tvořivého života. Je to „Povídka života“ jež ukazuje jaké vzácné schopnosti a vlastnosti jsou uloženy v našem českém člověku. Ukazuje, v jaký charakter dovedl uzrání, když má příležitost vypěstiti soutěží to, co je v něm nejlepší.

Vlčkova kniha „Povídka mého života“ znamená skutečné obohacení naší literatury, poněvadž má co dáti lidem každého věku, mladým důvěru, posilu a povzbuzení, starým jak

neustupovati, jak dobývati úspěchy v každém věku a jak při nich zůstatí šťastným člověkem zdravého rozumu a dobrého srdce.“ Tolik Jan Baťa.

Pravdou tedy jest, že Vlčkova „Povídka mého života“ vykoná nesmírně mnoho dobrého a že bude vůdčí hvězdou těm, kteří se již domnívají, že životem ztroskotali.

A pravdou také jest, že ať mladí či starší, inteligenti či muži z lidu, chtějí-li pracovati a postupovati ve svém žití s výsledkem a domoci se blahobytu, musí se řídit zásadami, které na nejvýznačnější místo v Americe i u nás postavily F. J. Vlčka.

Z nádražního hotelu telefonuji panu továrníkovi, že už jsem v Clevelandu, který se však omlouvá, že pro mě nemůže osobně přijeti s autem, poněvadž mu lékař zakázal v automobilu jezdit, ale sděluje mi svoji adresu, podle které se zcela určitě k němu dostanu. Jsem však z ní hloupý, nevím, jak bych to napsal. A tu mi pan Vlček pomáhá zcela originálním způsobem. „Píšte si, praví mi do telefonu, začáteční písmena našich českých jmen, která Vám budu říkati.“ A pak mi jmenuje: „Ludmila, Adolf, Rudolf, Cecilie, Hanička, Marie, Emilka, atd.“

Důstojný, ale při tom dobrácký zjev pana továrníka odpovídá zcela mým představám, které jsem si o něm učinil. Vysoká a statná postava bývalého kováře, ještě vzdorující blížícímu se stáří, na oduševnělé tváři stopy tvrdých životních zkoušek.

Po snídani, na kterou mě pan továrník přes zákaz lékařův zavezl do blízké restaurace, provádí mě továrnou. Na sta řemeslníků a dělníků vyrábí zde na nejpodivnějších strojích, nejrůznější kovové náradí a náčiní, součástky automobilů, objednané některými automobilkami atd.

Nejméně placený dělník vydělá zde týdně 20 dolarů (dnes 570Kč), nejlépe placený 80 dolarů (dnes 2280Kč). Kováři, pracující s těžkými elektrickými kladivy prý si zaslouží poměrně vysokou mzdu za svoji těžkou a odpovědnou práci, neboť hoden jest dělník mzdy své.

Obědváme v restauraci, pan Vlček totiž nedávno ovdověl. Je zde též přítomna paní Anna Králová z Cicera u Chicaga, přední česká veřejná pracovníce v Americe, která zde právě dlí za spolkovými záležitostmi, syn páně Vlčkův a někteří úředníci z jeho továrny.

Odpoledne trávíme s panem Vlčkem a paní Královou na faře pana preláta monsignora Oldřicha Zlámala, člena delegace Národního svazu českých katolíků, který vypravuje mnohé zajímavosti z českého (pražského) církevního života o kterých jsem neměl ani tušení, ač se odehrály v mé největší blízkosti a které jsem musel dovědět až v Americe, a ve vile pana Vlčka, večer na pěkné výstavě, kterou uspořádalo město Cleveland na památku svého stoletého trvání.

Cleveland může být směle nazván městem Rockefellerovým. Cesta na nádraží mi umožňuje aspoň letmo pohledět na obrovské podniky, hlavně olejárny, tohoto multimilionáře. Tento, ve vysokém věku nedávno zesnulý olejový král, který vůbec nevěděl jak je bohat a o kolik milionů denně vzrůstalo jeho jmění, byl prý rád, že ku konci svého života našel kojnu, která by ho, jistě za slušný honorář, svým mlékem živila, poněvadž pro vysoký věk a slabost žaludku snášel jen tuto potravu nemluvnat.

## *5. Dílo rukou božích a dílo rukou lidských.*

Z Clevelandu odjíždím do Buffala s vřelým doporučením monsignora Zlámala na rodinu pana Jana Pokorného a s přáním, aby mi umožnila návštěvu Niagarských vodopádů.

Cestou se trať několikrát přibližuje k jezeru Erie. O zábavu mám kdy postaráno. Z okna vagonu stále hledím po jeho nedozírné hladině a ustavičně si připomínám lekci sextánského zeměpisu, že jest s ostatními severoamerickými jezery, Horejším, Michiganským, Huronským a Ontariem největší sladkovodní nádrž na světě.

Na nádraží v Buffalu se dávám strhnouti k projevu první nespokojenosti s americkými drahami, neboť se mi zdá, že jsme se opozdili o 50 minut. Teprve za chvíli, když vidím nádražní hodiny, si uvědomuji, že jsme opět přešli časovou hranici a že vlak vlastně dojel do stanice ještě o něco dříve, než jest vyznačeno v jízdním řádu.

Poněvadž se pan Pokorný vrátí do služby až odpoledne a jeho rodina s příbuznými, které jsou zde na návštěvě, se vrátí ještě později, s výletem k Niagarským vodopádům už toho dne není nic. Musím se zdržeti, večer se zúčastnit velmi hlučné domácí slavnosti s muzikou a tancem při otevřených oknech, trvající pozdě do noci. Při svém špatném spaní uvažuji, jak asi nejbližší sousedi snášejí tento rodinný večerní dýchánek.

Ráno jedeme do Niagara Falls, města s více jak 50000 obyvateli, které vlastně vyrostlo a dosud žije ze světoznámých vodopádů.

Cesta vede podél řeky Niagara, mohutného to výtoku Severoamerických jezer, která jest jen 60km dlouhá, v místě mohutní do šířky více jak 5km a kterou jednou přejíždíme po gigantickém mostě. Ostrov, zvaný Kozí ji rozděluje na dvě ramena, z nichž pravé tvoří americký, levé kanadský niagarský vodopád.

Z území Spojených Států možno viděti jen americký vodopád se strany a pověstný mezinárodní most, po kterém za chvíli pojedeme do Kanady (Tento most se v noci mezi 27. a 28. lednem letošního roku pod náporom ledových ker zřítíl). Kanadský vodopád není z tohoto místa dobře vidět.

Pro příslušníky Spojených států není přejezd hranic po mezinárodním mostě obtížný. Jen já musím podati svůj cestovní pas ke kontrole, jenže, náš automobil musí stát delší chvíli ve frontě před celnicí. Pro toto zdržení už nemohu stihnout odpolední vlak, kterým jsem chtěl odejeti do New Yorku.

Teprve z kanadské strany se ukazují Niagarské vodopády v plném majestátu. Americké na svém hřebenu asi 300 metrů dlouhé vypadají jak mohutný jez, kanadské na svém hřebenu dlouhém půlsmsta metrů, tvoří mohutnou podkovu, jejíž vnitřek vypadá jako jícen pekla, ze kterého se ustavičně valí mohutný sloup vodní páry, vzniklé tříštěním vody, takže o stálou a přehojnou vláhu je dobře postaráno do dalekého okolí, neboť vše je jako brčál zelené.

Za hromadného hukotu řítí se zde do hlubin za jednu minutu 3 ½ milionů hektolitřů vody, prý o síle 6 milionů koňských sil, ze které však jest jen asi 1/10 zužitkována.

Niagarské vodopády ohromují nikoli svojí výškou, jsou vysoké něco přes 50 metrů, ale svojí mohutností a působily by mnohem mohutněji, kdyby jejich okolí nebylo tak přecivilizované. Věčný ruch turistů, vozidla všeho druhu, vyumělkované parky s cestičkami posypanými jemným pískem, restaurace, zábavní podniky, elektrárenské budovy, jistě nejsou vhodným rámcem pro tento div přírody. Roku 1925 byla zde instalována trvalá a velkolepá iluminace vodopádů, jejíž světelná energie, kterou zdarma dodávají zdejší elektrické podniky, kdysi největší na světě, nyní však předstižené Dněprostrojem a pak elektrárnou v Boulder Dam, rovná se jednomu a jedné třetině bilionu svíček.

Pak jedeme několik desítek kilometrů Kanadou, po krásně upraveném břehu řeky, která zde má velmi prudký spád a tvoří nebezpečné peřeje, ve kterých uvízla a svojí přídí do výše zoufale trčí velká lodice, kterou sem před nedávnem strhl proud a kterou odtud už nikdo nebude moci vyprostiti.

Do Bufala se vracíme po obrovském Peace Bridže (Mírovém mostě), na kterém 7. srpna roku 1927 při jeho otevření se setkali a pozdravili, slibující věčný mír mezi Spojenými státy a Kanadou, president Roosevelt a vévoda waleský, pozdější anglický král Eduard VIII., nyní vévoda windsorský.

Odpoledne na mé přání se ještě jede do Lakavany, ne příliš vzdálené od Buffalla, abych, jak mně v Clevelandu řekl monsignor Zlámal, po Niagarských vodopádech, velkolepém to díle rukou božích, shlédl i velkolepé dílo rukou lidských, dílo jediného člověka, obrovský komplex budov s překrásným chrámem, tvořící celou městskou čtvrť s několika ulicemi, ve které jsou umístěn charitativní ústavy všeho druhu, které za 25 milionů dolarů (dnes téměř  $\frac{3}{4}$  miliardy Kč) vybudoval chudý kněz, zdejší farář monsignor Becker, který před půl rokem zemřel co 90-ti letý kmet v pověsti svatosti.

Na všech těchto cestách šoféruje lady Pokorná, večer na nádraží mě veze její manžel, aby i on prý se o mě nějak zasloužil.

Lůžka v Ullmanech už jsou připravena, s vřelým díkem se loučím se svým laskavým hostitelem a uléhám na své místo. Ullmannovy vozy se připravují v Americe na nádražích už navečer, i když vlak odjíždí pozdě v noci. Také v konečné stanici možno zůstat déle na lůžku, i když vlak dojel časně ráno. Netřeba si tedy ani krátit noc.

## *6. Poslední chvíle v New Yorku.*

V New Yorku mě čeká na nádraží bratrova manželka, ale pochybuje do poslední chvíle, že se objevím. Čtyřikrát jsem totiž oznámil telegraficky svůj příjezd, ale také tolikrát jej dalším telegramem odvolal, podle toho, jak mě kde zdrželi. Tedy jaký div, že nevěřila ani pátému telegramu, i když odvolán nebyl.

Mám ještě sto chutí jeti do Washingtonu, ale za tento svůj plán klidím jen bratrův výsměch. Za těch několik hodin, které mi pro Ameriku zbývají, prý nepořídím zájezd na pět dní. Fysickými překážkami donucen musím se tohoto úmyslu vzdát, ale mám aspoň důvod, proč se ještě jednou do Ameriky vrátit.

V posledních chvílích konám ještě některé návštěvy a nákupy, hlavně se zásobuji Barbasolem, výtečným holicím krémem, kterým jsem slíbil doma podělití své známé, a který zde v zemi svého původu, jest úžasně levný, velká tuba za necelý čtvrťák, asi 6Kč, zatím co u nás v Československu stojí 36Kč.

Mojí poslední pěknou podívanou v New Yorku jest přílet německé vzducholodi Hindenburg, která se zde po roce při přistání vznála a úplně shořela.

Den před odjezdem jdu s bratrem a jeho odběratelem Francouzem Tyndalem, jehož zákazníkem jest francouzská paroplavební společnost *Companie Generale Transatlantique*, k presidentovi téže společnosti, který sídlí v New Yorku, s uctivou žádostí o samostatnou kabinu na lodi, jako jsem měl na cestě do Ameriky. President okamžitě telefonuje na parník *Ile de France*, na kterém mám odejet, ale ku podivu, nic tam o mě nevědí, přes to, že mám zpáteční lístek zakoupený už v Praze. Však nic, nevadí, ne „nejvyšší rozkaz“ se mi rezervuje prostorná kabina, prý jedna z nejlepších.